

PRIJATELJ

ŠTEV. 1 JANUAR 1938 LETO XII.



Priložena je knjiga: Stefan Zweig: Skrivnost, ki žge



*Darila, ki prinašajo
veselje v Vaš dom!*

Praktičnih daril za božič se vsak razveseli. Pri nas dobite lepa darila, blago za obleke, za suknje, za perilo, za dame, gospode in otroke.

V posebnem oddelku za zavese in linolej

dobite za Vaš dom različna pregrinjala, zavese, preproge, linolej in različno poste jnino. — Vse to dobite poceni pri

A.&E. Skabernè Ljubljana

Mestni trg 10

7
45784



ZA ZIMSKI SPORT

Velika izbira po najsolidnejših cenah

**SMUČI
DRSALKE**

in vso opremo za smučarje kupite po
najsolidnejših cenah pri tvrdk

A. Gorec družba z o. z.
p o l e g
nebotičnika Ljubljana

VES AUTOMATERIAL:

Snežne verige

Grelci vetrovnic

Akumulatorji

B e n c i n

F r e z o n e,

N i r o n a,

K a b l i

N a f t a

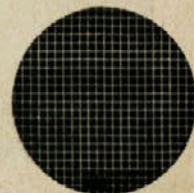
sredstvo proti rosenju stranskih auto-stekel

sredstvo proti zmrzovanju vode

Vsa kvalitetna originalna **auto-olja**

Kolesna pnevmatika **CONTINENTAL** pri tvrdki
Automobilna

A. GOREC družba z o. z. **LJUBLJANA**





DR. OETKER JEVIM
Backinom



Kuverta

konfekcijska tvornica
družba z o. z.

v Ljubljani
izdeluje kuverte vseh vrst,
pisemski papir najmodernejših
oblik, vrečice itd.

Tyrševa cesta št. 67

Telefon
28-07

Prihranek.

«Veste, kako pri nas prihranimo izdatke za psa čuvaja? Zmerom, kadar se sliši kakšen sumljiv šum okoli hiše, me žena zbudi in potem moram zalajati.»
«Bodite veseli, da vam ni treba mijavkati in loviti miši!»

Razvajenost.

«Mene je žena tako razvadila, da mi še čevlje sezuva.»
«Kadar prideš zvečer domov?»
«Ne, kadar hočem iti zvečer z doma!»

Erika

The Rex Co.

Ljubljana • telefon: 2268

KLIŠEJE
vseh vrst po
fotografijah
ali risbah
izvrtne
najsolidnejše

KLIŠARNA ST. DEU
LJUBLJANA-DALMATINOVA 13



KAJ NAJ DARUJEM?

Delni izvleček naših več tisoč daril:

PERILO:

| | | | |
|-----------------------|-----|------|-------|
| moške oksfort srajce | Din | 19.— | dalje |
| moške maje | " | 21.— | " |
| moške hlače | " | 21.— | " |
| moške srajce | " | 25.— | " |
| moške spodnje hlače | " | 18.— | " |
| ženske maje | " | 21.— | " |
| ženske hlače | " | 21.— | " |
| damske maje z rokavi | " | 18.— | " |
| damske hlače | " | 16.— | " |
| damske flor nogavice | " | 6.— | " |
| moške nogavice | " | 2,75 | " |
| moške dokolenke | " | 9.— | " |
| damske triko rokavice | " | 10.— | " |
| moške triko rokavice | " | 11.— | " |
| brisače | " | 8.— | " |
| servijete | " | 4.— | " |
| gumasti predpasniki | " | 16.— | " |
| samoveznice | " | 7.— | " |
| moške vestije | " | 45.— | " |

ČEVLJI:

| | | | |
|----------------|-----|------|-------|
| otroški | Din | 18.— | dalje |
| ženski | " | 68.— | " |
| moški | " | 78.— | " |
| copate otroške | " | 18.— | " |
| copate ženske | " | 26.— | " |
| copate moške | " | 50.— | " |
| snežke | " | 69.— | " |

USNJENI PREDMETI:

| | | | |
|------------------------|-----|-------|-------|
| denarnice | Din | 2.— | dalje |
| otroške torbice | " | 6,75 | " |
| ženske torbice | " | 27.— | " |
| aktovke | " | 59.— | " |
| kovčegi s ključem | " | 14.— | " |
| kovčegi od 35 cm dalje | " | 32,25 | " |

PORCELAN:

| | | |
|-------------------------|-----|-------|
| skodelice za kavo | Din | 7.— |
| servis za črno kavo, | " | |
| 14 delni | " | 40.— |
| servis za čaj, 15 delni | " | 55.— |
| jedilni servis za šest | " | |
| oseb, 26 delni | " | 220.— |
| garnitura za pecivo | " | 35.— |

STEKLO:

| | | |
|------------------------|-----|-------|
| kozarci | Din | 1.— |
| servis vinski, 6 delni | " | 12.— |
| servis za liker, s | " | |
| podstavkom | " | 18.— |
| servis za vodo | " | 18.— |
| servis za kompot | " | 50.— |
| doza za sladkor | " | 8.— |
| doza za maslo | " | 12,50 |
| nastavek za sadje | " | 15.— |

RAZNE POTREBŠČINE:

| | | |
|------------------------|-----|-------|
| milo | Din | 0,50 |
| gumaste gobe | " | 2,75 |
| ogledala za britje | " | 9,50 |
| aparati za britje | " | 7.— |
| zobne ščetke | " | 2,50 |
| kozarci za zobe, v | " | |
| barvah | " | 2,50 |
| doze za milo | " | 2,50 |
| glavniki | " | 1,50 |
| žepni noži | " | 4.— |
| otroški nahrbtniki | " | 10.— |
| moški nahrbtniki | " | 40.— |
| manikire | " | 18.— |
| razpršilniki | " | 12,50 |
| jedilni pribor za šest | " | |
| oseb | " | 159.— |

OBLAČILA:

| | | |
|----------------|-----|-------|
| kape | Din | 1.— |
| otroške obleke | " | 78.— |
| moške obleke | " | 221.— |

Velika izbira igrač po najnižjih cenah!

ANT. KRISPER

Mestni trg 26 LJUBLJANA Stritarjeva ul. 1-3



Ne bodite neprijateljica sama sebe!

Mar ne veste, da je

HERSAN-čaj

pri obolenjih želodca, jeter in ledvic dobro sredstvo?

Obolenja ob spremeni in bolečine pri mesečnem perilu (menstruaciji) ublaži **HERSAN-čaj!**

Ali Vas ovira debelost? Ali hočete biti vitki?

Potem pijte **HERSAN-čaj!**

Čemu bi trpeli bolečine zaradi revmatizma in protinua, če ni treba? **HERSAN-čaj** je sredstvo, ki Vam lahko olajša muke.

HERSAN-čaj pomaga pri poapnenju žil (arteriosklerozii) in zlati žili (hemoroidih).

HERSAN-čaj se dobiva v **vseh lekarnah** samo v originalnih omotih.

Zahtevajte brezplačno brošuro od tvrdke

RADIO SAN, Zagreb, Dukljaninova ulica 1

Reg. min. soc. pol. in nar. zdr. št. 19 434/3.

Nesporazum.

Ponosen oče je telefoniral uredništvu znanega ženskega časopisa, da bi javil rojstvo trojčkov. Urednik je bil malo naglušen in ni dobro razumel, kar mu je bilo sporočeno.

«Ali bi hoteli to ponoviti?» je prosil urednik.

«Bog obvaruj!» je zaklical preplašeni oče, ki si je to vprašanje napačno razlagal.

Da — toda ...

«Očka, ali je res, da dobijo nekatere živali vsako leto nov kožuh?»

«Da, toda nikar ne govori o tem pred mamicol!»

Advokatska.

Advokat pred sodiščem: «Toženec si je izbral mene za branitelja. Vzlic temu predlagam, naj se preišče njegovo duševno stanje!»

Tretja možnost.

«Denar ali življenje!»
«In poštinih znamk ne blagovolite zbirati?»

ANTON BIRKE

LJUBLJANA

Mestni trg 9, tel. 24-56

Radio-aparati znamke

Koerting, Zerdik, Phonola.

Tehnični predmeti, vse

potrebščine, kolesa in se-

stavni deli ter strokovno

priznana popravilnica.



Rešitev ugank iz novembrske številke

Zbiralnica: Sita vrana lačne nikoli ne pita.
Posetnica: Gledališki ravnatelj.
Izločilnica: Svetilka brez olja hitro ugasne.
Premikalnica: Apulija, Ratibor, Apenini.
Dopolnilnica: Dež za solncem mora priti.
Magičen lik: Tarum (Murat), Azija, ribez, ujeda, mazač.
Enačba: pas, rezina, Golovec, voda, osel, rep — Pregovor.

Rešitev ugank iz decembrske številke

Veriga: Poroka, kadilo, lopata, Talija, ja-goda, darilo — Polo.
Izločilnica: Sraka srako za tatico zmerja.
Šifra: Železniški uradnik.
Dopolnilnica: Meč nikoli ne deli pravice.
Izpopolnilnica: Simon Gregorčič.
Črkovnica: Najprej vzameš prvo črko v drugi vrsti, potem pa tisto nad njo, za njo in pod njo. Tako greš še dalje in dobiš: Dolg je slab gospodar.
Magičen lik: Ono, Odesa, Nepal, Osaka, Ala.

Uganke štev. 1

Posetnica.

J. N. Števec

Renn - Italija

Kaj je ta gospod po poklicu?

Skrivalnica.

Poslanec, Karlobag, Vekoslav, naslednik, žabnica, Ahasver, petrolej.

Vzemi iz vsake besede tri, iz zadnje pa dve zaporedni črki in sestavi iz njih pregovor.

Črkovnica.

V L D A O E M K L K O
 N A R O O E Č L V K J
 N A E S A E N T O L P

Magičen lik.

A A A A E
 E E E K K
 M M O O O
 O P R R R
 R S T T T

Besede pomenijo: 1. zvezda, 2. spe-voigra, 3. obrtnik, 4. muza, 5. igra.

Besede se berejo enako navpično in vodoravno.

Izpopolnilnica.

Lo ● ● ● ● a, ● ● ● ● itev, ● ● l ● da,
 m ● ● ● ● na, ● a ● ● ● fa, ● t ● ● ● šilo.
 ● l ● ● ar, z ● ● ● ● dalec, ● t r ● ● ● e,
 kor ● ● ● ● e

Namesto pik vstavi prave črke, da dobiš popolne besede. Nove črke ti da-jo pregovor.

Zložilnica.

epa, kap, eka, len, ese, vsa, mje, jča, sal.

Te skupine črk uredi tako, da dobiš pregovor.

Premikalnica.

K A P E L N I K
 E V R O P A
 A L E L U J A
 B U K O V I N A
 T E L A V I V
 A N A T O L I J A
 K O R E N I N A

Besede premikaj drugo pod drugo tako, da dobiš v treh navpičnih zapo-rednih vrstah sibirsko mesto, evropsko gorovje in otok v Zapadni Indiji.



Knjižne nagrade imamo za Vas!

Lepo knjigo lahko dobite, kl si jo sami izberete. Preberite razpis, ki je na str. 44.

Anekdote

Goslači.

H. v. Bülow je po dolgem času pri-redil neko staro opero za oder. V tret-jem dejanju je bil v operi nenavadno dolg in dolgočasen solo s flautami. Po-tem so prišli na vrsto goslači. Toda Bü-low je zastoj čakal, da bi se bili oglasili.

«Kje pa so goslači?» je vzkliknil, ko ni bilo glasu od njih.



Veramon-ovitek
 z 2 tabletama

Ta zavojček zmore odsej vsakdo. Prosimo napravite polzkus in prepričali se boste o naglem učinku pri glavobolu, zobobolu in bolečinah zaradi ran.

VERAMON

Schering

Cevke z 10 in 20 tabletami.
 Ovitek z 2 tabletama

Oglas reg. pod S. Br. 25409 od 4. X. 1937.

Tedaj je dejal eden izmed njih: «Po-glejte vendar, kaj je v partituri za-pisano!»

Bülow je pogledal in odkril ob robu zapisek svojega prednika: «Tu je treba zbuditi goslače!»

Zmerom po predpisih.

Francoskega polkovnika Beguelina je leta 1798. njegov predstojnik maršal Bugeaud pred vsem polkom oštel. Pol-kovnik je zato besen odložil svojo čast in pisal hkratu maršalu:

«Gospod maršal! Samo eno željo imam in tu jo bom povedal: da bi šli vi z vojsko vred čimprej k vragu.»

Nekaj dni nato je dobil polkovnik svoje pismo vrnjeno s pripiskom:

«Predloge glede prestavljanja vojnih edinic je mogoče upoštevati le tedaj, če so v dveh izvodih napisane na tiskovini števil. 154 in vloženi v mojem štabu.

Bugeaud.»

Ni podobna.

Ameriški slikar Sargent se je nekoč pogovarjal z gospodično, ki ga je nad vse oboževala.

«Mojster,» mu je rekla, «zadnjič sem videla vašo fotografijo, ki vam je bila tako podobna, da se nisem mogla vzdržati in sem jo morala poljubiti!»

«Ali vam je slika poljub vrnila?»

«Ne.»

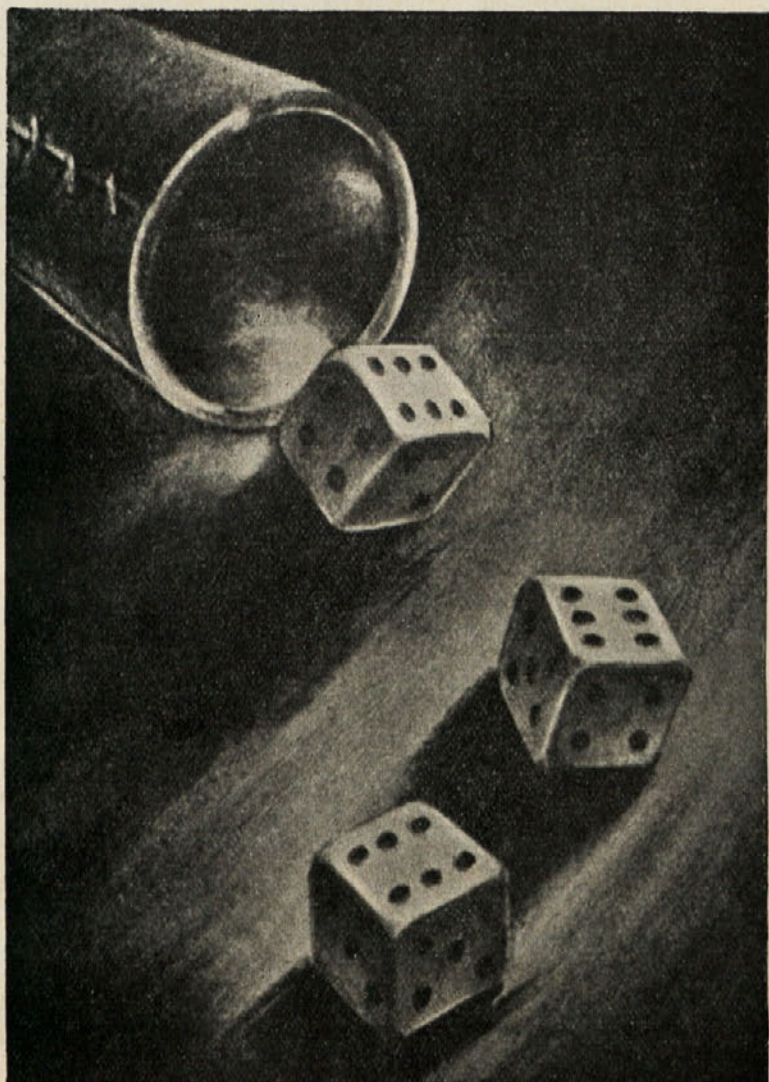
«Potem mi pa slika ni bila podobna, je mirno odvrnil slikar.

Dober odgovor.

Roberta Kocha je hotel nekdo v druž-bi ponižati. Vprašal ga je:

«Kajne, vi ste živinozdravnik?»

«Da,» je odvrnil Koch, «kaj vam pa manjka?»



Lepota ni slučajni dar!



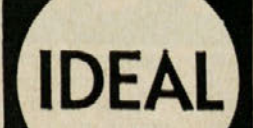
Za noč mastna
Elida Citron Cold Cream.

Njena izborna sestavi-
na čisti in hrani kožo.
Prastara polepševalna
sredstva, hamamelis in
citrono, je združila na-
predna znanost v po-
polnost, zato ta krema
kozmetično najbolje
deluje.



Vaša polt je preveč nežna in občutljiva, da bi se jo smelo negovati s katerimkoli sredstvom za polepšanje. Koliko lepša bi bila lahko marsikatera žena

Pravilno negovana izgledate, če redno uporabljate podnevi ELIDA kremo IDEAL. Ta krema se popolnoma vpije v kožo in jo varuje kakor nevidna tančica. Radi vsebine hamamelisa odstrani gubice ter ohrani polt gladko in mlado.

ELIDA  **KREMA**

IZPREMEMBA

Marija Rada je sprejela odpoved. Odpoved sicer ni bila nepričakovana. Vedela je, da bo tovarna zaradi zmanjšanja obrata odpustila nekaj delavk in tudi nekaj uslužbenk, vendar je v nji še vedno tlelo upanje, da bo med tistimi srečnimi, ki bodo ostale.

Bila je vsa obupana. Poizkusila je nekaj nemogočega. Šla je h gospodu generalnemu ravnatelju.

«Prosim, gospod generalni ravnatelj...» je začela.

«Zal mi je,» ji je segel generalni ravnatelj v besedo, «vendar ni v moji moči, da bi vam mogel pomagati.»

«Moja stara mamica...» je zahlipala in zatajevala solze Marija Rada.

«Nič ne morem izpremeniti. Žal mi je, res žal, ali pomagati ne morem.»

Marija je odtavala skozi vrata. Zunaj v predsobi jo je izkušal potolažiti tajnik:

«Najboljše izpričevalo vam bomo dali. Prepričan sem, da kmalu dobite službo.»

Ali Marija se ni mogla potolažiti.

«Materi in meni ne preostaja nič drugega kakor da odprem pipo za plin,» je jokala.

Za te Marijine besede je zvedel generalni ravnatelj. Potegnil je dim iz cigarete v zlatem ustniku, ga spustil v zrak v kolobarjih in stresel z glavo: «Eh, kaj mi mar!»

Tedni so minili. Generalni ravnatelj je sedel pri pisalni mizi. Vzel je v roke jutrnji list, da preštudira borzna poročila. Kar se mu ustavi oko na majhni notici. Prebledel je.

Še enkrat je prečital. Drobne, nepomembne črke so naznanjale samomor Marije Rade. Podrgnil je oči. Nekaka omotica se ga je prijela. Cigareta mu ni več dišala.

Vstal je, vzel klobuk in odšel iz pisarne. Ko je stopil na cesto, je globoko vzdihnil. Obstal je in se zamislil.

«Zakaj sem šel iz pisarne?»

Ali spet se mu je pojavila v mislih bolnica, kjer se Marija Rada bori s smrtjo. Vendar je stresel z glavo in odločno zamrmral:

«Kaj mi prav za prav vse to mar!»

Spet je prižgal cigareto, kakor da je na vse pozabil, in ogledoval po ulicah hiteče ženske. Naposled je pomignil nekemu šoferju.

Generalni ravnatelj je stopil v avto in tiho zamrmral:

«Zavijte v bolnico!»

V bolnici si je izprosil dovoljenje za obisk. Korakal je po dolgem hodniku, vse temnen in molčečem. S svinčnimi nogami je šel po stopnicah. Kakor omotičen je iskal sobo številca 48.

Potrkal je.

Ključke ni bilo na vratih. V tem se je namreč razlikovala soba samomorilcev od ostalih sob. Zona ga je izpreletela. Saj je kakor v ječi. S pridržanim dihom je čakal. Strah ga je bilo pred mislijo, da bo moral zdaj zdaj, vsak trenutek pogledati Mariji Radi v obraz.

Končno je odprla bolničarka vrata. «Iščem Marijo Rado,» je rekel generalni ravnatelj.

Bolničarka ga gleda.

«Umrla je. Pred pol ure smo jo prenesli v razudovalnico.»

Bilo je pol dveh, ko se je generalni ravnatelj vrnil v svojo pisarno. Takoj je poklical svojega tajnika:

«Vdovi, materi gospodične Rade, bom nakazal podporo... recimo petdeset tisoč dinarjev...»

Tajnik je začudeno pogledal.

«Petdeset tisoč dinarjev...» so gibale ustnice.

«Za zdaj, da!» je poudaril generalni ravnatelj.

«Prosim,» je zajeceljal tajnik. «Če hoče gospod generalni ravnatelj pomagati družini — lahko za ta denar gospodično spet nastavi.»

Generalni ravnatelj je strmел nekam predse.

«Gospodična Rada...» je mrmral,

«... nje, žal... da, žal, ne morem več nastaviti...»

«Revica pa še vedno upa!» je pripomnil tajnik.

«Kaj govorite? Saj se je vendar usmrtila!»

Tajnikov obraz se je zjasnil.

«Ne zamerite, gospod generalni ravnatelj,» je rekel, «Marija Rada, o kateri so pisali listi, ni naša gospodična Rada. Čudovit slučaj... enako ime, ali dve osebi.»

«Enaki imeni,» je pomislil glasno generalni ravnatelj.

«Da, gospod generalni ravnatelj.»

«Ali je to res?»

«Res. Naša gospodična Rada čaka zunaj in prosi, da jo gospod ravnatelj sprejme. Hoče vas še enkrat prositi...»

«Povejte torej dekletu...»

Premislil se je in ni končal stavka.

«Sicer pa, nič ji ne povejte!»

«Ali jo smem spustiti k vam, gospod generalni ravnatelj?» je vprašal veselo tajnik.

Generalni ravnatelj je udaril s pestjo po mizi:

«Pošljite jo k hudiču!»

Parabola o ženskem napredku

In tako se je zgodilo, da sem jaz, Safed Modri, stopil v svojo hišo in dejal svoji ženi Keturah:

«Čital sem v knjigi o Jakobu besede: Ti moraš vstopiti v svojo hišo in ne smeš grešiti. Zato hočem biti miren in ne maram s svojim jezikom izzvati jeze.»

A Keturah me je gledala in vprašala:

«Kaj vznemirja mojega moža v tem času?»

In jaz sem odgovoril:

«Ženski napredek.»

A Keturah pravi: «Poznala sem te v tvoji mladosti, pa nisem našla, da bi ti vobče imel kake predsodke o ženskah.»

In jaz sem odvrnil:

«Odtlej sem doma in zunaj marsikaj preizkusil.»

A ona pravi: «Ako ti ravno prihajaš od zunaj, smatram, da tokrat ni bila ženska, ki je povzročila jezo.»

In jaz sem rekel:

«O Keturah, ti si najbolj blagoslovljena in potrpežljiva izmed vseh Evinih hčera. Ti me nikoli ne jeziš in če bi vse ženske bile, kakršna si ti, tedaj bi si niti eden sin preroka Mohameda ne želel paradiza, kjer baje črnooke huriske ustrezajo željam pravovernih. Toda nekatere izmed dandanašnjih modernih dam bi celo ukradle kozo enemu izmed tistih, ki stanujejo pod šotori Kedronskimi.»

Tedaj sem pričel svojo parabolo in sem govoril:

«Doslej je bilo malo mest, kamor se je mož lahko umaknil. Tako je na primer na parnikih, ki potujejo čez Ocean, bil salon za kadilce. Toda ženske so vdrle v salon za pušenje in tam pušijo in plešejo in uganjajo stvari, ki so v njihovo sramoto.»

A Keturah vpraša:

«Mar one počenjajo nekaj, česar možje prej niso delali?»

Jaz pa ji nisem odgovoril, marveč sem rekel:

«Ne preklinjaj me, jaz ne prihajam s poti čez Ocean, marveč prihajam iz

brivnice. Tudi takšna brivnica je bila prej zatočišče demokracije, kajti v njej niti eden moški doslej ni imel drugega naslova kakor: 'Naslednji gospod' — najsi je bil bogat ali siromašen, berač ali tat. In to je bilo po priliki poslednje mesto, kjer je lahko bil moški varen pred žensko. Toda danes, — danes sedijo tam gospe v vrsti na stolah in te ženske čakajo, da jim bodo lasje pristriženi, vrat pa obrit.»

In sem nadaljeval: «Prav tako je pri volitvah. Volilni sezname so dolgi in človek potrebuje mnogo časa, da jih lahko prouči. A volitve so vedno pogostejše in možem postaja vedno težje, zapuščati svoje delo in odhajati h glasovanju. In danes, danes šele! Dandanes se morajo moški razvrščati za celo čredo žensk, ki so si bile zastavile nalogo, da eno samo žensko izvolijo v šolski svet, drugo v parlament, ali pa da izvolijo lepega moškega z najbolj dražestno kravato v katerokoli ustanovo, in sicer v urad, ki ga slučajno ne more zasesti ženska.»

A Keturah reče: «Ne dvomim niti malo, da imajo te ženske pri volitvah prav toliko pojma o volitvah kakor moški.»

In jaz sem odvrnil: «Tudi jaz ne dvomim in bržčas ženske ne bodo nikoli več vedele kakor moški. Toda jaz sem moral marsikaj slišati o ženskem vprašanju in bi zdaj prav rad slišal nekoga, ki bi tudi moškemu vprašanju posvetil malo več pozornosti.»

In Keturah reče:

«Jaz poznam moško vprašanje in vem odgovor nanj.»

Tedaj ji rečem:

«Zaupaj mi svojo skrivnost, prosim te!»

In ona mi reče:

«Moško vprašanje je naslednje: Kdaj bomo jedli? A odgovor se glasi: kosilo je gotovo in ti moraš okusiti, ali je tudi izvrstno.»

Tako je bilo. Našel sem tudi jaz odgovor na žensko vprašanje in se glasi: «Keturah!»

Safed Modri.



Ali so beli zobje zares vedno zdravi?

Poglejte si enkrat tudi notranjo stran Vaših zob, kajti tu se tvori navadno nevarni zobni kamen ter opravlja svoje uničevalno delo.

Sargov KALODONT napravi Vaše zobe ne samo bele, temveč odpravlja tudi zobni kamen. Sargov KALODONT je edina zobna pasta v Jugoslaviji, katera vsebuje sulforicin-oleat dra Bräunlicha, neštetokrat preizkušeno sredstvo proti zobnemu kamnu.

SARGOV

KALODONT

proti
zobnemu
kamnu

★ Prijetno poživilo: Kalodont voda za usta! Koncentrirane sestavine, izborna razkuževalno sredstvo, varčna v uporabi.

~~PREPROGE
ZAVESE~~

~~TAPETNO
BLAGO~~



ING. ARH. MITJA ŠVIGELJ 1937.

F.K.S. **SOUVAN**
MESTNI TRG 24.



PRIJATELJ



ŠTEV. 1

JANUAR 1938

LETO XII



*Vesel Božič in dober
smuk v novo leto želi
vsem naročnikom in so-
trudnikom uredništvo in
uprava*

NAROČNIKI, KI NAKAŽEJO DO 5. JANUARJA 1938 ZA 12 ŠTEVILK «PRIJATELJA»
62.— DIN, DOBE KRAŠEN ILUSTRIRAN KOLEDAR ZA LETO 1938. (112 STRANI).

Dota

Bilo je na nedeljo po svetem Martinu — sonce je toplo sijalo, kakor da se ponavlja poletje — ko se je Tona zopet pripeljala na obisk iz mesta.

Pri Smrekarjevih so bili že pokosili, otroci so odšli na vas; gospodar, ki je sedel ob oknu in gledal v sadovnjak, je nenadoma dvignil glavo.

«Poglej!» je rekel ženi.

Mica je zastrmela na stezo, ki je vodila proti klanecu. Po nji je prihajala šestdesetletna ženska, bila je na pol mestno oblečena, bledih lic, okoli vratu ji je visel šal, da ji je bilo videti skrbno počesane, skoraj sive lase; na rokah je nosila veliko črno torbo.

«Jezus, Marija, saj res!»

Smrekarica je na glas vzkliknila, a mož je z osornim pogledom namignil proti kamri, ki je bila odprta za špranjo.

V kamri je že tretje leto polegaval stari Smrekar; zadnji čas sploh ni zapustil postelje. Moči so mu vidno pohajale, vid mu je opešal, le sluh — tako se je zdelo — se mu je še poostril. Vse dni je od jutra do večera napeto vlekel na ušesa, kaj se godi v hiši in izven nje; za vsako stvar je zahteval pojasnila.

«Kaj je?» je slabotno zaklical. «Kaj se je zgodilo?»

«Saj nič ni! Le Tona prihaja.»

«Tona?»

Nastal je molk. Zdelo se je, da starec ne more takoj razumeti in razmišljati.

Medtem je bila Tona že vstopila. Skopo se je nasmejala in z zasolženimi očmi vprašujoče premerila brata in svakinjo. Tu sem! Ali ste se me prestrašili? Preden se je z vsemi pozdravila, je vzela iz torbe zavitek kave in sladkorja in ga porivala Mici v naročje. Nekaj trenutkov prerekanja — saj ni treba! no le vzemi! — zavitek je ostal v gospodinjinih rokah. Ivanecu je stisnila v pest zavitek tobaka za pipo, nato je odšla k očetu. Iz kamre je bilo slišati stokanje, jecljajoče besede starca; Tona je iztisnila gorko solzo, nato se je zopet vrnila v izbo in sedla na vogal mize.

«Moj Bog, kako me je utrudilo!» je vzdihnila. «Zame niso več ti hribi. Poleg tega me tako boli glava», se je zgrabila za čelo.

Vsakokrat, kadar je prišla na obisk, jo je bolela glava; vse dni je z belo ruto okoli čela hodila po hiši.

«Kave ti skuham», je rekla gospodinja. «To pomaga.»

«Zame se ni treba oškodovati.»

«Kakšna škoda neki! Saj bo tudi zame in za očeta. In pa žejo si boš ugasila.»

Mica je odšla v vežo.

Tona se je radovedno razgledovala po stenah, po svetlih podobah, starih znankah njene mladosti; kazalo je, da ji ob spominu posebna toplota veje iz oči. Nato se je zazrla v brata, ki je molče meril izbo od vrat do okna.

«Kako se vam godi?» je vprašala.

«Takooo», je zategnil Ivanec. «Nič prida. Ne moremo se preveč pohvaliti... In tebi?»

«Saj veš, kako.» Toni je ugasnil topel blesk v očeh. «Saj veš, kako je človeku, ki se mora vse življenje potikati pri

tujih ljudeh», je vzdihnila. «Postarala sem se, Ivanec, postarala; ne morem več. Zdaj sem za zmeraj pustila službo.»

«To vedno trdiš», je vrgel brat.

«Vedno? Zdaj pa gre zares», je rekla razdraženo. «Sama zase bom živela. Zato mi moraš priskrbeti... saj veš, kaj mislim... tisti denar...»

Ivanec je pogledal proti kamri, brki so se mu povisili, oči so mu dobile srdit izraz.

«Kaj še nisi pozabila te stare pesmi?» se je otrešel.

«Stara pesem?» je Tona zagorela, ustnice so ji šle na jok. «Zate je to stara pesem? Da boš vedel, dolg se za stara, dota ne! Dve sto goldinarjev si mi dolžan...»

«Danes ni več goldinarjev.»

«So pa lire. S tem se ne boš izvil. Pa naj ti kdo drug izračuna, ako ne znaš.»

Smrekar je molčal. Tona je imela namazan jezik, ne bi ji prišel do konca... Saj teh besed je že pričakoval. Vsi so jih pričakovali od trenutka, ko jo je bil zagledal na stezi. Ponavljalo se je leto za letom, skoraj od takrat, ko se je bil Ivanec uprl in bratom in sestram ni hotel izplačati deležev. Posestvo je bilo majhno, da jih je iztežka preživljalo, vrhu tega je bilo zadolženo. «Vi mi izplačajte dve sto goldinarjev», je rekel, «pa vam pustim vse in pojdem po svetu.» Hiše nihče ni maral, tudi tožili niso, da bi je ne spravili na boben; nekateri izmed njih niso več prestopili njenega praga. Le Tona, ki je bila še mlada odšla služiti v mesto, ni odnehala; zdaj pa zdaj jo je zgrabilo, da je prišla zahtevati svojo pravico... Ivanec se je še dobro spominjal dne pred davnimi leti, ko je bila prišla domov vsa srečna, cvetoča in nališpana, prevzetno se je zibala v bokih. Pripovedovala je, da se kmalu omoži, snubi jo neki ključavničar, prišla je po doto. Pomagal ji ni niti krik niti solze, Ivanec se zaradi ostalih bratov in sestra, ki bi potem z isto pravico lahko zahtevali svoje, ni smel vdati. Ključavničar je brez denarja ni vzela, ostala je služkinja, to jo je zagrenilo za vse življenje. Po cele mesece je mirno živela, a je nato nenadoma stopilo v njo, začutila se je nesrečno, zavrženo, obšli sta jo žalost in jeza. Domov nikoli ni pisala, v takih trenutkih pa je pustila vse, odšla na postajo in se odpeljala... To se je zgodilo po enkrat, včasih po dvakrat na leto...

Domače je to spočetka srdilo in žalilo, pozneje so se temu privadili; vendar so se vselej prestrašili njenega prihoda. S seboj je prinesla grenkost in vznemirjenje, le iztežka so se krotili, da so ravnali z njo mirno, brez hudih prizorov, kakor s kakim bolnikom. Vsakokrat je zatrjevala, da je za vedno zapustila službo, četudi je bila že dvajset let pri istih gospodarjih in ji v treznih trenutkih ni prihajalo niti na misel, da bi jih kdaj zapustila. Kazno je bilo, da s svojo zahtevo vedno iznova podoživlja sladke upe svoje mladosti, ki so ji za vedno šli po vodi... Ivanec je vedel že naprej, kako se bo obisk završil, vendar ga je spravljalo v slabo voljo.

Smrekarica je prinesla skodelico tople kave. Tona jo je željno posrkala; medtem je ves čas pregibala ustnice, kakor da pri sebi tiho ponavlja neke besede. Ni hotela popustiti. O, Ivanec nalašč toži, da se mu ne godi najbolje, preslepiti jo hoče, a se ne bo vdala. Na to računa, da je

zmeraj popustila, a zdaj ne bo! Kaplja za kapljo se ji je nabirala stara jeza, iznova je uprla oči v brata.

«No, Ivanec, kaj misliš? Ali boš ali ne? Ne bom več služila. Postarala sem se, zdaj si bom odpočila.»

Smrekarica, ki je bila z lončkom kave na dlani sedla k peči, je vzdihnila.

«Moj Bog, kako si tečna!» se je Ivanec nejevoljno otresel. «Povedal sem ti že, da ne morem. Danes še posebno ne. Zdaj so slabši časi, kakor so bili.»

«Pa bi me bil takrat izplačal, ko ti je bilo laže. Kaj te prvič opominjam?»

«Vem, da ne. Vse življenje si za menoj kakor obad. Nihče me ni toliko pestil kakor ti.»

«Morda si jim pa izplačal, za mojim hrbtom», je rekla Tona zlobno. «Kaj jaz vem! Tega ne morem vedeti.»

Dotlej je brat govoril mirno, četudi malce ujedljivo; zadnje besede pa so ga razjarile.

«Kaj pa misliš», je dvignil glas. «Nihče ni dobil niti beliča, kakor bi ga bil rad dal, tudi tebi, samo da bi že mirovala.»

Naglo je hodil po izbi. Ko je šel mimo žene, ga je pokuknila za rokav; naj se ne prenaqli! Sama se je nemirna premikala po klopi; rada bi bila izpregovorila, a je vedela, da ne sme odpreti ust, sicer bo še hujši ogenj v strehi.

Tono je bratov trdi glas hudo zadel, solze so ji začele teči po licih.

«O,» se je zagrabila za čelo, «kako me boli glava! Kar raznesti mi jo hoče... Kaj so mi mar drugi!» je nenadoma zavreščala. «Če so vsi tako neumni, da te pustijo, jaz nisem! Zakaj mi je pa oče zapisal, ako ne smem zahtevati? Oče!» je zaklicala proti kamri. «Ali mi niste zapisali?»

«O, ti moj Bog!» se je slabotno oglasilo iz kamre. «Seveda sem ti izgovoril. Vsakemu dve sto goldinarjev. Ali sem jaz kriv, če Ivanec noče nič slišati o tem?»

«Zakaj niste zapisali še enkrat toliko?» je revsnil Ivanec obrnjen proti kamri. «Zakaj niste? Saj bi bili lahko.»

«O, ti moj Bog!»

«Na svoja stara leta sem na cesti», je javkala Tona vsa v solzah. «V hiralnico bom morala. Ali pa z beraško palico od hiše do hiše, ko porabim svoje prihranke... Pa rajši ne pojdem od tod, dokler ne dobim!» je vzkliknila. «Ali si slišal? Ne zganem se od tod!»

«Pa ostani!» je rekel brat mirneje. «Saj sem ti že večkrat rekel. Kamrica pod streho je lahko tvoja.»

«Pa bom tudi jedla pri vas.»

«Tudi ješ lahko, če boš hotela jesti, kar jemo mi.»

Tona ga je gledala. Ali misli tako, kakor govori? Nehala je jokati, bleda lica so ji bila vsa mokra od solza.

«Pa bom res ostala», je rekla grozeče.

«Moj Bog, vendar, ali smo mar otroci? Le ostani! Nihče te ne bo podil.»

Ljubše bi ji bilo, če bi se je bal. Bila je do konca poražena in razorožena. Saj ni bila prišla le zaradi dote, v enaki meri jo je prignalo tudi hrepenenje, da zopet vidi kraje in dom svoje mladosti; toda bila je preveč razvajena od mestnega življenja, da bi mogla ostati... Poraz jo je užalil in razjezil, da ji je pognalo kri v lica.

«Ne, ne ostanem!» je planila. «Nikar ne misli, s tem me ne boš odpravil. Nikomur nočem biti v napotje. Niti to noč ne ostanem pod tvojo streho. Nikoli več me ne boste videli!» je hitela razburjeno. «Nikoli več! Zbogom, oče!»

«Tona, bodi pametna!» se je oglasila Smrekarica.

Te besede so jo še huje podžgale; odšla je in treščila z vrati.

Mož in žena sta gledala za njo, ki je odhajala pod oknom, po stezi, ki je vodila do klanca. Spogledala sta se. Tudi ta prizor se je v zadnjih letih večkrat ponovil, nista bila presenečena. Oče je zastokal v kamri. Smrekar je molče namignil ženi.

Ta se je z vzdihom dvignila in odšla iz hiše. Bilo ji je težko, zdelo se ji je poniževalno, a kaj je hotela! Ali naj vsa vas govori, da je Tona komaj stopila v hišo, že je morala oditi? Ko jo je Tona, ki jo je pričakovala, zaslišala za seboj, se ni ozrla, še bolj je pospešila korake. Smrekarica jo je iztežka dohitela, preden je stopila na klanec.

«Tona, ne delaj nam te sramote!» je rekla proseče.

Toni je dobro delo, da je prišla za njo prav Mica, ki se je pred leti najhujše usajala zaradi njene dote. Na tihem jo je skoraj edino dolžila svoje samote in nesreče... Tudi zdaj so jo zadele njene besede.

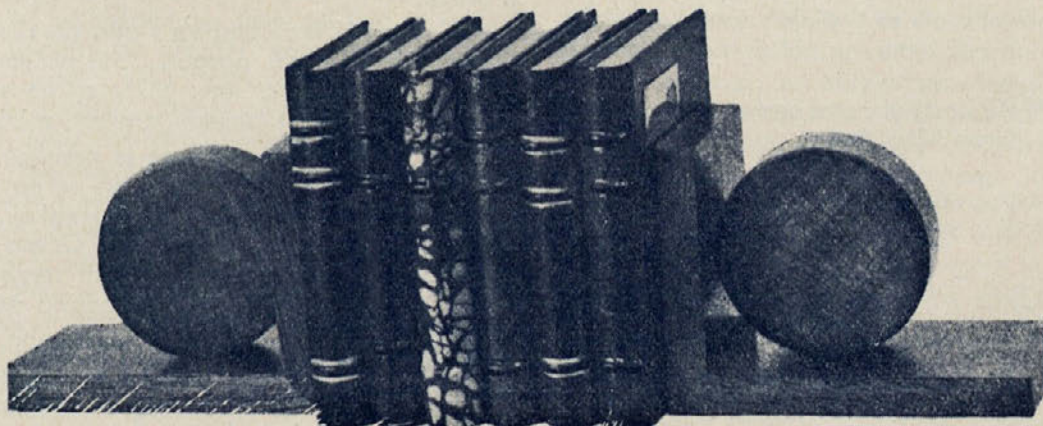
«Zaradi sramote vam je, ne zaradi mene?» je zlobno skrivila ustnice.

«Seveda nam je zate», se je Smrekarica z muko pretvarjala. «Kaj sramota! Tako ne moreš nazaj v mesto. Mesec dni ostani pri nas, da se odpočiješ... Kaj mesec! Kolikor ti drago...»

Mica je imela solze v očeh; Tona se je slednjič dala preprostiti in se je vrnila.

«Pa samo za eno noč», je ponavljala. «Samo za eno noč... Več ne ostanem...»

Ko je s svojo bolno glavo sama ležala v kamrici in prisluškovala glasovom noči, se je že zopet vdala v svojo usodo. Nemir in napetost, ki sta jo mučila zadnje dni, sta popustila. Ostal je le občutek neizmerne praznote in krivice, ki jo je spremljal in se z njim ni mogla sprijazniti... Solze so ji tekle v blazine...



Srečanje v zimski noči

Predstava v operi se je končala. Spet so se blestela vsa okna, zažarele so svetilke pred vhodom. Množica se je usipala skozi vrata, dame v krznu, izpod plaščev so se okoli svetlih čevljkov opletala zvončasta svilena krila. Gospodje v črnem so domišljavo stopali kot spremljevalci, študentje so s privihanimi ovrtniki hiteli domov ali v oštarijo. Oddrčali so nekateri črni avtomobili. Potem so spet naglo ugašale luči v operi, da je vse gledališko poslopje čepelo pod sivim zimskim nebom kakor mračen muzej. Redke snežinke so se opletale po zraku, neprijeten jug jih je ugonabljal, preden so se prisukljale do tal. Po vlažnem asfaltu so se svetlikali dolgi odbleski obločnic.

Kakor rahel val, ki pljusne po bregu in se naglo razleže, tako se je tisto uro po predstavi razgibalo življenje po nekaterih ulicah sredi mesta. Ravnatelj Tone Razpotnik je med poslednjimi zapustil opero. Sam samcat je stopal po Aleksandrovi cesti. Nikoli ni na večer iskal gosposke družbe, le tu in tam ga je zaneslo v gledališče in takrat je rad stopil po glavnih ulicah. Ko se je pa vedno iznova preveril, da ni prav nikakršne nočne senzacije v Ljubljani, je umeril korake v tišino predmestja, v svojo malo vilo med vrtovi. Ta večer ga je vendarle prevzemala želja, da bi se malo razveselil. Stopal je po glavni ulici, brez pravih misli se je ustavljal pred velikimi izložbami, ogledoval je čevlje v mračni izložbi s prav enakim nezanimanjem kakor srajce in samoveznice, ovrtnike in cilindre. Razmišljal je, ali naj stopi v kavarno poslušat godbo ali zgolj na četrt cvička v zakajeno gostilno. Ko se še nikakor ni prav odločil, se je naenkrat okrenil. Da, kar zasukal se je na peti. Za njim je šla zala gospodična v črnem plašču, počasi je stopala mimo njega. Že drugič je šla tako tik za njegovim hrbtom. Ulica je bila precej prazna, v avtomobilih so smrčali šoferji, iz avtomatičnega bifeja je butil na ulico šum, kadar so se odprla vrata.

Pisarniški ravnatelj Tone Razpotnik je prekrižal roke na hrbtu in stopil za gospodično. Naenkrat se je odločil za pustolovščino kakor le redkokdaj v prejšnjih mladih letih. Stopal je vstric lepotice, ki se je nenadno spet okrenila in naglo stopala nizzdol po ulici. Tone Razpotnik s prekrižanimi rokami vstric ob njej.

Na vogalu je postala, oči so ji sijale v svitu kandelabrskih svetilk, ko je na pol jezno, na pol poredno nahrulila neznanca:

— Kako je zdaj? Ali boste vi mene ogovorili ali jaz vas?

— Kakor želite, gospodična. Sodim pa, da je odločitev že padla.

— Če je tako, kam svetujete?

— Če je tako, tudi v tem pogledu prepuščam odločitev vam...

Nadaljevala je pot. Tone Razpotnik ob njej. Molčala sta nekaj časa. Nič čudnega. Tone Razpotnik se je zdel očetovski nasproti njej, ki jo je ocenil kvečjemu na štiri in dvajset let. In ona je domnevala v njem petičnega gospoda, ki mu je presneto malo mar za skrbi in težave pouličnih deklet. Tako se nekaj časa nista mogla ujeti v

pravem razgovoru. Približala sta se trgu. Mnogo več luči je bilo tam kakor po ulicah, ki so se iztekale v razne smeri. Pisarniškem ravnatelju Antonu Razpotniku, ki je imel jako ustaljene nazore in se je čutil močno neodvisnega na tem svetu, sicer ni bila neprijetna navzočnost mladenke, saj je bila punca lepo opravljena, črni plašč je lagodno ovijal njeno vitko postavo in črni klobuček s pajčolanom jo je napravljaj pravcato damo. Vendar, da bi ne stopala čez trg kakor popolna neznanca ali kakor sprt zakonski par, je načenjal pogovor:

— Ste bili v kinu, gospodična? Vam je bilo všeč?

Ona pa je pod pajčolanom z iskrečimi se očmi zrla v stražnika, ki je stal sredi trga in je v odgovor kriknila razdraženo:

— Ne, ni mi bilo všeč!

— Zakaj pa ne? Zakaj pa ne? — je hitel vpraševati ravnatelj Tone. Ni dočakal odgovora in mu tudi ni več bilo mar zanj. Prešinila ga je misel, precej mučna misel, — ah ne, spomin je bil na nedavno prigodo, o kateri je bil čital v dnevniku: Ta in ta je v velikem mestu zašel ponoči v bar, ogovoril lepotico in se je izkazalo, da je lepotica blazna; pa je nastal škandal in je naposled zblaznel še on... Da, da, nekam strašno se je končala tista prigoda... Oba v blaznico... Ravnatelj Tone Razpotnik je zadržal korak, plašno je pogledal po spremljevalki. Potrditi si je moral, da je njen profil nenavadno mikaven; samo tiste njene oči, njene oči... Ali je samo bojazen pred stražnikom, ali je morda kaj hujšega? Še mu je tako rezko zvenel v ušesih njen nenadni razdraženi vzkrick, da se nekaj časa ni upal siliti v spremljevalko z vprašanji.

Ko sta srečno prekorčila trg in je bila za njima močna svetloba, pa tudi ljudi ni bilo naokoli, je Tone Razpotnik previdno vprašal:

— Ali ste se že odločili, gospodična, kam bova zavila? Bodite nocoj moj gost.

Ni se upal na lepem odtrgati od nje. Kar je, je, — si je mislil — iskal si pustolovščino, zdaj jo morda doživiš! A priznati si je tudi moral, da ga je zagonetno deklet bolj mikalo kakor odbijalo.

Tudi ona je bila naenkrat spet umirjena in je svetovala proseče:

— Če vam je prav, stopiva v gostilno «Za vodo». Dobro pivo točijo, vino tudi, gospod... In pečenice... mmm... in krvavice... Lačna sem. Nikar se ne sramujte, saj se tudi jaz ne. Majhno prijetno stransko sobo imajo.

Ravnatelj Tone Razpotnik se je nekoliko namuznil. Saj. Kako je pa imenitno povedala, naj se ne sramuje, ker se tudi ona ne... Komaj dobrih sto korakov je bilo do gostilne. Ona je stopila prva v vežo. Očitno je tam bila že kakor doma. Natararica je pravkar nesla iz kleti štefan vina v gostilniško sobo in je novodošlo pozdravila:

— Servus, Gelica... Kar tja v ekstrasobo. Je prazno, da.

Stopila sta v sobico. Toplo je bilo tam, vendar pa hudo zakajeno. Ravnatelj Tone, ki nikoli ni pihal smotk in cigaret, je hitel odpirat okno.

Čutil je, da ga Gelica grdo gleda. Toda ni se več bal, če ga zdajle nadere. Ko ji je nato hotel sleči plašč, se je upirala.

— Mrazi me! je tiho rekla. Potem pa je naenkrat spet bruhalo iz nje:

— Ali boste že zaprli ali ne! Ne maram, da bi naju še kdo skozi okno ogledoval. Ne maram! In zebe me!

Ravnatelj Tone je spet hitel zapirati okno, zagrnil je zaveso. Gelica se je medtem stoje grela pri peči. Počasi je vendar privolila, da ji je snel plašč. Ko jo je premeril s pogledom in se z rokami dotaknil njenih lepih ramen, je čutil deklško svežost in prožnost lepega života. Obesil je plašč na klin, hotel je pritisniti na gumb električnega zvonca, ko je že vstopila natararica brhka in vesela.

— Kaj si bo dobrega poželega gospoda?

— Oh, Mici, ali imate krvavice?

— Imamo, Gelica, seveda imamo. Takšno veliko, kajne? In dobro zapečeno!

— Takšno, takšno. In piva nama prinesi, piva!

— Takoj, takoj, gospoda.

Zdaj šele, ko sta sedela za belo pogrnjeno mizo in ko je ravnatelj Tone iztresel tja v kot pepelnik z neljubimi smrdljivimi cigaretnimi ogorki, je lahko prišel tudi do besede.

— Tale Mici vam je pač dobra prijateljica in znanka, kajne? Ali morda tovarišica? je poizvedoval ravnatelj Tone.

— Prijateljica, znanka... kajpada! Kaj bi ne bila. Toda njej je malo drugače kakor meni. Poleti sem poizkušala srečo v Rogaški Slatini, na Dobrni, še na Bledu. Potem je šla sezona h kraju, in kaj naj počnem uboga brezposelna natararica?... Ali me poslušate? Kaj naj počnem?

— Noo... Morda bi se pa dalo kaj najti. Ali nimate protekcije? — je nekoliko hlinil svoje sočutje ravnatelj Tone.

— Vraga me kdo vpraša za protekcijo! Prišla sem v Ljubljano, tiste svoje zadnje solde sem zapravila... Mici me je nekajkrat vzela k sebi v posteljo. Potem se je gospodinja uprla in me postavila pod kap... Ponoči — skoraj v sami srajci — sem morala bežati na ulico. Takrat sem se razjokala. Vpila sem. Tulila...

Mlada sobesednica se je zdaj spet razvnela, da jo je ravnatelj Tone Razpotnik svetlo gledal in napeto poslušal. Brez preudarka jo je vprašal, samo da se izmakne njenemu strašno vpajočemu pogledu:

— In kaj se je potem zgodilo?

— Kaj se je potem zgodilo? Vi ste pa res bedak, da me še to vprašate. Kaj drugega, kakor stražnik, mrha prekleta, mi je bil za petami. Ne vem, od kod se je vzel. Kakor duh je pridiral po ulici, — hop, že me je zajel. Rotila sem ga, prosila, tulila, babnice so odpirale okna. Gnal me je na stražnico. Potem na direkcijsko. Tista noč, oh, tista noč... kako sem jokala! Ne vem, če sem pol ure zadremala. In dopoldne so me potem zasliševali. Natančno so zapisali v knjigo, zdaj me poznajo. Še zdravnik me je pregledal, ta grdoba, natančno me je pregledal. No, rekel je pa le, da sem zdrava kakor mlado žrebe...

Ravnatelju Tonetu je prihajalo nekam vroče. Že je segel v žep po robec, da bi si nekoliko ohladil čelo, ko je Mici ravno prinesla sveže natočeno pivo. Krepko je potegnil, da je izpraznil pol čaše. Potem je pogledal sobesednico, ta je zvrnila vso čašo v dušku. Kar lovila je besede:

— Mici, kaj pa krvavica, krvavica?

— Že nesem, že nesem!

Ravnatelj Tone si zares ni več upal z vprašanji dregati v neznanke, ki mu je kolikor toliko že razkrila skrivnost svojega življenja in svoje siročine. Pa je ona sama nadaljevala:

— Zakaj me pa tako čudno gledate? Ali mislite, da sem znorela? Nisem ne. Samo včasih me prime jeza. Čakajte no, da vas objamem!... Ne bodi no neroda, kaj se pa umikaš, kakor negoden študent!

Resnično, resnično, ravnatelj Tone se je previdno odmikal na klopi, ko so se proti njemu iztegnile bele roke, da ga objamejo okrog vratu. Nikakor mu ni bilo prijetno pri srcu. Zadrege ga je rešila natararica Mici, ki je prav tisti trenutek butila z nogo ob vrata, da so se odprla. Postavila je pred Gelico veliko, lepo dehtečo in zapečeno krvavico.

Spet je imel ravnatelj Tone kaj gledati: Gelica se je lotila vroče jedi s samimi vilicami in je basala vase brez kruha, tako hlastno, da ravnatelj Tone že od vojnih časov dalje ni pomnil tako lakotnega človeka. V petih minutah je bilo vse pospravljeno.

— Zdaj si bom pa vina privoščila, če dovolite? — je Gelica postrani pogledala petičnika.

— Prosim, prosim, kar po mili volji.

Naročila si je veliko čašo črnega vina. Izpraznila ga je v dušku. Potem se je začela smejati in iznova so se njene bele roke iztegale proti ravnatelju Tonetu, da ga zajamejo.

— Vi ste pa res čuden človek! Vprašam vas, zakaj ste pa sploh šli z mano? Ali me ne marate? Ali res mislite, da sem nora? Povejte mi po pravici: Ali hočete kaj žrtvovati?

— Žrtvovati? Kako to mislite, Angelica?

— No tako pač. Kakšnih sto dinarjev. Ali imate lepo stanovanje?

— No, no, no, se je motal iz zadrege ravnatelj Tone.

— Ne vem prav, kako bo. Le pijte, Gelica! Pijte in jejte.

— Dobro, bom pa še pila. Spet se mi je zljubilo piva. Za nocoj sem dobra. Toda kje najdem kvartir, kako bom plačala? Kaj bo jutri?... Tak dajte vendar, da vas objamem!

Ravnatelj Tone se je spet enkrat srečno umaknil, zdaj je sedel domala že pol sežnja daleč od nje. Skrivaj je pogledal na uro, bližala se je že polnoč.

— Treba bo iti! — je rekel skoraj mrmraje. Dekle se je našobilo in prikimalo. Ravnatelj Tone je segel v žep po denarnico, da pripravi zapitek. Pa je segel z dvema prstoma tudi po kovanec za petdeset dinarjev in ga je poklonil Gelici, kakor dajejo botri birmancem denar. Nič ni rekel ob tem, tudi ona se ni zahvalila. Potem je plačal in sta šla.

— Lahko noč, pa sladko spančkajta! — se jima je v veži poredno namuznila natararica Mici.

Tam na vogalu, kjer se izteka ulica spet na svetli trg, je ravnatelj Tone še enkrat pogledal svojo spremljevalko. Spet je videl, kako zre preplašena in razsrjena v stražnika, kako se ji čudno bleščijo oči. Nič več se ni pomišljal, kar rahlo je privzdignil klobuk in se naglo poslovil.

— Lahko noč, Gelica, moram domov.

Obstala je tam na vogalu v polni luči obločnice, negibna kakor kip. Hotela je zavpiti. Ravnatelj Tone je spešil korake v mračno ulico. Ko je bil že precej daleč, je čul njeno vpitje in zmerjanje. Okrenil se je in je razločno videl, kako je h Gelici pristopil stražnik. Potem je ravnatelj Tone naglo utonil v noč in v predmestje.

Ali je evropska vojna neizbežna?

Slavni publicist H. W. Steed, ki velja za enega najboljših poznavalcev vseh tajnih niti svetovne politike, je priobčil v listu «New York Times» ta članek, ki izzveni v ugotovitev, da se nam za nekaj časa še ni treba bati evropske vojne.

Upravičenost nove svetovne vojne.

Ali je grozeči spopad med narodi potreben? Milijoni ljudi v raznih državah si zastavljajo to vprašanje, in nihče skoraj ne more dati nanj točnega, določnega odgovora, čeprav so v duši vsi prepričani, da je vojna zlo, ki bi ga svet ne smel poznati, če hoče napredovati. Moj odgovor je negativen in moje mnenje je, da nove svetovne vojne ne bo, če se izpolnijo določeni pogoji. Seveda pa sega to še med prerokovanja.

Toda od jeseni leta 1912. do leta 1914. pa sem bil res prerok. Takrat sem vedel in napisal, da bo vojna in kako se bo začela, če se nekaj političnih vprašanj ne bo prav rešilo.

○ evropski politiki je takrat odločala prav za prav Rusija. Leta 1909. se je uklonila nemškim grožnjam ob koncu bosenske krize, odločila pa se je, da drugič ne bo popustila. Avstro-Ogrska je nameravala uničiti Srbijo, ki je takrat uživala versko in moralno zaščito Rusije. Če bi se bil Dunaj začel pripraviti z Beogradom in bi mu bil pomagal Berlin, bi se Rusija vrgla v boj in Francija bi se ji bila pridružila. Nemčija, ki je bila na vojno pripravljena, bi bila vdrla čez nevtralno Belgijo na zapad. Vprašanje pa je, ali bi v tem primeru Anglija trpela prehod čez Belgijo in poraz Francije? Najbrže ne.

To sem napisal pet let pred svetovno vojno in takrat so mi rekli, da sem fantast. Bodočnost je pokazala, da se je zgodilo vse tako, kakor sem slutil.

Od pomladi 1909. leta je bila že vojna v zraku. Nemčija je skušala samo doseči, da bi bila Anglija v vojni nevtralna. Zaradi njene spretno propagande je bila večina liberalne stranke, ki je bila takrat na vladi, in lepo število drugih odločujočih ljudi na Angleškem prepričanih, da bi mogla angleška dobra volja proti Nemčiji preprečiti vojno in da je treba samo nemške pritožbe podpirati, pa bo vse dobro.

V tem duhu je bilo rešeno leta 1912. angleško-nemško vprašanje bagdadske železnice, nemogoči angleško-nemški dogovor o eventualni razdelitvi portugalskih kolonij iz leta 1898. je bil izpremenjen, in še meseca junija leta 1914. je eskadra angleške mornarice obiskala kielsko vojno luko. Kakor kažejo avstrijsko-nemški diplomatski dokumenti in drugi zanesljivi dokazi, je bil Berlin trdno prepričan, da bo stala Anglija v vojni ob strani. Tako bo mogla Nemčija mirno pomagati Avstriji, da razčisti svoje račune s Srbijo in da zaduši jugoslovansko gibanje za zedinjenje. Nemčija je mislila to še po sarajevskem atentatu meseca julija leta 1914.

Angleška odgovornost.

Nemški vpliv je bil v Londonu leta 1914. tako velik, da se je angleška vlada bala, da bi razdvojila stranke in narod, če bi poslala Nemčiji odločen opomin. Zato sta

po atentatu v Sarajevu predsednik angleške vlade in zunanji minister še zmerom upala, da se bo dal s posebno konferenco ohraniti mir. Odločila sta se, da bosta jasno izpregovorila šele takrat, ko bo vpad v Belgijo neizbežen. Toda takrat je bilo že prepozno.

Zato je treba del krivde za svetovno vojno pripisati tudi angleški vladi in angleškemu javnemu mnenju leta 1914. Takrat so se Angleži dali preslepiti. Ali se bodo tudi zdaj? Med takratnim in sedanjim položajem je precej podobnosti, ki dovoljuje to vprašanje. Vendar pa je to samo podobnost, ne pa enakost. Zgodovina se ne ponavlja na isti način, čeprav nam daje nauke, ki utegnejo biti pogosto rešilni.

Ze zgodaj jeseni leta 1912. sem slutil, da je vojna prav blizu. Napovedoval sem jo v svojih člankih in tudi napisal, kako se bo začela, če angleška politika ne bo jasna in močna. Ta politika ni bila jasna in močna, zato je vojna prišla. Dandanes, ko ne živim v Srednji Evropi, se mi pogoji tega vprašanja ne zde več tako določni. V dnu duše ne čutim, da bi morala vojna nastati. Zavedam pa se prav jasno, da je odločilno besedo dolžna Anglija, in nisem prepričan, ali bo ta beseda izgovorjena, preden ne bo prepozno. Nekaj znakov obeta to, a drugi govore spet docela drugače. Vendar pa mislim tole: če se bo angleška zunanja politika dosledno borila proti vsem vojnim metodam v mednarodnih težavah in če bo znala privezati nase tudi druge narode, ki so odločno proti vojni, vojne **ne bo**. Če pa bo Anglija neodločna in v sebi razdeljena, če bo slaba pri vprašanjih, ki posegajo tudi v njen obstanek, bo težko ustavila pot politike, ki vodi danes k vojni. Največja nevarnost je v ogromnem oroževanju totalitarne Nemčije, zlasti ker nadzira in vodi Nemčijo stranka, ki proklamira prirojeno superiornost nemško-arijske krvi in pravico te krvi, da se razširi po straneh predelih Evrope, kjer žive zdaj druge rase. Doslej je bila Hitlerjeva politika zelo dosledna in v splošnem zelo spretna. Šla je verno po poteh, začrtanih v Hitlerjevi knjigi «Mein Kampf», in komaj jo bodo razumeli tisti, ki niso prebrali te knjige v originalu.

Izgledi nemško-sovjetskega spopada.

Logično gledano, bi bil spopad med nacionalno-socialistično Nemčijo in Sovjetsko Rusijo, katere del ozemlja terja Hitler v svoji knjigi, skoraj neizbežen. Logično gledano, bi Hitlerjevo izražanje, da je Francija smrten sovražnik Nemčije, ki mora biti zlomljen, kazalo, da se mora prej ali slej vneti vojna med Francijo in Nemčijo. Vendar pa je treba pri tem upoštevati dva pregovora iz stare avstrijske diplomacije, ki ju znajo ceniti tudi v Nemčiji. Glasita se: «Treba je poskrbeti, da ne zraste nebo do nebes» in «Nič se ne poje tako vrelo, kakor se skuha».

Logika, a zlasti logika idej, je pogosto zanesljiv vodnik v mednarodnih vprašanjih. Če pa ta logika ne upošteva vseh zaključkov in pogojev vprašanja, nas prav lahko zavede. So pa zaključki in pogoji v nemškem vprašanju, ki zahtevajo opreznost pri izvajanju zaključkov iz glavnih postavk. Tudi manjše postavke je treba upoštevati. Ena



In zopet se zbirajo črni oblaki . . .

izmed njih je ta, da ponovno ustvarjanje nemške vojske zadovoljuje nemški instinkt, ki ni neogibno napadalen. Nemški narod hoče živeti v disciplini, čuti se srečnega, kadar more korakati v vojnih odredih, in iz takih vojnih vaj črpa občutek moči, ki ga zadovoljuje in ki mu zado-
stuje. Nedvomno je, da bi mogel Hitler v vsakem trenutku zbuditi v tem narodu vojno vročico, vendar pa kaže vse v njegovi rasti, da redko prevzame nase kaj tveganega, razen kadar se čuti prepričanega o uspehu. Nikoli se ne odloči, če prej ne preračuna vidikov na uspeh. Če o uspehu vojne ne bo prepričan, je ne bo začel, čeprav bo morda o njej govoril, da bi z grožnjo kaj izsilil.

Ruska vojska.

Kakšni so izgledi za vojno med Nemčijo in Rusijo? Nisem še prepričan, da bi si Hitler in nemški generali želeli vojno z Rusijo. Pri Hitlerju je to, da govori o Ukrajini in Uralu in o vsem, kar bi Nemčija zmogla, če bi oboje imela, eno, drugo pa je, kako bi bilo to mogoče dobiti. Pred dvema letoma se je visok nemški častnik vrnil iz Rusije in je dejal Hitlerju, da je velika pomanjkljivost njegovih načrtov to, da se Rusija relativno ne da zavzeti. Od tega časa je postala Rusija v Evropi še močnejša, a v Aziji bi se je Japonska skoraj ne mogla lotiti. Razen tega ruska obramba na Daljnem vzhodu ni več odvisna od Moskve ne glede vojakov, ne glede vojnega materiala. Evropska Rusija je zdaj sama od sebe neodvisna in dovolj močna.

Rusi sami o tem ne dvomijo in Nemci najbrže tudi ne. V Evropi ima Rusija močnejše letalstvo kakor Nemčija, njen duh je močan, njeni tanki najboljši. Ima pa majhno število cest za prevoz avtomobilov in hitro koncentracijo večje vojske. Če bi nemške čete vdrle v Rusijo, bi tudi one trpele zaradi iste pomanjkljivosti. Seveda bi to ne odvrnilo Nemčije od poizkusa, ki ga ima v načrtu, toda vprašanje je, kako bi se ji ta poizkus posrečil. Angleški častniki, ki so se nedavno udeležili ruskih manevrov, so govorili zelo spoštljivo in skoraj s strahom o moči ruskega letalstva. Odgovora Vorošilova, ruskega komisarja za obrambo države, na narodno-socialistične pretnje iz Nürnbergga, da bi se v primeru napada na Rusijo vojna ne odigravala na ruskem, ampak na sovražnikovem ozemlju, ne moremo smatrati za navadno besedičenje. Ker nisem vojak in se ne spoznam dovolj na moderno vojno tehniko, me bolj zanima duh rdeče armade in Rusije. Poznal sem nekdanjo carsko vojsko in zmedo, ki je vladala v njenih vrstah. Lani pa mi je bivši avstrijski častnik povedal nekaj, kar je zelo pomembno. V Rusiji so ga leta 1916. ujeli in videl je obe revoluciji: ustavno-demokratsko in boljševiško. Nedavno je spet obiskal Rusijo in videl vso od Moskve do mandžurskih meja ter nazaj do Ukrajine in Krima. Povedal mi je tole: «Računati je treba, da je skoraj vsak Rus pod tridesetim letom prišel pod ustvarjalni vpliv sovjetske vzgoje in sovjetske propagande. Rusi vedo dandanes prav malo o svetu izven Rusije, a so prepričani, tudi če trpe

pomanjkanje, da žive v komunističnem raj, medtem ko živi ostali svet v kapitalističnem peklu.»

Kako se torej more reči, kaj se bo zgodilo, če Nemčija napade Sovjetsko Rusijo?

Nemčija in trockisti

Hitler, njegovi svetovalci in nemški generalni štab morda računajo na razne slučaje. Zgražajo se nad boljševizmom, a vendar se bodo dvakrat premislili, preden bodo napadli rdečo armado. Če bi mogli izolirati Sovjetsko Rusijo ali ustvariti v njej nemire, bi jim bilo to vsekako ljubše, kakor pa da bi jo napadli in se proti njej borili. Njihov neposredni namen je, da izolirajo Francijo in jo zato za vsako ceno poizkušajo odtrgati od francosko-ruskega pakta. Ena izmed skrivnosti položaja je nedavna obsodba petnajstih trockistov v Rusiji. To krvavo dejanje je zmedlo zapadni svet, s katerim je hotel biti Staljin v dobrih zvezah. Ker je pameten človek, kakor se vidi iz vsega njegovega dela v zadnjih letih, je moral pač imeti za to obsodbo svoje vzroke. Ta vzrok je morda res v obtožbi proti Trockemu in njegovim tovarišem, da so delali skupno z nemško tajno policijo, da spravijo s poti Staljina in Vorošilova. Če je vsaj malo resnice v tej obtožbi — in vse kaže, da ni iz trte izvita — bi mogel biti opravičen zaključek, da je skušala narodno-socialistična Nemčija zanesti v Rusijo isto zmedo, kakor sta jo ustvarila Ljening in Trocki s svojimi pomočniki, ko je cesarska Nemčija poslala Ljeninga leta 1917. v plombiranem vagonu v Rusijo, da bi izpodrinil demokratsko vladno. Morda so Hitler in njegovi sodelavci mislili, da bi bil Trocki, če bi spet prišel v Rusijo na krmilo, do vzeten za nemške načrte, kakor je bil leta 1918., ko je skupaj z Ljeningom v Brest-Litovskem izročil velike dele Rusije Nemčiji in Avstriji.

Če je kakšna spletko za obsodbo trockistov, je bila Staljinova odločitev, da jih ne bo pomilostil, znamenje njegove moči. Potem tudi ni težavno razumeti, da je narodno-socialistična Nemčija, ko ji je propadel poizkus, da bi povzročila v Rusiji nered, napadla Rusijo ponovno, to pot samo z besedami, v Nürnbergu. Pokazalo se je celo, da je Hitler popustil v borbi z Vatikanom samo zato, ker je videl v njem dobrega zaveznika proti boljševizmu. Tako si je tudi na spreten način pridobil katoliški tisk po svetu, ki ga zdaj slavi v isti sapi kakor poroča o preganjanju katoliške duhovščine v Nemčiji. Narodno-socialistična borba proti boljševizmu pa je prav za prav po zdravi pameti precej čudna, ker vse kaže, da se razvija ruski komunizem v polkapitalizem in v buržujski smeri in da postaja nekakšna vrsta ruskega narodnega socializma. Čujejo se tudi upravičeni glasovi, da je tak razvoj in njegov verjetni uspeh bolj prestrašil Hitlerja kakor ruske vojne priprave. Boljševizem, ki spoštuje določene oblike zasebne lastnine in ki ima pod svojo kontrolo samo veliko industrijo in vrhovno državno gospodarstvo, bi se utegnil prav malo razlikovati od Hitlerjevega narodnega socializma in bi utegnil postati nemškim množicam simpatičnejši kakor pa narodni socializem. V tem primeru bi bilo težavno kazati na Rusijo kot revolucionarno nevarnost za mir in kot primeren predmet za nemško razširjanje ozemlja.

Brez vidikov za razširjanje ozemlja bi vsa doktrina o krvi in zemlji, ki je na pol mistična osnova narodnega socializma, padla. Oboževanje severnih arijcev, ki naj bi imeli pravico do vlade nad svetom zaradi prirojene superiornosti svoje krvi, bi začelo izgubljati svojo privlačnost, ker bi ne imelo pravega polja za udejstvovanje. Zaradi tega se Hitler s svojimi voditelji vred boji, da bi se iznenada ne znašel na razpotju. V tem primeru pa bi se Hitler pri izbiri med notranjim propadom narodnega socializma in vojno pustolovščino odločil za vojno, kakor

se je odločil jeseni leta 1935. Mussolini za vojno z Abesinijo. Seveda bi pa naletel na drugačnega sovražnika, kakor ga je imel Mussolini v narodno nezavednih in korumpiranih Abesincih.

Usoda Evrope je v rokah Anglije.

Po vsem tem razglabljanju se vidi, da sta usoda Evrope in vojna v veliki meri odvisni od spretnosti ali nespretnosti politike Anglije. Usoda Evrope je v njenih rokah, kakor je bila leta 1914. Okoliščine niso iste, a izbira, ki jo te okoliščine ponujajo Angliji, je podobna. Če upam, da se bodo angleški diplomati to pot odločili za pravo stran, upam zaradi tega, ker vem, kako so Angleži zainteresirani na urejeni svobodi in demokratski upravi Evrope. Po novi vojni bi utegnili svoboda in demokracija takoj oslabeti, da bi se ne mogli prav kmalu dvigniti. Če bo znala angleška vlada najti pravo pot in se odločiti zanjo še ob pravem času, sem prepričan, da vojna ne bo potrebna in da je ne bo. V nedavnih izjavah Churchilla in Austena Chamberlaina smo slišali, da je potrebna nujna odločitev. Ta dva državnika sta se pridružila istemu stališču, ki ga zahtevam jaz. Tudi John Simon se jima je pridružil. Na drugi strani pa je minister Eden iznašal na seji društva narodov politiko, ki je morda «profinjena» in spretna, pa je vendar daleč od tega, da bi mogla uživati splošno odobravanje. Treznemu človeku se mora prej zdeti strahopetna in neodločna.

Dobri izgledi za mir.

Ali lahko upamo, da bo kmalu konec časa, ko se bodo morali parlamentarni sistemi umikati napadom protiliberalnih, bojevitih sistemov? Kakor hitro napoči ta doba, se nam vojne ne bo treba več bati. Čedalje bolj se kažejo znamenja, da se že bliža. Lahko tudi upamo, da Anglija takrat, ko bo vrhunec krize svobode in miru, ne bo malodušna, pa tudi ne nepripravljena. Nedavne manifestacije prijateljstva med Italijo in Nemčijo so ji služile v opomin, ki ga je še podkrepilo poseganje obeh teh držav v španske boje. Britanska vlada za razliko od delavskih sindikatov in delavske stranke sicer ni izpremenila svoje politike o nevmešavanju, toda vse kaže, da je izpregledala in da ni več slepa proti pretinjam Mussolinija, ki hoče doseči premoč v Sredozemskem morju. Te pretnje je Anglija sprejela zelo mirno. Ni jih ignorirala, toda tudi podcenjevala jih ni. Na podoben način Anglija tudi ni pustila v dvomu Nemčije ob Göringovem govoru, da trpi nemški narod zaradi pomanjkanja kolonij, ki jih je pobrala po večini Anglija. Angleški «prijateljski» protest v Berlinu je bil v resnici zelo oster. Če bi Nemčija v primeru, da bi ji Anglija ne hotela vrniti kolonij, zahtevala, da dobi proste roke v Sr. Evropi in v Rusiji, bi Anglija na to ne pristala.

Nedvomno je Anglija pred težavno izbiro. Nova belgijska politika ji te izbire ni prav nič olajšala. Ta politika bi utegnila dovesti nekatere angleške politike in publiciste do zahteve, naj bi bila Anglija v primeru vojne na kontinentu nevtralna. Nemčija si iz srca želi, da bi v Angliji obvladalo to mnenje, in poslanik von Ribentropp si zelo prizadeva, da bi ga še podprl. Toda nečesa ne smemo pozabiti. Zaupanje v angleško nevtralnost je privedlo leta 1914. do svetovne vojne. Ta napaka se ne sme ponoviti in jaz verjamem, da se ne bo ponovila.

Pri pripravah za obrambo miru je podprla Anglijo tudi Amerika z nedavnim Rooseveltovim govorom in z izidom zadnjih volitev. Izid teh volitev lahko smatramo za dokaz stabilnosti in napredka v Združenih državah. Zato ponavljam: ni potrebno, da bi se vnela vojna, če bo Anglija izpolnila svojo dolžnost. In jaz verujem, da bo to storila, naj se zgodi karkoli.



EGIPT



DEŽELA, KI NE POZNA LAKOTE

Najmanjši novc v Egiptu je millième — tisočinka egiptskega funta — in vreden je okoli dvajset par. Za ta novc si more Egipčan kupiti pogačo iz durke, nekakšnega prosa, krožnik kuhanega fižola ali pol metra sladkornega trsa. Millième je denar, s katerim se praktično sploh ne računa. Razen pošte, ki računa za dostavo pisma ali dopisnice tri oziroma dva milliéma, tega novca nihče ne upošteva, ker računajo praktično samo s piastri, en piaster pa je pet milliémov ali nekaj več kakor dinar naše veljave. Zneske povsod zakrožajo. Koristi od tega imajo neštevilni otroci, ki se klatijo po tujskih četrtih egiptskih mest, prostovoljni varuhi avtomobilov pred trgovinami ali pa na krajih, kjer morajo avtomobili pristajati, čistilci čevljev in mnogi strežniki, ki jih ni nihče postavil, ki pa se vrte povsod, kjer se zbirajo ljudje, po predsobnih uradov, na pošti in na ulici ter izkazujejo tujcem usluge, za katere je treba šteti «bakšiš». Prebivalci evropskih četrti nosijo po žepih drobne millième, ki jih dobe na pošti ali v tramvaju. Z njimi bi si komaj mogli kaj kupiti; toda v deželi, kjer naredi neznosna sončna pripeka človeka lenega, jim pridejo ti milliémi zelo prav, ko se jim obesi kakšen otrok, kakršnih je povsod dovolj, da jim nese kakšen zavoj, odpre kakšna vrata, prinese cigaret in najbližje trgovine ali vsaj pobere kakšen predmet, ki jim je padel na tla.

Nihče se ne briga za prihodnost.

Od teh milliémov pa žive cele družine. Deset milliémov da piaster. Za en piaster ali dva lahko dobite obilno arabsko kosilo: več zrezkov iz jagnjetine, močno poprano paradižnikovo solato, fižolovo prikuho in toliko kosov domačega kruha, kolikor je ljudi za mizo. To je vzrok, da v Egiptu vzlic gospodarski krizi ne poznajo socialne krize. Noben Egipčan ne bo umrl od lakote. Ostalo da podnebje. V sili je nebo celo pozimi topla streha. Potniki, ki obiskujejo Egipt, pišejo doma po vrnitvi o bedi in stiskah siromašnih Egipčanov. To pa ni resnično. Najboljši dokaz za mojo trditev je nekaj, kar sem sam ugotovil: Neki felah (kmet), ki je živel vrsto let s svojo številno družino v bližini Kaira in je delal za tedenskih 80 piastrov (okoli 180 dinarjev) na posestvu nekega paše od jutra do noči, je nekega dne zadel glavni dobiček manjše loterije, kakršnih imajo v Egiptu na stotine. Vse imetje — 50 egiptovskih funtov ali okoli 11.000 dinarjev — je padlo v njegove roke. Ta človek, ki je bil razumen in nikakor ne tako omejen, kakor površni potniki navadno opisujejo egiptovske felaha, je zapustil svoje naporno delo in si kupil majhno trgovino v Kairu. Po kratkem času si je pridobil za egiptovske pojme prav lepo premoženje. V nekem predmestju si je najel pravo stanovanje, njegovi otroci so vodili trgovino in sam bi bil zdaj lahko živel tako, kakor se spodobi za višje sloje. Lahko bi si bil kupil evropsko obleko, lahko bi si najel slugo za kuhinjo in dom, lahko bi bil obiskoval kinematografe in jedel na evropski način s porcelanskih krožnikov. Toda tega ni storil. Še zmerom je nosil domačo obleko, ki je nekakšna srajca, med kosilom je še zmerom čepel s svojimi ljudmi okoli okrogle sofre, na kateri je bilo za tri piastre mesa, solate in sočivja, in kakor prej so še zmerom vsi nalagali jedi na tanko narezane kose domačega kruha, ki so jih z rokami nosili v usta. Stanovanje v arabskem predmestju ga je stalo komaj en funt na mesec, stroški za obleko vse družine za vse leto pa so znašali prav toliko. Če se sešteje, je porabila njegova družina za trikratno hrano na dan, stanovanje, obleko in razne postranske izdatke, kakor so voznja s tramvajem, kino na vrtu (vstopnina dva dinarja) in kavarna (skodelica kave en dinar), na mesec vsega po štiri egiptske funte ali okoli 900 dinarjev. Ostanek svojih dohodkov, ki večkrat presegajo izdatke za življenje, je nosil ta možak vsak teden v banko in jih še nosi.

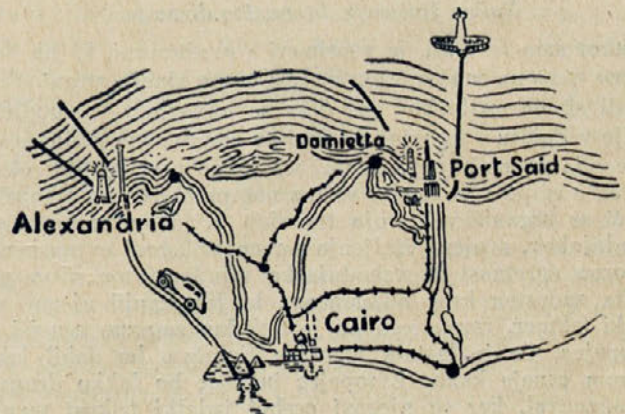
Njegovi otroci, ki niso zaposleni v trgovini, pobirajo ogorke cigaret po tujskih četrtih in jih nosijo armenskim in domačim obrtnikom, ki izdelujejo iz njih spet cigarete za domačine (sto za en piaster). Za pol oke (dober funt) ogorkov plačujejo ti obrtniki piaster ali še nekaj več. Če zbere deček dovolj piastrov na ta način in če si zasluži še kaj z izkazovanjem malenkostnih uslug in s prosjačenjem, ki v Egiptu ni nič nečastnega, si kupi nekaj srečk in začne trgovati v tujskem delu mesta. Pozneje si kupi voziček in naposled — inšalah — če bog da — pravo trgovino. Medtem se hčere, ki se može med dvanajstim in petnajstim letom, preživljajo na enak način. Tudi one trgujejo z vsem, kar jim pride pod roke, in če ne dobe o pravem času moža, — to pa se dogaja zelo redko — so sorodniki, med katere se prištevajo tudi očetovi prijatelji, dolžni, da se zanje brigajo, če jim oče umre. To je islamska morala, in samo pod strogimi islamskimi moralnimi zakoni je mogoče, da dorastejo vsi ti otroci brez škode za telo in dušo. Jasno je, da ta način življenja rešuje ljudi neke skrbi, ki tlači Evropece: skrbi za bodočnost otrok.

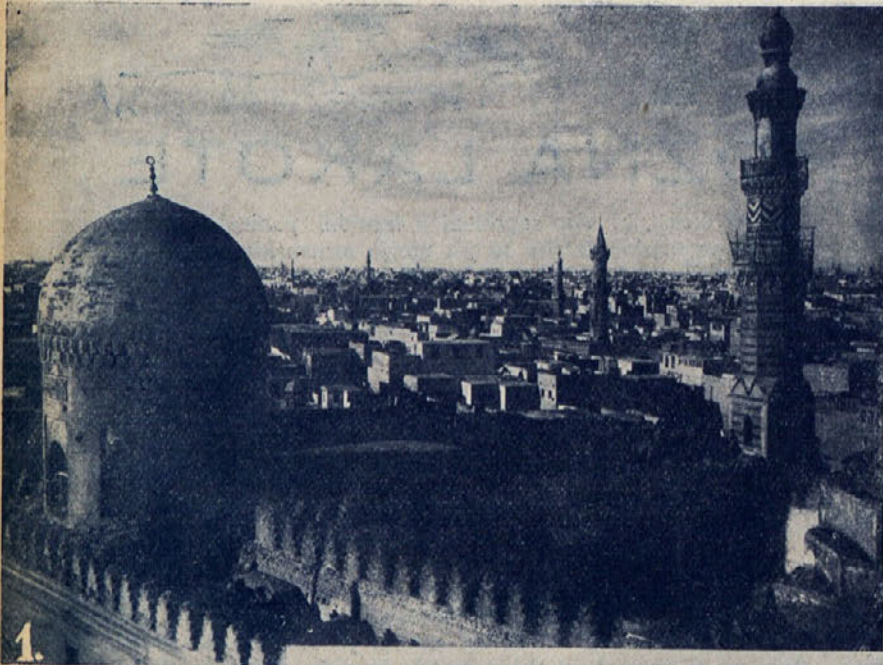
Siromaštvo kot kulisa.

Kakor torej lahko vidite, v Egiptu ne poznajo bede v evropskem zmislu besede. Usmiljenje zbuja ožeti videz, ki ga zna orientalec tako spretno pokazati, kadar hoče ožeti tujca, ni vselej dokaz njegovega siromaštva. Pogosto se skriva za tem videzom precejšen konto v banki. Domačini in poznavalci dežele vedo to prav dobro in dajejo miloščino le redkokdaj. Sicer pa je orientalec zelo ponosen. Prave bede, ki je navadno čisto druge vrste, tujec ne more videti.

Koliko denarja zaslužijo Egipčani, se vidi najlepše iz tega, da je največja egiptovska banka Misr v Kairu lahko zgradila z lastnimi sredstvi veliko, moderno narodno industrijo, ki uspešno tekmuje s tujo. Kakovost njenih izdelkov sicer še ne dosega evropske, a boljša se od dne do dne brez povišavanja cen. Zaslužki, ki jih dobe delavci, so prilagodeni življenjskim izdatkom Arabcev v mestih. Najnižji so še zmerom dosti večji, kakor so navadno zaslužki na deželi, odkoder prihaja večina delavcev. Ker so egiptovski delavci zelo skromni, se le redko zgodi, da bi se kdaj spuščali v mezdne boje.

Za tujce, ki prebivajo v Egiptu, in za tiste orientance, ki žive tu na evropski način, bi morala ta skromnost domačinov pomeniti v materialnem oziru veliko prednost. Če pa vse natančneje pretehtamo, bomo le odkrili, da je dosti nepovoljnih strani, ki se kažejo zlasti v čedalje večjem nacionaliziranju egiptovske industrije in trgovine. Med prednosti spada v prvi vrsti cenena delovna moč v hiši in pri delu. Skoraj ni gospodinjstva brez slug. Sluga skrbi za red v hiši, kuha, nakupuje in dela brez prostega časa od zgodnje-





1.

Pogled na Kairo, največje mesto Egipta, ki ima več ko poldrugi milijon prebivalcev.



2.

Ko zaide sonce, karavana obstane. Popotniki zlezejo z velblodov in obrnjeni proti Meki molijo k Alahu za srečno noč.

ga jutra do pozne noči. Zasluži po 1 do 4 funte na mesec. Uslužbenci v podjetjih zaslužijo manj. Domači trgovski uslužbenci, ki znajo razen domačega še kakšen drug jezik in imajo še nekaj prakse, dobe po 4 do 14 funtov na mesec. Socialno zavarovanje je v Egiptu neznano. Službene pogodbe sklepajo s svojimi uslužbenci samo tuja podjetja, domača pa nikoli.

Način življenja in nacionalizacija.

Kakor smo že rekli, je v primeri s prednostmi, ki jih daje cenena delovna moč v Egiptu, cela vrsta slabih strani. Prav zaradi slabih zaslužkov pri delu se ukvarjajo vsi podjetni ljudje v Egiptu s trgovino na drobno v evropskih delih mesta, ki je bila do nedavnega skoraj izključno v evropskih rokah. Človek z egiptovsko srajco se čez noč preobleče po evropsko. Nauči se organizirati svojo trgovino in jo voditi po vzoru zapadnjakov, svojega življenja pa ne prilagodi evropskemu. Govorna spretnost in vzhodnjaška vljudnost mu hitro pridobita zadosten krog odjemalcev, ki jih izgubi njegov evropski tekmeč, razen tega pa je Egipčan zmerom cenejši od Evropejca. Če je lastnik trgovine Egipčan, bo dobil lokal zmerom ceneje kakor Evropejec in cene bo lahko drugače preračunal, ker so njegovi osebni izdatki trikrat manjši

kakor tujčevi. Tudi za svoje osebje nič ne izda. Egiptovske družine so zelo številne. Bratje, sestre, sinovi, zetje — vsi pomagajo v trgovini za samo hrano in stanovanje. Razen tega pa podpira tudi država naseljevanje domačinov v tujskih delih mesta. Če pridejo v stiske, jim da brezobrestno posojilo za dolgo dobo. Napredovanje industrializacije bo položaj za Evropejce še poslabšal, ker tvornice, ki so po večini last arabskih bank, zlasti pazijo na to, da prodajajo njihove izdelke domačini. V zadnjih letih se že opaža, da morajo mnogi Evropejci zaradi čedalje večje stiske omejiti svoj način življenja. Še pred dvema letoma je lahko Evropejec v Egiptu zaslužil pri svoji robi do 50 odstotkov, zdaj pa se je ta dobiček zmanjšal na 10 odstotkov ali še manj. Prej so imeli Evropejci stanovanja z desetimi ali dvanajstimi sobami, zdaj jih pa zamenjavajo s cenejšimi, ki imajo le po pet ali šest sob. Manjših stanovanj za boljše ljudi v Egiptu skoraj ni. Tudi trgovci z avtomobili tožijo, da ne gredo več luksuzna vozila, ampak skoraj sami ceneni avtomobili, ki porabijo malo kuriva, ali pa stari vozovi iz druge roke, ki stanejo po 40 do 100 egiptovskih funtov. In med temi vozili dobite takšna, ki so stala pred leti desetkrat ali dvajsetkrat toliko. To je najvidnejše znamenje, da se razmere za Evropejce slabšajo.

Življenje v mednarodnem okraju Kaira. Te tesne ulice in vrata so značilne za ves orient. Moderne stavbe in velike trgovske hiše so seveda samo v novih evropskih okrajih.



3.

Standard Evropejca.

Evropejec si mora privoščiti v Egiptu nekaj udobja, da more tam sploh živeti. Potrebuje čisto in hladno stanovanje, ki stane po legi mestne četrti po 7 do 12 funtov na mesec. Imeti mora slugo, ki ga stane okoli tri funte na mesec, ker mora tudi najpridnejša gospodinja omejiti v tem podnebjju svojo delavnost, če noče v letu dni izhirati. Mast in maslo sta draga, hrane na olju pa ne prenese vsak Evropejec. Tudi meso je razen jagnjetine drago, za evropski želodec pa je prav tako potrebno kakor kruh. Poleti je treba upoštevati še pijačo. Voda iz vodovoda, ki ga napaja Nil, je zelo razkuženo s klorom. Razen tega ima še poseben okus in povzroča pri preobilni uporabi obolenje želodca. Zato je potrebna na vsaki mizi sodavica, če ne mineralna voda, ki je kot uvožen predmet zelo draga. Pivo, ki ga v Egiptu kuhajo nemški mojstri, je dobro, a hkrati tudi razmerno drago. Vino žeje ne teši. Egiptovska vina pa so drugače zelo lahka in poceni.

Če torej vzamemo, da stane stanovanje poprečno devet funtov, sluga tri funte, dnevni stroški za hrano in pijačo pa okoli 20 piastrov, bomo videli, da živi skromna dvojica v

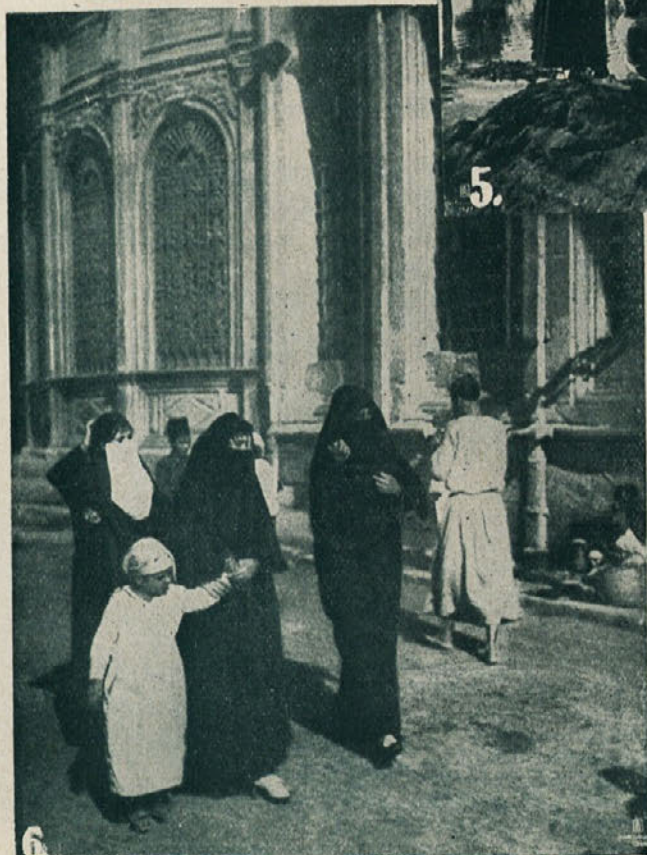


Pogled na piramide z južne strani. Domačin se zabava z domačinko, v nastavljenih mrežah se jim pa ta čas love ribe, ki so razen zelenjave in sadja njih glavna hrana.



Trinajst kilometrov jugozapadno od Kaira stoji skupina slavnih egiptovskih piramid. Prva je 4000 let stara Cheopsova piramida. Nilski prekop namakajo z vodo ves Egipt in so pravi prehranjevalci pokrajine in 15.000.000 prebivalcev.

Egiptovske ženske hodijo še zdaj z zastrtim obrazom. Omožene žene imajo od čela do nosu pritirjene kovinske valje, ki jih s svojim pritiskom spominjajo na vdanost možu. Ženska v ozadju torej še ni omožena.



Egiptu le s težavo z 18 funti na mesec. Tu pa še ni všteta obleka s perilom. Oboje je v Egiptu poceni, samo pranje je drago. Bela obleka zahteva obilo nege, nositi jo pa mora tujec v vročini od aprila do oktobra. Avtomobil je v Egiptu prav tako potreben kakor v Evropi kolo, da se more človek po dnevnem delu odpeljati na zrak. Kajti podnevi je v Egiptu strašno vroče in vročina poneha v mestu šele ob poznih nočnih urah. Stroški za avto z garažo znašajo pri normalni uporabi vozila okoli pet funtov na mesec, ker je bencin razmerno poceni. Drugi izdatki, kakor na primer obiskovanje kinematografov, kavarne, cigarete, izkratka «drobni izdatki» nanesejo spet okoli tri funte na mesec. Tako torej skromna evropska dvojica v Egiptu za 25 funtov (okoli 6000 dinarjev) za silo živi, toda privoščiti si ne more preveč. Če majhen avto poveča proračun za nov poldrugi tisočak. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da je treba prihraniti še kakšen vinar za bolezni, ki so tu kaj pogoste, in za poznejša leta. Zdravniki so v Egiptu dragi in dolgotrajne bolezni so problem, na katerega mislijo mnoge evropske družine v Egiptu z grozo. Nova egiptska zakonodaja bo prinesla verjetno v tem primeru kakšne izpremembe na bolje. Toda tudi ona ne bo mogla premostiti prepada med egiptskim in evropskim življenjskim standardom.

ŠE ENO NEVARNO LEGLO



Na Laponskem, v gorski pokrajini severne Švedske, kjer so velika ležišča železne rude, se stika preprosto življenje pastirjev z moderno rudniško industrijo. Na sliki vidimo laponsko šolo visoko v gorah.

Splošno znana legla preteče nevarnosti za novo svetovno vojno so na Španskem, v Sredozemskem morju, v Srednji Evropi in na zapadnih in vzhodnih mejah Sovjetske Rusije. Je pa še eno leglo vojne nevarnosti, ki je sicer manj znano, vendar zato nič manj nevarno, in leži onkraj severnega povratnika, na Švedskem. To sta kraja Gällivare in Kiruna, kjer so največji švedski železni rudniki. Zanje se bje ljet gospodarski dvoboj, ki ga že zdaj spremlja več znakov grozečega spopada.

V vseh severnih deželah že nekaj mesecev vneto razpravljajo o obrambnih merah. Skandinavske države žive v znamenju ugodnih tržnih razmer in hkrati v strahu zaradi njih. Zakaj prav te ugodne tržne razmere ubijajo upanje, da bi ostala Skandinavija v bodoči vojni lahko nevtralna. Velikih oči,

ki hrepene po tej zemlji, ne mikajo samo poljedeljski pridelki Danske, ampak izpred vsega ta švedska ruda.

Pomen in vrednost švedske železne rude od dne do dne raste, saj pri sedanjem mrzličnem oboroževanju vseh držav primanjkuje na svetovnem trgu prav železa, po katerem vse povprašuje. Leta 1935. je stala tona železa s prevozom do Antwerpna 65,7 šilinga, letos je pa meseca marca notirala ondi že 106 šilingov. Vse države razen Švedske, Francije in Španije porabijo same zase vso železno rudo, kolikor je pridobivajo. Obe najbolj industrijski evropski državi, Anglija in Nemčija, sta bili

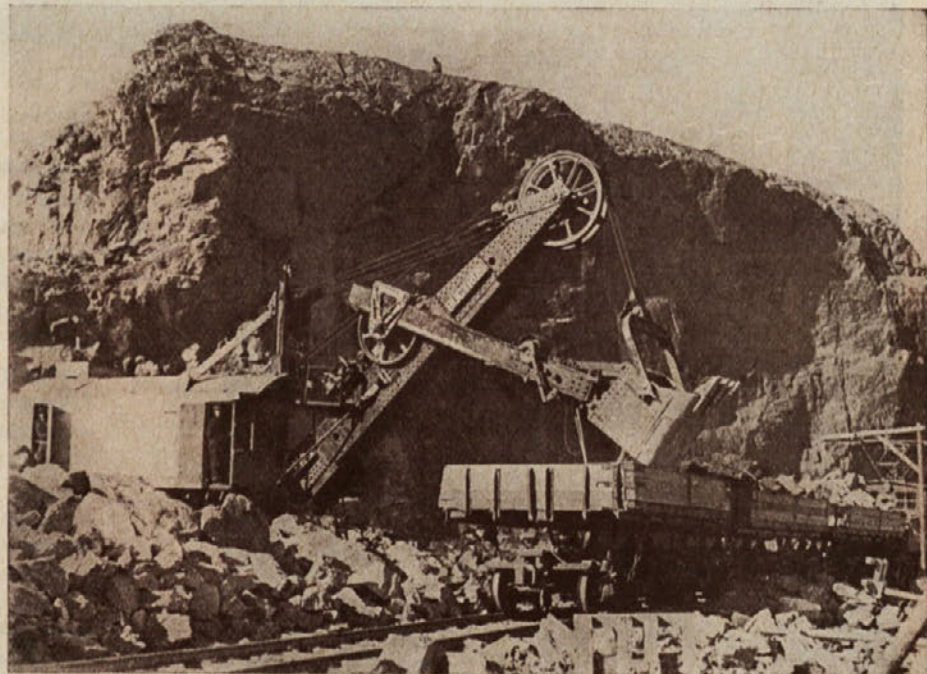
že od nekdaj navezani na uvoz železne rude. Nemčija je že prej, preden se je pričela tako divje oboroževati, uvozila po 14 milijonov ton na leto, od katere množine ji je dobavljala Švedska malone polovico tega, torej celih šest milijonov ton. Lansko leto se je ta uvoz še povečal in je dosegel že v prvih desetih mesecih 15,7 milijonov ton. Od tega je bilo osem milijonov ton švedskega železa, to se pravi, da je skoraj polovica železa, ki ga predelajo nemške peči, iz švedske rude. Švedska ruda ima za Nemce še to veliko prednost, da ima v sebi znatno množino fosfatov, medtem ko je v francoski dosti mangana. Te fosfate porabi nemško poljedelstvo za izdelovanje umetnih gnojil in jih ni treba posebej kupovati za drage devize.

Tako je bilo še leta 1936. Letos pa opažamo veliko izpremembo, ki je v zvezi z orjaškim oboroževalnim načrtom Anglije. To leto je dobila Nemčija iz Švedske veliko manj železa, ker ga je večjidel pokupila Anglija, ki ima več deviz in lahko plačuje svoja naročila v gotovini, česar Nemčija ne zmore. Na to pa, da bi švedski rudniki izčrpali še več železne rude iz tal, še misliti ni, ker že zdaj delajo s 100odstotno kapaciteto. Nemčija išče zato drug vir železne rude.

Francoska železna ruda za Nemčijo nima pomena, ker francoski kapital nima rad berlinskih plačil, mimo tega so pa tu seveda še politični razlogi, ki govorijo zoper to, da bi Francija zalagala Nemčijo z železno rudo. Ostane torej samo še Španija in njena maroška kolonija. Pet do šest milijonov ton železa, ki ga izkopljejo ondi v normalnih razmerah, bi bilo primerno nadomestilo za izgubljeno švedsko rudo, ko bi mo-



Eksplodija 15 kg težkega dinamitnega naboja, ki napravi odprtino za 150—200 kg dinamita. Šele eksplozija tako velikega naboja razrahlja zemljo, ki ima v sebi železno rudo.



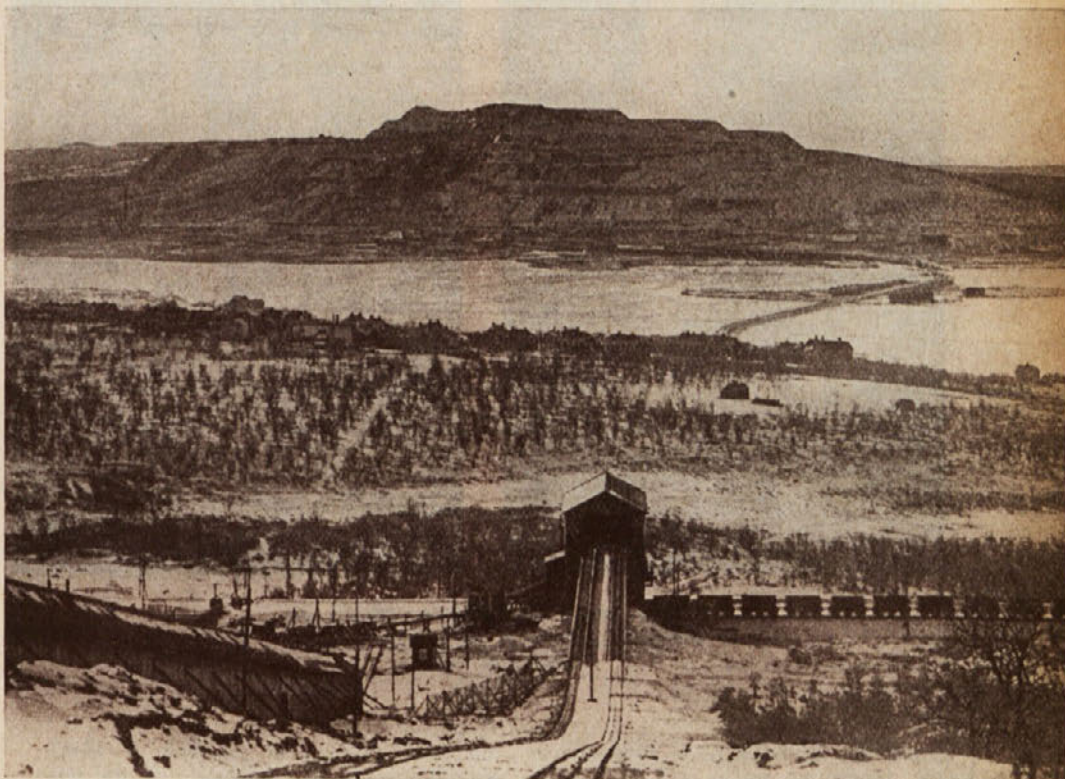
Železni rudnik v Kiruni. Električni bager naklada rudo na električni vlak, da jo odpelje v dolino.

NOVE SVETOVNE VOJNE

glo Tretje cesarstvo prisiliti španske lastnike rudnikov, da bi ne prodajali svoje rude nikomur drugemu, in ko bi mu uspelo, da bi si izposlovalo posebno ugodne plačilne pogoje. To so bili tudi razlogi, ki so nagnili sedanjo nemško vlado, da se je spustila v pustolovščino na Pirenejskem polotoku. Toda tudi za Pireneji čaka Nemčijo isti tekmeec kakor za severnim povratnikom, to je Anglija, ki ima večino delnic vseh španskih železnih rudnikov.

Zato so uprtni poželjivi pogledi Berlina še nadalje na Gaelivare in na Kiruno. Ti švedski rudniki imajo svoje pristanišče v norveškem Narwicku, ki ga obliva topli zalivski tok, in zato ne zamrzne. Prav gotovo ni bil slučaj, da so bili zadnji manevri nemške vojne mornarice v Severnem morju, nedaleč od morskih cest, po katerih se razvaža švedska ruda po svetu. Tu so že na vidiku grozeči spopadi med Anglijo in Nemčijo, pa tudi med Nemčijo in Sovjetsko Rusijo. Angleške vojne ladje nimajo iz svojih oporišč ob Severnem morju daleč do teh voda, pa tudi sovjetske vojne ladje pridejo lahko hitro do sem iz svojih severnih pristanišč, iz Murmanska in Aleksandrovska, ki sta zdaj zvezana s širokim prekopom z baltiškimi morjem, po katerem imajo vojne ladje pripravno pot iz Kronštata na sever.

Tako je jasno, da je tudi onkraj severnega povratnika močno leglo vojne nevarnosti. V Gaelivareju in Kiruni delajo v potu svojega obraza švedski in laponski delavci, ki so pripadniki najbolj miroljubnih narodov na svetu. In v Stockholmu si belijo glave švedski politiki in narodni gospodarji s tem,



Pogled na goro Kiruno, kjer so največja ležišča železne rude na vsem svetu. Mogočna železna žila gre izpod te gore pod malim jezerom Luossajärvi, ki ima, lahko rečemo, železno dno, do notranjščine gore Luossa, s katere je pokrajina fotografirana.

kako bi preprečili grozečo nevarnost. Švedska se hoče za vsako ceno ogniti temu, da bi jo zapletli v kakršenkoli spor. Kljub temu pa ni dandanes na

Švedskem nihče prepričan, da bi severne države mogle ostati nevtralne, ko bi se vnela nova svetovna vojna.

E. Nyström.



Moderno rudosledstvo v pokrajini Kirune.



Dvojica laponskih nomadskih pastirjev pred svojim šotorom.



Laponka mesi v preprosti kuhinji laponskega šotora kruh.

Na kavčukovi

svojega tovariša, gre njegov glas čez pusto ravan, dokler se ne oglasi od ste-
ne daljnega pragozda odmev. Vsaka no-
va ladja pripelje nove kulije, ki prihajajo tja z malo denarja v žepu, toda z velikimi upi.

Povsod, kamorkoli seže oko se razprostirajo plantaže. Več tisoč hektarjev zemlje je posajenih z motnozelenimi



Vsaka vrsta kavčukovih dreves je drugače narezana, da izločuje deblo čim več soka.

Zgodovina kavčuka je še zanimivejša kakor zgodovina nafte, s katero se v moderni civilizaciji vzajemno dopolnjujeta. Preden so izumili petrolejko, ni bila nafta za nič drugega kakor kvečjemu za uspešno ali neuspešno zdravljenje revme. Tako so kavčukova drevesa dremala v pragozdovih nedotaknjena, dokler ni pognal bencin v tek prvega eksplozijskega motorja. Do tedaj so iz mleka kavčukovih dreves izdelovali samo galoše, radirke in žoge, s kakršnimi so se igrali že za Kolumba domačini na Haitiju. Dandanes si sveta brez kavčuka niti misliti ne moremo. Tik pred svetovno vojno so ga pridelali na vsem svetu po 114.000 ton na leto, zdaj ga pa pridelajo že po 800.000 ton. Največ surovega kavčuga se izvozi zdaj v Združene države, ki ga porabijo do pol milijona ton vsako leto. Cena kavčuka je po vojni silno padla in pada še vedno. Tega je kriv nenavadni razvoj kavčukovih plantaž, huda konkurenca in stremljenje posameznih držav, da pridelajo čim več umetnega kavčuka doma. Gospodarji evropskih in ameriških prestolnic na moč skrbje za kavčuk. Kdo pa skrbi za uboge kulije, ki jim ga pridobivajo?

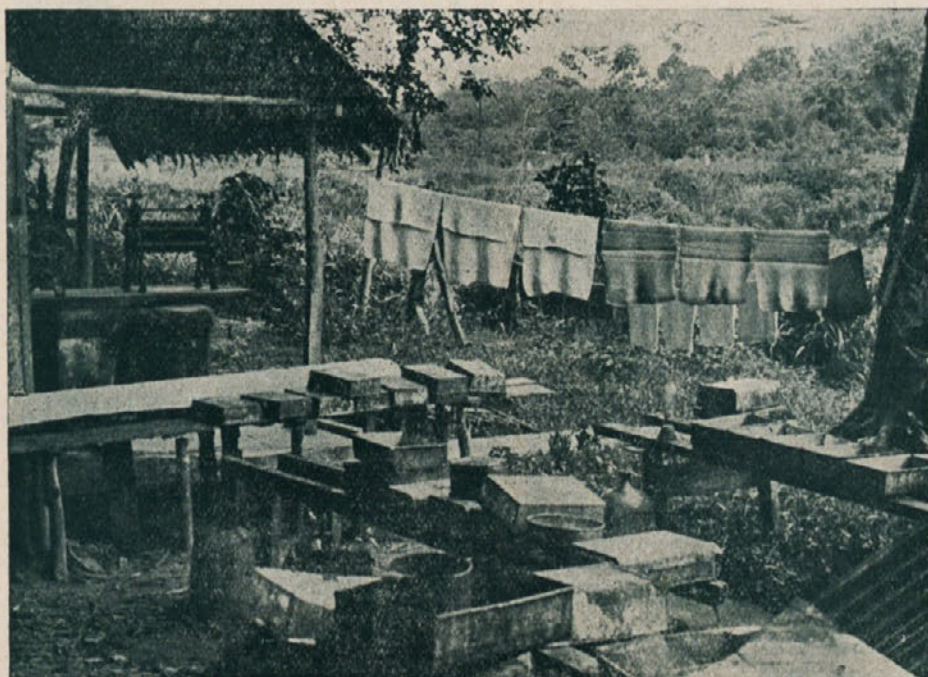
Največje kavčukove plantaže na svetu so na otoku Sumatri. Te plantaže so sredi gostih, mračnih in nepristopnih pragozdov, ki se razprostirajo do obale. Orjaška 50 do 60 m visoka drevesa rastejo iz mehkih tal močvirja in po njih deblih se vzpenja na tisoče lijan. Sonce neizprosno žge z jasnega neba. Gozd je videti skoraj mrtev, saj se v pripeki v njem nič ne gane. Pragozd je

na sredi požgan in posekan. V žarki sončni pripeki se razprostira ravan, obdana od nizkih gričev. Vse je pusto in brezbarvno. Na tem žalostnem kraju sveta zabijajo kuliji v zemljo količe, kjer zasade potem kavčukove mladike. Sto na pol golih rjavih teles se sklanja po deset ur na dan pri težkem, enoličnem delu k izsušeni zemlji.

Kuliji na kavčukovih plantažah imajo z lastniki dolgoročne pogodbe. Kdor pogodbo prekrši, ga doleti huda kazen. Potni hrbti teh zgaranih trpinov se svetijo, njih boste noge se vdirajo v rahlo zemljo. Kadar pokliče kdo izmed njih



Kavčukovo mleko precejajo skozi gosto sito v posode, kjer se potem strdi.



Strjeno kavčukovo mleko stiskajo v plošče, ki jih potem obesijo na vrvi kakor perilo, da se do kraja posuše.

plantaži ●

kavčukovimi mladikami. Drevesa stoje v vrstah, poleg vsakega je zasajen kol, na katerem je pritrjena porcelanska posodica. Ponekod vise te posodice tudi kar na drevesih, kjer so pritrjene z žico na deblo pod pločevinasto cevko tako, da se cedi vanje mlečna tekočina drevesa. Med vrstami dreves hodijo kuliji, delajo zareze v lubje in izlivajo kavčuk iz lončkov v večje posode, v kakršnih razvažajo pri nas mleko. Drugi pa odnašajo posode s kavčukovo tekočino in jo zlivajo v velike čebre, ki



V kavčukovo mleko vlivajo mravjo kislino, da se sok v posodah hitreje strdi in da ostane prožen.



Vhod v zapuščeno kavčukovo plantažo na nekem indijskem otoku.



jih potem odvažajo po ozkotirni železnici do tvornice, kjer se kavčuk predeluje. Drevesa se narezujejo samo zjutraj, dokler še ni prevročje, ker bi se sicer tekoči kavčuk, ki se prestreza v posodice, preveč posušil. Vsak kuli zareže po 350 dreves na dan. Vsaka zareza mora biti pravilna. Če je zareza pregloboka, se drevo rani in prične hirati, če je premalo globoka, pa priteče iz zareze premalo kavčuka. Zato nadzorujejo kulije nadzorniki.

Plačilni dan je na plantaži samo vsakih štirinajst dni, in sicer v soboto. Nato pride prosta nedelja. Na steni pisarne visi velik votel bambus, ki nadomešča gong in katerega glas naznanja kulijem, da je delo končano. Ti se zbero potlej v dolgih vrstah pred blagajno, da dobe svojo borno mezdo. Za njimi dobe svojo plačo nadzorniki in uradniki. Vse se veseli proste nedelje... in višji uradniki se celo tolažijo z nado, da bodo morda kmalu lahko odšli s puste plantaže na Sumatri na dopust v zabavno Evropo.

V večjih toornicah izdelujejo plošče surovega kavčuga v nekakšnih aluminiastih radiatorjih, kjer se sok hitreje strdi.

Kako smo preleteli SEVERNI TEČAJ

O največjem sportnem, tehničnem in znanstvenem uspehu minilega leta — prvem daljinskem rekordnem poletu čez Severni tečaj, so izdali Rusi pravkar posebno knjigo. Njen najzanimivejši del — dnevnik voditelja letalcev Bajdukova — prinašamo v prevodu.

Vse je pripravljeno.

16. junija. — Pravkar smo pristali. To je bil naš zadnji kontrolni polet in naš zadnji trening. Vse je v redu, vse dobro deluje. Od trenutka, ko nam je dala vlada dovoljenje, je minilo devetnajst dni v neprestanem pripravljanju. Morda bi kdo mislil, da smo navadni pustolovci. Toda ne, to ni res. Znano je, da se vse velike ekspedicije pripravljajo leta in leta. Tudi mi smo o svojem poletu premišljali dve leti. Ali naš zadnji polet po Staljinovi črti ni bil samo preizkušnja vseh vremenoslovskih teorij o Arktidi? Ali minili polet na črti Moskva, Viktorijin otok, Dežela Franca Jožefa, Jakutsk, Petropavlovsk na Kamčatki in Otok Čkalova ni pomenil samo preizkušnje posadke in letala?

Za pripravo res nismo potrebovali ne desetih, ne petih let. Vse je v dveh letih pripravila velika organizacija, ki jo družijo Odbor za polete na velike daljave. Nositi na krilih čast velikega naroda — ta velika in odgovorna naloga je zahtevala nenavadno resno pojmovanje poleta, zlasti takšnega, kakršen je polet čez Severni tečaj.

V naših stanovanjih blizu Moskve, kjer se je vse pripravljalo, so se nabrali kupi raznega papirja, številnih zemljevidov in instrumentov. Danes smo dokončali navigacijske priprave in zdaj urejam vse s Sašo Beljakovom ter odstranjujem vse, kar je odveč. Pred poletom bi vzela človek rad čim več s seboj, toda to se ne sklada s celotno obremenitvijo letala. Bolje je več bencina kakor nepotrebne papirja, takšen je najin zakon izbiranja. Zvečer smo zadnjič pregledali aparat. Šotor, električna peč, majhen rezervni motor za radio, kanadske smuči, puške in naboji, perilo in vreče za spanje, desetine gumastih vreč za hrano (za poldrugi mesec) — vse to je samo del tistega, kar je neogibno potrebno pri poletu na veliko daljavo.

Danes vsi hite, kakor bi kje gorelo. Kopica inženirjev iz raznih tovarn zadnjič nadzoruje svoje izdelke. Legli smo šele ob zori.

Ali nam bodo dovolili odleteti?

17. junija. — Zjutraj se nam zdi dan tako dolg, da niti preveč ne hitimo z vstajanjem, čeprav smo se zmenili, da bomo le do osmih počivali. Ob desetih smo se šele odpeljali v Moskvo. Časnikarji nas love pri vsakem koraku. Še zmerom se pred njimi skrivamo.

Prišli smo v štab za polete. V njem je kakor v vojaškem taborišču. Vsi kriče in nekam hite. Dajo nam potne liste in pilotske diplome. Denar imamo že v žepu. Vse je v redu.

Ostane nam najvažnejše — obisk pri vremenoslovcih. Zakasnili smo se in prišli pozno na njihovo sejo. A še se niso razšli in so nas čakali. Poveljnik štaba za polete Vasilij Ivanovič Čekalov, Altovski in sinoptiki nas z radostjo pričakujejo. Vsi trije planemo kakor en mož na njihove neštivilne mape. Na njih je polno sumljivih črt in paličic. Ali je mar vreme slabo? Vremenoslovci so nezanesljivi kakor vreme samo. Najprej nam govore o močnem delovanju ciklonov okoli Arktide in v Kanadi. Mislijo, da bi jutrišnji polet ne bil prav ugoden. Vraga, ali bo mar jutri bolje kakor danes? In če ne bo jutri, kdaj bo potem? Spet vneti pogovori, razna mnenja. Ura je že tri popoldne. Potrebno je, da pride odločitev.

Želimo, da nam natanko razlože, kakšno bo vreme 18., 19. in 20. junija. Ko prideš v podrobnosti tega »čarovniškega dela« in ko vsaj sam pri sebi poizkušaš ublažiti položaj, se ti zazdi, kakor da se vreme boljša. Vremenoslovci se smejejo našemu optimizmu, a se vendar toliko strinjajo z nami, da vreme, čeprav je slabo, v doglednem času ne bo boljše. Mi trije se začnemo posvetovati in rečemo vremenoslovcem:

«Jutri zjutraj odletimo!»

Čekalov in Altovski se razburjata in nam ne verjameta. Mi pa uporno vztrajamo, da odletimo jutri, 18. junija. Počasi začno soglašati z nami vsi vremenoslovci s poveljnikom štaba vred. Na naših obrazih se že kaže zmagozladen nasmeh. Poslovimo se od njih in jih prosimo, da bi nam o vremenu na naši črti poslali podrobno obvestilo pred startom.

Potem nas je Čekalov vse tri odvedel h Kaganoviču, da bi mu sporočili svoj sklep. Kaganovič je za šalo užaljen, ker nas mora zmerom spremljati, mi pa njega nikoli ne spremimo. Pomirimo ga z obljubo, da se bomo z njim srečali v Ameriki, kamor se odpravlja. Kaganovič čuti vso resnost trenutka. Iznenada je postal otažen. Toda čas ne čaka. Saša in jaz se vrneva v Ščelkov, Valerij Čkalov pa je ostal v Moskvi, da izposluje dovoljenje za odlet. Po ravni poti dreviva proti Ščelkovu, po glavi pa nama blodi samo ena misel: da bi poleta ne odgodili!

Ob vratih aerodroma spet časnikarji. Ostali so strašno razočarani, ker sva kakor strela oddrevila mimo njih do svojega stanovanja.

Zdaj je ura šest zvečer. Iz Moskve so sporočili, da je odlet dovoljen. Čkalov je odšel s Kaganovičem k narodnemu komisarju Ruhimoviču. Dolgo so študirali vremenske napovedi. Potem je komisar telefoniral Staljinu. Staljin ni takoj odgovoril. Najprej je skrbno prebral poročila in šele zvečer je dal svoje dovoljenje.

S Sašo sva začela vsa iz sebe zbirati krmarske priprave. Tu se je seveda zgodilo marsikaj zanimivega. Malo prej so prinesli najnovejše ameriške zemljevide. Rada bi jih vzela s seboj, pa jih ne utegneva pregledati. A Saša jih vendar nekaj vtakne v kovčeg. V sobo prihajajo vsak trenutek inženirji in vsi se drže praznično resno. Vsak pride s kakšnim navodilom. Čudni ljudje so to. Mislijo, da je letalo samo zato, da bo prenašalo njih navodila in da se navodila berejo kakor kakšna zanimiva knjiga.

Toda nečeva jih žalostiti. Naj gredo vsa ta navodila v ovitek in naj tudi ona vidijo Severni tečaj!

Nazadnje sva zbrala vse. Potrebujemo samo sveženj važnih listin, a kupa popisane papirja ne. Saša najde Stevensonovo knjigo o Arktidi. Ali naj jo vzame ali ne? Brez pomišljanja jo dne na kupček, ki bo letel z nami.

Ob sedmih zvečer. Vse je pripravljeno. Zdravnik uporno zahteva, da greva spat. Do odhoda nama ostaja šest ur. Toda Beljakov se je že odločil, da se bo obril in ostrigel. Najbrže za primer, da se bomo morali spustiti na ledu. Morda misli tam s svojo vnanjostjo očarati soprogo kakšnega mroža. Jaz pa sem se odločil, da se ne bom bril. S svojo brado bom strašil radovedne bele medvede.

Ob osmih je prišel Čkalov, in ko je videl, da še ne spiva, naju je začel oštevati. To pot sva molčala. Hitro smo vsi legli. Brez pogovarjanja smo neopazno zaspali. Zdravnik je bedel nad nami in skrbel za naš mir. Štiri ure trdnega spanja so nas dobro osvežile.

Pred odletom.

18. junija. Ena po polnoči. Vstati je treba. Zakričim na vse grlo in to učinkuje na tovariša. Čaka nas važna naloga: pred odletom je še potrebno klistiranje! Poskrbeti je namreč treba, da se bomo v zraku dobro počutili. Zabavamo se pri tem kakor otroci. Zdravniki so z nami prav zadovoljni. Potem pride prav tako važna procedura: zamudno oblačenje. Najprej svileno perilo, čezenj pa volneno. Nato nogavice, spet svilene in volnene. Nato volnena jopa in naposled škornji iz tjulenjeve kože. Kožuhe bomo oblekli šele v letalu. Vse to je preračunano za polet in možno spuščanje na ledu okoli tečaja.

Potem popijemo v miru skledico močnega čaja in pojedemo nekaj obloženih kruhkov s surovim maslom in kaviarjem. Vreme je kakor včeraj. Ni ne boljše, ne slabše. Vremenoslovci nič ne govore o lepem vremenu. Valerij je šel že k letalu.

Začelo se je daniti. Letališče je nekako utihnilo in ogromno zeleno polje je spokojno ležalo pod sinjim nebom. Vreme brez vetra in hladno. Ob bližnjem gozdu se dviga zastor jutrne megle. Naravnavam svojo uro po greenwiškem času. Zdaj je 0.20. Čas je, da se odpravimo k letalu. Graditelj Arhangelski nas je pripeljal v trenutku do letala, ki je bilo že pripravljeno. Enokrilnik je razširil svoja rdeča krila in ko je zdaj stal na gričku, se mi je zdelo, kakor bi bil hotel objeti vse prijatelje, ki nas spremljajo. Vsi se prisrčno poslavljajo od nas in nam stiskajo roke. Hitro zlezemo v letalo, ker moramo znositi vanj še nekaj reči in jih tam razporediti. Toda v notranjosti se nam zdi iznenada vse odveč, kakor da nas bo pri poletu motilo. Ko pa je bilo vse razloženo, smo videli, da ni tako. Čez četrte ure je bilo vse urejeno. Naš mehanik Berdnik je pognal motor. Dolgo ga je ogreval in poslušal. Glavni inženir Stoman, ki se je največ brigal za naš motor, je nenavadno nervozen. V očeh se mu svetijo solze razburjenja.

Odlet.

Motor je preizkušen. Iz zadnje kabine nas love desetine rok. Mnogim to ni dovolj. Prisanjajo lestve, objemajo nas in poljubljajo. Naposled je Valerij sedel na svoj prostor. Saša je zaprl okenca. Ljudje se oddaljujejo. Starter je zamahnil z belo zastavico in letalo se je premaknilo. Motor, ki je deloval z vso silo, je potegnil letalo z grička. Vsak trenutek se hitrost veča. Spotikanja so postala čedalje pogostejša. Bela črta na tleh se vidi na obeh straneh letala enako dobro. To pomeni, da smo lepo na sredi. Samo da ne zavije v stran. Sicer — katastrofa! Toda močna roka Valerija Čkalova trdno vodi to težavno dvi-

ganje od tal. Tamle je lopa! Letalo poskoči še enkrat, potem pa ostane v zraku. Zdaj je ura ena in šest minut po Greenwichu. Pod nami se vidijo dimniki ščelkovskih tvornic, ljudje, letališče, lope — in vse to ostaja za repom rdečekrilega orjaka, ki nosi ime ANT — 25. Odleteli smo torej za pot v Ameriko čez Severni tečaj. To nas zdaj več ne vznemirja, sili nas samo, da moramo imeti dobro odprte oči.

Prva izmena pride: Valerij pilotira, jaz krmarim. Prve štiri ure Saša počiva. Sedem v krmarsko kabino in začnem zapisovati v dnevnik prve navigacijske številke. Saša se pripravlja, da bo legel na tank za olje. Pripravljam radijsko zvezo z Moskvo. Imenitno se sliši. Pošljem prvo brezžično brzojavko. Ena ura in petdeset minut. Motor strahotno buči iz svojega kovinskega grla.

Višina 400 metrov. V dolinah pod nami debela megla. Valerij je v svoji usnjeni čeladi in usnjeni obleki bolj podoben šoferju, ki nas pelje na izlet iz mesta, kakor polarnemu letalcu. Zelo miren je in iz dolgočasja gleda podse. Očitno išče s pogledom svojo rodno Volgo. Saša že spi. Ta je vsega zmožen.

Na desni od nas leze solnce na dan in nas slepi. Natakem si naočnike. Po našem računu bi moralo zdaj solnce svetiti neprestano okoli 55 ur, ne da bi zašlo. Mnogi nam bodo morda zamerili, da smo tako neusmiljeni z nebeško svetilko in da jo silimo k čezurnemu delu. Toda kaj zato! Saj človek ne leti vsak dan čez Severni tečaj! Megla se srebrno iskri v blestečem solncu, da je kakor bistra reka z jezeri na zelenem ozadju gozdov in polj.

Ura je dve in trideset minut. Že davno sta izginili za nami mesti Kavazin in Kušin. Začele so se brezkončne planjave Severne oblasti. Na obzorju se kažejo naslikani oblaki.

Za nami še zmerom letita dve letali, ki nas spremljata. Eno izmed njiju je star ANT — 6 z dvema motorjema, drugo pa moderen enokrilnik posebno hitre vrste. Da ima zavoro in da ni prehiter, ni potegnil vase svojih nog. Po desetih minutah pa stori to, se požene naprej pod našo letečo ladjo in nas v slovo dvakrat obkroži s svojim kakor sneg belim telesom. Potem izgine za jasnim obzorjem. Takoj nato je odletel še njegov starejši tovariš in naš rdečekrili orjak je osamel nadaljeval svojo pot na sever.

Ura je pet. Na nebu se kažejo pomešani oblaki. Po načrtu predam Saši krmarsko in radijsko službo. Vse sem: pilot, krmar in telegrafist. Bjeljakov je vse natanko pregledal in sedel na krmarski prostor, ki se nahaja na rezervnem tanku za vodo. Zdaj moram štiri ure počivati, potem pa bom zamenjal Čkalova. Pogled mi uide na veliki čoln iz gume. Spravljen je v vreči in pritrtjen poleg radijskega aparata. Niso ga deli na pravi prostor in zato sem sklenil, da ga prenesem na zadnji sedež, kjer nihče ne bo hodil mimo.

Spat grem. Privlekel sem se do Valerija in za njegovim hrbtom vidim veliko, mehko vrečo za spanje, sešito iz pasjih kož. Profesor Šmit trdi, da so takšne vreče za spanje najudobnejše. Njegovim izkušnjam verjamemo.

Čkalov, ki je doslej sesal prazno pipo, bi jo rad res prižgal in se strašno jezi. Zlezal sem v krilo in privlekel iz svoje torbe tobak za pipo, pravi «kapitanski» tobak. Ko si je napolnil pipo, se je Valerij iznenada pomiril kakor dojenček, ki mu dajo cucelj. Nisem se mogel zdržati in sem še sam potegnil nekaj dimov.

Alarm!

Naj bo tobak že kakršenkoli, vendar se mi zdi, da bi ga bilo treba zavreči, ker človeka samo omamlja. Zdaj je ura deset in pol. Naposled sem sklenil, da bom legel.

Toda ne vem, kako da ne morem zaspati. Dolgo ležim na hrbtu in nad svetilko, na kateri kaže solnce smer, gledam čisto nebo. V samem trupu se premikajo neštevilne sence najrazličnejših aparatov.

Valerij me poprosi, da prilijem olja. Res, razpredelnica kaže samo osemdeset litrov. Odvil sem dva poklopca in začel točiti sveže olje iz pločevinastih zabojev v tank motorja. Čeprav sem točil zelo dolgo, je razpredelnica kazala le dva kilograma več kakor prej. Ker sva se bala, da bi ne izvlekla preveč olja, sva ga nehala črpati in jaz sem kmalu nato od tega dela utrujen zaspal. Čez deset minut je Saša planil kvišku. Potegnil me je za noge z udobnega ležišča in me tako zbudil. Ne da bi bil razumel, kaj se godi, sem še dremajoči prišel k Bjeljakovu in v njegovih očeh sem bral, da preti letalu nevarnost.

«Nekje pušča olje», mi je rekel in pokazal na tla.

In res, — poleg vrat med krmarjevo kabino in radijsko postajo so bila tla polita s čistim letalskim oljem. Povedala sva to Valeriju. Če bi bili videli, kakšen obraz je napravil! Po tem, kar sem sam občutil, sem vedel, kako mu je pri srcu. Ali je res nekaj počilo? Človek bi rad verjel, da mera za olje laže. Z nožem sem razrezal prvo nepremočljivo gumasto vrečko, ki mi je prišla pod roke, in začel z njo brisati mesta, kjer je teklo olje. Valerij je svetoval, da bi izčrpali nekaj olja. Jaz sem pregledal vso spodnjo stran trupa s pomočjo preiskovalnega navigacijskega aparata. Jasno se vidi, da teče mastna progga od radiatorja in potem malo na desno. Gotovo se je zamašil dovod. To bi ne bilo tako strašno. Samo da ne bo treba več črpati olja! Pazili bomo na srednji glavni dovod, da olje ne bo padlo pod polovico tanka. Čez dvajset minut smo že z očmi lahko videli, da olje manj odteka. Še pol ure mi ostane do izmene s Čkalovim. Hitro grem še malo spat.

Kaj je pred nami?

Letimo že trinajst ur. Zemlje že sedem ur ne vidimo. Kakor nalašč se je Bjeljakovljevi sekstant pokvaril. Malo sem se z njim sporekel, ko sem pregledoval dnevnik letala. Same številke so v njem. Kam smo se obrnili in kako močan je veter, ne vemo. Bjeljakov lovi neki radiogram. Njegove posinele ustnice in ostro zarezano gube izdajajo utrujenost.

Ob 14. uri 25 minut sem prevzel krmarsko službo, Bjeljakov pa je legel. Njegove dolge noge ne morejo ostati na «postelji» in nerodni škornji mu smešno mole izza radijske postaje.

Že se sliši, kako deluje motor drugače in s silo, priprava za merjenje višine pa kaže nagel dvig. Na levi in na desni se oblači in bliža se nam obljubljeni ciklon. Takoj bo treba določiti našo lego, drugače se bo solnce skrilo in potem bo negotovost strašno delovala na posadko. Vzel sem pokvarjeni sekstant in na srečo odkril v njem majhen mehur. Nekaj časa sem držal sekstant ob radiatorju in posrečilo se mi je mehur toliko povečati, da sem izmeril nekaj višin. Zapisal sem si jih v dnevnik in približno sem lahko izračunal, da pridemo v smeri, ki se je zdaj držimo, na zapadno stran Zemlje Franca Jožefa.

Čkalov se je dvignil 4000 metrov visoko. Zunaj je padla temperatura na 24 stopinj pod ničlo. V kabini se je shladilo, čeprav je peč odprta. Čkalov se često obrača in mi daje znamenja, da se je vreme poslabšalo. Ob petih popoldne me je prosil, naj ga zamenjam.

Spet se mi je nasmehnilo pilotsko mesto in seveda polet na slepo.

Zbudim Sašo. Mane si oči, počasi zleze na tla in uredi ležišče. Odstopim mu okrogli stol in sod za vodo, a sam zlezem čez tank na pilotski sedež. Čkalov mi pripoveduje:

«Jegor, vozi na slepo, kakor smo se bili dogovorili. Da, in noge me zelo skele.»

Ker nisem pričakoval, da se bo začel na letalu nabirati led, sem začel na slepo pilotirati. Ob četrtna šest zvečer se je obzorje čisto zastrlo in ANT — 25 se je mirno dvignil, zavil v oblake. Toda že prve minute so razočarale mene in Čkalova. V trenutku se je začelo letalo na vseh delih oblačiti z belim, prozornim ledom. Potem sva začutila, kako drgeta. Od zadaj je Valerij silil, da bi vzel aparate proti ledu. Čez nekaj časa se mi je posrečilo, da sem zaustavil udarjanje vijaka. Toda krila, stabilizator in antena so bili pokriti z ledom in ničesar nismo imeli, da bi jih očistili.

Nihče ne more razumeti, kaj občutimo mi piloti v takšnih trenutkih. Človeku je strašno pri srcu, če pomisli, da se bo njegovo letalo izpremenilo v ledeno svečo in da se bo moral brez pomoči pokoriti silem prirode.

Ne vdamo se! Z vso močjo!

Motor deluje v redu in napolni vse svoje moči. Meter za metrom, višje in višje! Kakšna radost. Po dvajsetih minutah smo že 4150 metrov visoko in oblaki so pod nami. Zgoraj je solnce, obljubljeni solnce! Kako nas utrujajo vsi gibi in naporji v tej višini. Kisik! Ne, s kisikom moramo varčevati, ker utegnejo priti še hujši časi.

Napetost je popustila in utrujenost zahteva svoje pravice. Bojim se, da bi med pilotiranjem ne zaspal in zato poiščem pipo tobaka. Ta mi vendar prežene zaspanost, čeprav deluje škodljivo na moj organizem.

Zemlja! Zemlja!

Dvajseta ura po Greenwichu. V Moskvi se že pripravljajo za spanje. Moja hčerka že davno sanja o petelinu in medvedu. Toda tu je Arktida, ki se vso zimo ne zbudi. Zdaj, poleti, je solnce visoko in 24 ur gleda neutrudno na hladne vode in led.

Ležim na hrbtu in čutim, kako postaja v kabini čedalje hladneje. Toplomer je v notranjosti padel na šest stopinj pod ničlo. Zlezem v spalno vrečo in gledam po trupu letala. Na zadnjem sedežu leži čoln, a pod njim nekakšno padalo. Ali smo mar vsi ponoreli? Nihče izmed nas si ni pritrtil padala. Toda recimo, da bi morali zdajle skočiti ven, zapustiti svojega ljubčka in se spustiti na nemirne valove morja! Ali bi ne bilo to nezmislno. Saj tod mimo ne gre redna progga New York—London! A da bi se spustili na led? Spustili smo se že nekoč in hkrati ugotovili, da nimamo s seboj ne orožja, ne streliva, ne torbe s perilom, ne spalne vreče, ne jedi... In zato pustimo v miru svoja padala. Še ne sanja se nam, da bi se kam spuščali v tem polarnem kraju, zanašamo se na svoje letalo, na ljudi, ki so ga zgradili, in seveda tudi v lastno moč. In potem počasi zadremjem...

«Zemlja, zemlja!» zakliče iznenada Valerij in moj san izgine kakor preplašena ptica. Hitro sem zlezal iz svoje vreče in pohitel k Bjeljakovu. V njegovem dnevniku je bilo zapisano: 20.20. Barentsov rtič na otoku Nordbrucku, Zemlja Franca Jožefa.

Tečaj je pod nami.

Bliža se 19. junij. Polnoč. Letimo šele 24 ur, a zdi se nam, da smo že mesec dni v zraku. Tako delujeta na človeka višina in pomanjkanje teka. Samo enkrat smo nekaj mallega pojedli. Ves naš živež je nedotaknjen v gumastih vrečkah.

Ob eni sem določil, da se izmenjamo. Pilotiranje sem zaupal Čkalovu. Šel sem poiskat vodo. Ni boljšega od vode, če se človeku v takšni višini osuši grlo. Sedel sem

kraj Saše in ga začel vpraševati, kdaj bomo vendar nad tečajem.

«Močan nasproten veter imamo. Na tečaju bomo pa v štirih ali petih urah», mi je povedal Bjeljakov.

Pomirjen, da tečaja ne bom prespal, sem stopil k tanku, da načrparam spet olja. Olje je bilo čedalje gostejše in mi je oteževalo delo. Ko sem to opravil, sem iznenada začutil močnejši pulz in sklenil sem, da vzamem kisik iz Saševega balona. Saša, s krinko na obrazu, ga je že davno vdihaval. To zelo osveži glavo in ves organizem. Po napornem delu kisik v pravem pomenu besede pomladi človeka. Bjeljakov mi je ponudil krinko. Nataknil sem si jo in se naslonil na tank, čuteč sveže planje kisika. Spet sem začel pravilno dihati in moj pulz je postal pravilen. Pozabil sem na tečaj, na ves svet in mirno zaspal.

Ob treh in pet in trideset minut sem prižgal pipo, se napil vode in zamenjal Čkalova. Pridrževal sem sapo, ko sem opazoval kompase in žiroskope. Saj bi že morali biti in tečaju! Saša je brez hitenja meril višino.

Ko smo lahko natanko določili svoj položaj, smo vedeli, da letimo nekoliko na levo od tečaja in da bomo preleteli devdeseto stopinjo severne širine, to je tisto točko, kjer si zamišljamo zemeljsko os, čez kakšne četrte ure. Z višine 4150 metrov smo opazovali ogromne ledene puščave, raz-orane z razpokami, ki so se širile na vse strani. Kompasi so postali občutljivejši in kakor hitro smo malo zapustili smer, so se puščice hitro zasukale. Toda žiroskopi so delovali, kakor bi sploh ne bilo neke točke, ki se imenuje tečaj. Tudi človek ne občuti nikakršne izpremembe. Valerij je spal tako, kakor se je bil zložil, in noge je imel še vedno skrivljene. V trenutku me je zapustila dobra volja in začel sem premišljevat, kako so raziskovalci lagali o tem nevarnem tečaju. Zato mi je bilo žal, da bi budil utrujenega tovariša. Saša in jaz sva pogledala podse, še enkrat sva napravila kisel obraz zaradi dolgočasne ledene divjine in se s spoštovanjem spomnila štirih sovjetskih raziskovalcev, ki so prisvojili tečaj v znanosti svoji domovini. Morda so v bližini, morda samo malo na levo. Pozdravljeni Papanjin, Krenkel, Šeršov in Fedorov!

Perostor med Severnim tečajem in Kanado so raziskovalci imenovali Nedosegljivi tečaj. Mi pa prav zdaj letimo nad tem tečajem. Tu se še ni nikoli slišalo zavijanje motorja. ANT — 25 ima to čast, da je prvi. Moram reči, da se zelo ponosno dviga nad temi ledenimi polji.

Nedosegljivi tečaj.

Kaj je aviatiku nazadnje do tečaja! Preleteli smo ga in vrag naj ga vzame. Za nas je važno le to, da se vedeta motor in letalo tako, kakor se spodobi, da natanko vodimo letalo in da obdržimo določeno smer. S Sašo je zadeva drugačna. Zanj je pomenil tečaj kopico vprašanj. Zakaj prav za prav letimo proti severu? Saj smo že preleteli tečaj in letimo zdaj proti Ameriki, a to se pravi proti jugu. Morda nekaj ni v redu? Saša mora naravnati solnčno kazalo smeri tako, da bo delovalo kakor prej, a da bo kazalo smer proti jugu. Pomorska ura, sekstant, tabele in zapleten račun so mu naposled omogočili, da je svoj najvažnejši aparat točno naravnal. Ob štirih in 42 minut je bilo treba iznova naravnati solnčni indikator in izmeriti natančen čas po 123. poldnevniku, ki nas vodi v Ameriko. Vse skrbi so se razpršile. Letalo hiti v stari smeri, a kaže smer proti jugu. Vse je v redu. Saša mi piše na listke in pravi, da bi ne uporabljala magnetskega kompasa, ampak da bi vodila letalo po solnčni uri, ki je pritrjena na motorjevem kljunu pred pilotovimi očmi. Bel krog, na katerem so zapisane ure, in majhno kazalo, ki meče senco na številke, nam tudi lahko služi za zasilni kompas, ki je

narejen zaradi udobnejšega upravljanja letala v določeno smer. Ta kompas je nujno potreben ves čas letenja od tečaja do Kanadske obale.

Cikloni.

Z desne strani se spet obeta ciklon. Izprva gre vzporedno z našo smerjo vožnje. To je dobro. Ob šestih sva zbudila Valerija. Bjeljakov mu je povedal, da smo že preleteli tečaj. Valerij se veseli kakor otrok. Smeje se in gube na obrazu se mu raztegajo kakor harmonika. Pogosto pogleda čez palubo in ves slep od bleska ledu zapira oči. Potem poišče naočnike in iznova začne gledati prostranstvo dveh morij, ledenega in zračnega.

Spet je okoli nas znana slika pooblačenega morja. Kopicice oblakov so kakor veliki, penasti valovi. Čim bolj se oblači, tem bolj se dvigamo in tako ostanejo oblaki kmalu globoko pod nami. Višinomer kaže 5000 metrov. Ujel nas je veter, ki piha v smeri našega poleta, in tako dosežemo hitrost 200 kilometrov na uro. Čkalova začne boleti leva noga od utrujenosti in višine. Prosi me, da bi ga zamenjal.

Ob devetih in 40 minut sem brez prave volje stopil v sprednjo kabino. Ko sem sedel v naslanjač in začel voditi letalo, sem začutil potrebo, da vdihnem kisik, ker se mi je utrip povečal in so pljuča časih hlasno morala loviti zrak. Nataknil sem si krinko in naravnal porabo kisika za višino 5000 metrov. To je bilo dovolj, da sem si osvežil organizem. Valerij je že začel mežikati in zato je tudi on pohitel k Saši po kisik. Medtem pa so se gore oblakov čedalje bolj dvigale in ob desetih in 40 minut sem se moral spet dvigniti, da bi nas oblaki ne zajeli. V tem trenutku sem opazil, da se je v tanku znižala višina bencina. Morali smo ga načrpati iz glavnih rezervarjev, ki so bili v krilih letala.

Okoli enajstih je letalo v svoji največji višini, 5700 metrov. Pri najmanjšem pretresu začne padati niže. To je meja višine za našo obremenitev. Mirno smo prebijali posamezne vrhove oblakov, pri nekaterih pa smo podlegli in letalo se je nekajkrat znašlo v temni megli. Po dvajsetih minutah sem se znašel pred zidom oblakov, ki je ponekod segal 6500 metrov visoko. V tem trenutku je bila ta višina za nas nedosegljiva. Brez ozira na nizko temperaturo zraka nisem maral zaiti v oblake. Trideset stopinj pod ničlo je bilo. Iz prejšnjih izkušenj sem že vedel, da niti ta temperatura ne more preprečiti ledu na letalu. Obrnil sem letalo nazaj in po dvajsetih minutah sem zavil na levo od stene oblakov. Toda tudi to ni dosti pomagalo. Če bomo hoteli ali ne, se bomo morali spustiti v ta pekel. Zato sem naravnal smer na 180 stopinj in začel leteli na slepo. V oblakih nas je neprestano premetavalo in moj ANT — 25 je po vsakem udarcu izgubil nekaj metrov višine. Čakam, kdaj se nas bo spet začel prijemati led. Po eni uri letenja skozi oblake sem spet dognal, da se niti pri tridesetih stopinjah pod ničlo ne more brez skrbi leteti. Že sem videl centimeter debelo plast ledu in slabe volje sem se spustil niže, da bi se led raztajal, ker sem pričakoval, da bo toplota hitro zrastle ali pa da v nižinah ni oblakov. Po šestindesetih urah poleta se je motor zdaj prvič nekoliko odpočil in je najbrže zaradi tega začel nekoliko pokati. Že smo padli na višino 2000 metrov. Oblaki pod nami so bili črni, a v višini 3000 metrov sem se spet znašel pod težkim stropom gostih oblakov. Temperatura se je bližala ničli. Pod nami so se oblaki nekako razpredali in zdelo se mi je, da vidim med njimi nekakšen otok. Ali je bil res otok in kateri, tega še nisem mogel reči.

V tem trenutku je iz sprednjega dela motorskih poklopcev nekaj brizgnilo. Okence pred menoj se je še bolj prevleklo z ledom. Začutil sem bencin. To bi bila nesreča,

največja in najhujša nesreča! Najbrže je zamrznila cev, skozi katero je odhajala para zaradi počasnega letenja. Voda v tanku je potem padla. Izprva sem začutil mravljince po hrbtu. Potem sem zatulil, naj mi dajo finski nož. Valerij mi ga je pomolil. Hitro sem začel strgati led in iztegnil roko skozi stransko okno kabine pri sprednji svetilki. Kmalu sem ugotovil, da v hladilniku ni več vode. Začel sem jo hitro črpati, a črpalka ni vlekla. Če ni zamrznila cev ali pa če ni zmanjkalo bencina? Letalo vodim z najmanjšim številom motorjevih obratov, samo toliko, da še bolj ne pade.

«Vode, dajte vode, drugače bo motor zgorel!» sem zaklical Valeriju. Čkalov je skočil k rezervnemu tanku in začel z Bjeljakovom preiskovati to posodo. V njej pa so bili sami kosi ledu, a niti kapljica vode. Kje bomo dobili vodo? V gumastem vedru je pitna voda, a tudi ta se je že izpremenila v led. Bjeljakov je razsekal vedro, prebil plast ledu in z veseljem dognal, da je le še nekaj vode. Nalila sta jo v tank in moja črpalka je res potegnila vodo. Oprezno sem začel greti motor s povečevanjem števila obratov. Ponovno sem se dvignil, da bi se umaknil nevarni temperaturi okoli ničle. Ko sem pa prišel 3000 metrov visoko, sem začel spet padati. Iznova led na letalu.

Neznani otoki in rtič Parrys-Point.

Ob 15. uri in 20 minut. Pred nami je mnogo solnca, spodaj pa mračna zemlja, razbrazdana z nešteti dolinami in majhnimi rekami. Ponekod vidimo sneg, drugje led. Obrežja otokov so visoka in strma, pogled nanje pa zbuja ponekod isti dojem kakor pogled na Kolski polotok. Kakšni otoki so to? Ali ni morda Grönland? Saša meri solčno višino. Solnerjeva črta pada na Banksov otok. Primerjati začnemo zemljevide s pokrajino pod nami in ugotovimo, da gledamo skozi oblake Banksov otok. Tako daleč smo torej že!

Kako lepo je v višini 3000 metrov! Človek lahko diha. V kabini je devet stopinj pod ničlo. Zunaj pa samo eno stopinjo! Začutil sem hudo lakoto. To je razumljivo. V štiridesetih urah smo vsega skupaj pojedli pred tridesetimi urami malo kave in košček kokoši. Prosim Sašo, da mi da vrečice s hrano. V njih je kokoš, meso, šunka, pomaranče, jabolka, čokolada. Vzel sem rdeče jabolko. Zamrzlo je, a zelo sočno. Po eno dam Valeriju in Saši, a sam še nadalje hlastno grizem ta jabolčni sladoled. V zobe me mrazi, a znotraj mi tako dobro de! Potem sem privlekel na svetlo vse pomaranče. Bile so čisto trde in so se nekoliko otajale šele tedaj, ko sem jih položil na radiator. Valerij jih ni maral. On sploh ničesar ne je ves čas letenja. Pojedel sem skoraj vse pomaranče sam. Njih sok me je neverjetno pokrepčal. Po zajtrku sem poprosil Čkalova, da bi mi dal pipo. Napolnil sem jo, prižgal in med kajenjem z uživanjem gledal na Amundsenovo morje, ki je bilo pokrito z ledom. Bjeljakov je utrujen. Mnogo je delal in zdaj prosi, da bi smel malo leči poleg mene. Napravim mu prostor. Legel je na tla in potisnil noge pod rezervne stroje.

Ob 16. uri 15 minut smo videli pod sabo Parrys-Point, o katerem smo toliko govorili, ko smo bili še v Moskvi. Zdaj smo že nad Kanado. Preleteli smo 6200 kilometrov. Koliko kilometrov so nam požrli lačni tečajski vetrovi! Koliko pogonskega materiala smo preveč porabili, ko smo se s težavo vzpenjali čez oblake in se ogibali ciklonom! Najmanj 1500 kilometrov, to je črttrtino vse poti!

Ob 16. uri 37 min. Nasproti nam prihaja strašen ciklon. Nebo brez oblaka. Gosta para, ki sega 3000 metrov visoko, in zelo toplo.

Ob osemnajstih zagledamo Medvedje otočje. Po zemljevidu sem dognal, da letimo pravilno, in sedel sem k radiu. Kakor že Bjeljakov, sem tudi jaz ugotovil, da deluje

antena zelo slabo. Postaja sama je odlična. Odločil sem se, da pošljem radiogram. Upal sem, da ga bo ujela kaka kanadska postaja.

Ob dvajsetih se je pokazala krivuljasta reka Mackenzie. Na njej ni bilo več ledu. Le poplave v njeni okolici so izdajale začetek pomladi v teh predelih.

Nad Skalnatimi gorami.

Ura kaže polnoči. Začel se je torej 20. junij. Toda to je samo po Greenwichu. V resnici se dan še dolgo ne bo pokazal, ampak bo šele nastopila temna noč. Časih se letalo strašno ziblje in žalostno drgeta s svojimi dolgimi krili. Letimo po kompasu, smer 130 stopinj, višina 6000 metrov. Biti bi morali že blizu obale. Bjeljakov mi piše, da je zmanjkalo kisika. To je slabo, ker bi se ne spuščal rad v globino. Zdaj nam ne grozi več led in letel bi, dokler bi kdo hotel, samo da se izvlečem iz oblakov. Kaj pa to koristi, če brez kisika ni mogoče dolgo ostati 6000 metrov visoko. Čez dobro uro se spustimo na 4000 metrov. Pod nami črni oblaki. Iznenada pa kakor bi se bili dvignili, in znašel sem se med dvema plastima oblakov. Spodnja, razbita, je ležala nad vodo. Preleteli smo torej skalnate gore. Vendar smo prodrli nad Tihi ocean, čeprav smo zapravili štiri ure letenja.

Noč nad Tihim oceanom.

Valerij je kadil pipo, ki mu jo je bil podaril pilot Stjepančenko. Letel je ves čas vzdolž ob obali. Spodnja plast oblakov se je iznenada dvignila in v večernem somraku je zašlo letalo v novo goro nagomiljenih oblakov.

«Jegor, dvigni se!» sem začul iznenada v sanjah in začutil na sebi močno roko Čkalova. Planil sem kvišku, kakor bi gorelo pod menoj.

V kabini gori luč in dolgo ne morem razumeti, kaj se prav za prav godi. Že dolgo nisem letel ponoči. Ura kaže pol sedmih zjutraj, a vendar pada noč. Svet je res čuden. Zdaj moram zamenjati Čkalova.

«Pojdi, vidiš, oblaki se nabirajo», mi reče Valerij in mi odstopi svoj prostor.

«Vraga, spet bom moral leteti na slepo. Spet oblaki in noč nad oceanom!»

Deset minut pred sedmo je prišlo letalo neopazno v oblake. Začelo se je letenje na slepo. Po malem sem se dvigal. Časih sem vtaknil roko ven in občutil, kako me režejo ledena zrna toče. Lepa reč! Pogledal sem, kako je z bencinom in utrnil luč v kabini. Kakor v kakšni pravljici so se svetili kazalci in razpredelnice kopice raznih aparatov. Zdelo se mi je, da je vse živo, ker je vsak kazalec tako točno kazal, kaj se dogaja v letalu in na njegovi površini.

Mine vznemirljiva ura. Toča sili nevidno skozi odprta okna kabine in mi prijetno hladi obraz in roke. Temperatura je v višini 4500 metrov 20 stopinj pod ničlo, a zaradi letenja na slepo sem v takšni vročici, da mi je kar toplo. Odpnem kožuh in takoj mi je še prijetneje. Grlo imam suho in rad bi kaj pil. Valerij ni našel vode, ampak mi ponuja led. Kaj morem? Vzamem ga in ga sesam. En košček ni dovolj, da bi mi pogasil žejo; kmalu dobim še novo porcijo.

Letalo hiti mirno dalje in pilotiranje zahteva le malo fizičnega napora. Obvijajo nas gosti oblaki. Dolga južna noč. Čisto so nas odtrgali od sveta. Nekako žalostno mi je pri duši.

Svetilka, ki je pritrjena na sprednjem delu strehe, motno obseva okno in vijak. V megli vidim pred seboj vrteči se vijak kakor nekakšno orjaško mavrico. Nikoli je ne bom dosegel. Utrnem svetilko. Sijaj izgine, a na čelnem steklu

sprednje kabine se pokaže zadnji del letala. Obrnem glavo in vidim, kako spita Čkalov in Bjeljakov v soju številnih svetilk. V kabini je kakor v rovu po bitki: zmeda, nered. Od samotnosti mi drgeta telo. Toda kaj bi mi mogla tovariša pomagati? Nič. A človeku je le prijetneje, če ju vidi živa, ko se premikata in se smejeta. Kaj vem, morda se ne počutita dobro? Toda letalo se je začelo spet močno zibati. V trenutku sem vse pozabil in začel iznova oprezno pilotirati. Po dveh urah letenja na slepo se je od nekod izvil moten in zaspan mesec. Pa mi je le precej pomagal pri orientaciji. Dal sem plin in kmalu sem spet zlezel v praznino. Nad menoj so bili gosto prepleteni oblaki. Motor se je oddahnil in začel spet presti kakor maček, če ga ščegetam za ušesa. Očitno je bil zadovoljen z mojim delom. Za trenutek sem prižgal luč. Olje se je razgrelo na 80 stopinj, pritisk je visok, bencin v redu. Tako sem vesel, da ni več težav.

Temperatura je spet 20 stopinj pod ničlo. Letalo se nagiblje. Pod mano je sicer morje, pa se ga ne bojim. Čeprav nismo na hidroplanu. Motor deluje pravilno in brez napeke kakor ves čas. Saša je ujel neko zvezo z Ameriko, pa ne ve, kaj je sprejel. Najbrže oddajajo angleško, mi pa ne razumemo niti ene angleške besede.

Nad Ameriko.

Letimo že 60 ur. Bjeljakov je poiskal vse podatke o Ameriki in naravnava radio na Seattle. Po njegovem navodilu menjam smer. Čudna reč: magnetski kompas kaže 200 stopinj. Radijski kompas spet nekaj čisto drugega. Poleteli smo mimo Seattla in zdaj se ob obali oddaljujemo od njega. Moramo čakati, da se oglasi svetilnik iz Portlanda. Saša je hudo nervozen. Nazadnje dobi dolgo pričakovane signale: PD... PD... PD... (Portland), ki tako prijetno pobožajo njegova ušesa. Takoj mi napiše: «Poslušaj Portland in leti v polju črk A in N.» Nataknil sem slušalke, a razumel nisem ničesar. Nekdo je nerazumljivo mrmral v angleščini. Začel sem kleti. Tedaj pa znamenje klika! Pika, črta, tri pike. Svetilnik! Slišim dobro in poizkusim priti v nevtralnno ozemlje. Sicer pa smo v dveh urah spoznali tehniko ameriških svetilnikov za letalce in zdaj varno letimo po signalih.

Opazujem zemljevid. Po času bi se moral kmalu pokazati Portland. Pred njim je dolina reke in nizki griči. Moramo se spustiti nižje, da se bo raztajal ves led, kar se ga je bilo nabralo ne letalu. Poletim globlje, a svetilnika ne izpustim iz slušalk. Zdaj letim v področju črke N. Z višine 1000 metrov se je pokazala črna zemlja.

Sijajno! Amerika je že pod nami. Zdaj smo 20. junija ob 15. uri. To pomeni, da visimo že 62 ur v zraku. Rdečkrili ANT — 25 se po dolgem in nevarnem potovanju lahko zdaj okoplje v — dežju.

A kaj je to? V tanku za bencin pada površina. Ali že manjka pogonskega materiala? Človek kar verjeti ne

more, da se bomo morali kmalu spustiti. Toda preprost račun nam pove, da bo bencina kmalu konec.

Povem to Čkalovu in Bjeljakovu. Ne verjameta in še črpata iz glavnega tanka za bencin. Odločimo se, da se vrnemo v Portland, ki je najbližje ameriško letališče. Smer točno proti severu in spet imam signale svetilnika. Letim po njih tako lahko, da ne občutim niti najmanj utrujenosti po deseturnem pilotiranju. Ena plast in še ena, nato nas zanese nad razcefrano meglo, ki pokriva nizke bregove in gozdove. Gozdov je sploh tod okoli nenavadno mnogo. Zdaj reka. Čkalov mi je dal dva zemljevida, a nista mi dovolj. Zahtevam kaj boljšega. Potem res najde najboljšo karto. Tam vidim, da Portland nima vojaškega letališča. To je nekoliko dalje, pri mestu Vancouverju. Odleteli bomo tja. Čkalov odpre in pregleda spisek letališč. Zelo nizko letimo. Z očmi iščem polje, kamor bi se spustil. Zagledam dva mostova. Na desni ob reki se širi zelen pas. Za naše letalo je premajhen. Zdaj že letim nad letališčem in lopami. Nikakršnih znamenj ne dobim. Letališče je zelo ozko. Na eni strani teče reka Columbia, na dveh drugih pa so železniški nasipi. Samo četrta je čisto prosta. Nagnem letalo in rdeče krilo se obrne proti zemlji. Letalo je le meter ali dva nad vejevjem dreves. Doli se lesketajo luže. Motor sem ustavil in letalo, osvobojeno težkih ton pogonskega materiala, kroži dolgo nad zemljo. Iznenada se začne spuščati. Čkalov sedi v ozadju in je zelo razburjen. Naj bo! Lani sem jaz sedel zadaj in sem bil tudi!

«Plin!» vzklikne Valerij, jaz pa res vidim, da se bom moral še malo dvigniti, ker bomo sicer pristali na razorani njivi. Motor je spet utihnil in letalo se počasi spušča k tlu. Kolesa so se že dotaknila tal. Vozimo se po mokrem letališču. Čutim, kako smo poskočili. Zdaj smo križali neko prečno pot. Naposled smo na ameriških tleh! Letalo se počasi ustavlja. Vijak se zaradi inercije še zmerom obrača. Spet vključim magnet in motor da poslušno od sebe svoj pravi glas. Dežuje. Od nekod hite vojaki. Čkalov je skočil iz letala in nekaj maha ameriškim letalcem. Bližajo se nam tudi že ljudje v civilu.

Rdeča ptica ANT — 25 privlačuje številne gledalce. Kup avtomobilov je že zaprlo vzporedno pot. Ustavim motor in odprem streho pilotske kabine. Čutim soparo in dež. Po desetih urah pilotiranja sem naposled le utrujen in hitro bi si rad prižgal cigareto. Pripravim se, da bi zlezal na prosto. Saša je začel že v zraku prazniti letalo in nič ga ni moglo pri tem delu motiti. Niti zdaj ne hiti, mirno meče stran vse, kar je nepotrebno, in zloga papirje, zemljevide in dnevnike. Pustil sem ga v miru in skočil na tla.

To je torej vendar prava zemlja! Noge jo čutijo, in meni postaja šele zdaj jasno, da smo izpolnili svojo nalogo. Preleteli smo 8868 kilometrov od Moskve do Amerike čez Severni tečaj. Odprli smo novo pot, ki veže dva svetova čez nedostopni sever.

Prevedel B. R.

LITERARNI DROBIŽ

Nedavno je poteklo petdeset let od smrti **Frana Levstika**, enega najmočnejših naših pesnikov in pisateljev minilega stoletja. Levstik se je rodil leta 1831. v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah. Poleg pesmi in proze — najbolj slovi še dandanes njegov «Martin Krpan» — se je mnogo ukvarjal z jezikoslovjem, pa nam je žal v knjižni jezik prinesel poleg dobrih stvari tudi mnogo navlake iz drugih slovanskih jezikov, ki je še zdaj ne moremo iztrebiti. Njegova nedvomno največja zasluga pa je to, da je dvignil takrat obrekovanega in v kot potiskanega Prešerna na mesto, ki mu po vsej pravici gre. V zadnjih letih smo dobili tudi že

prve zvezke njegovih «Zbranih spisov» v redakciji dr. Slodnjaka.

Ni še dolgo, kar smo proslavili stoletnico rojstva skladatelja **Antona Foersterja**. Foerster je bil po rodu Čeh, toda vse svoje plodno življenje je prebil med nami in nam je čisto reformiral cerkveno petje. Našim cerkvenim zborom je dal brez števila dobrih pesmi. Tudi v operi se je poizkusil in nam je dal pred leti «Gorenjskega slavčka», ki so ga igrali v Ljubljani za njegovo stoletnico v predelavi ravnatelja opere Poliča.

Letošnjo literarno nagrado mesta Varšave (5000 zlotov) je dobila prvič ženska — **Marija Kunczewiczova** za svoj roman «Tujka».

Božič tu in tam

Božič, ki je dan radosti za stare in mlade, prinaša s seboj razne navade. Vsaka dežela ima svoje. Časih se te navade neverjetno razlikujejo.

V skandinavskih deželah je božič največji praznik v letu. Zlasti na Norveškem, kjer živi mnogo članov družine vse leto v tujini in se zberejo doma samo za božič. Pripravljajo se nanj že v prvi polovici decembra. Julboot, ladja, ki pride z darovi iz Amerike, je nekako znamenje za začetek praznovanja. Na sveti večer imajo skupno večerjo za vso družino in sorodnike. Te večerje so zlasti v Oslu zelo slovesne. Posebna jed je ta večer ribja juha. Po večerji v hiši plešejo. V ta namen izpraznijo eno sobo, kjer imajo samo mizo s hladnimi jedmi. Preplešejo vso noč.

Božič je na severu tudi čas zarok. Vsakdo, kdor se ozira na stare navade, se zaroči pod božično smreko, ki je prav za prav sploh na Norveškem doma in se je šele od onod razširila po Evropi. Šele v 18. in 19. stoletju jo je spoznal ostali svet.

V Parizu božič ni družinski praznik. Pariz se tudi ta dan zabava. Po boulevardih se izprehajajo družbe, vse vesele in razigrane. Za Silvestrovo se to še ponovi. Vsakdo mora za božič pojesti pečeno ribico iz testa in ji najprej odgristi glavo. Če začne kdo jesti to ribo od repa, smatrajo to za znamenje nesreče. Noč od 31. decembra na 1. januar je določena za razdeljevanje daril. Vsakdo nastavi svoj čevelj pred pečjo.

Dandanes krvava Španija je preživljala nekoč 24. december po trgovinah, kjer so ljudje nakupovali razne užitne dobrote. Drugi dan so jih doma pojedli. Otroci so dobivali svoj «nacimiento», božično darilo, igračo iz ilovice ali kartona, v katerem so zataknjene sveče. Božičnih darov in smreke Španci ne poznajo.

Italija slavi svoj božič že od Befanije. Befanija, praznik treh kraljev, je dobila svoje ime po veliki lutki, ki jo otroci pred praznikom nosijo po okolici in jo za šalo dajejo na okna. Mlado in staro obeša na sveti večer nogavice na peč in navada je, da je zjutraj v njih kakšno darilo.

Božični večer s svojimi okusno okrašenimi drevesci in prižganimi svečicami v družbi veselih, pobožnih ljudi je na Dunaju lep doživljaj. Drugače so Dunajčani v jedi ta večer zelo skromni. Na Silvestrovo pa se zaženejo ljudje na ulico in opolnoči se začne splošno poljubljanje. Potem se ljudje do ranega jutra zabavajo in pijejo v lokalih, ki so odprti vso noč. Lažni dimnikarji, ki še svoj živ dan niso videli od znotraj dimnika, hodijo po ulicah in prodajajo za majhen denar glinaste prašičke in razne drobnarije, ki naj bi prinašale srečo. Na novo leto jedo ljudje svinjsko glavo s hrenom in krofe. Najlepši spomin pa je za vsakega Dunajčana, če mu lepo neznanu dekletu pade okoli vratu, ga poljubi in mu želi srečen božič in novo leto.

Čisto drugače slave božič v Mehiki. Posada, domači praznik, kakor bi ta izraz najlepše prevedli, ima razne

značilnosti, ki so zelo ljubke. Po svoji globoki, originalni pobožnosti in določenih ceremonijah je domači praznik nepozaben.

Glinast lonec, ki se dobiva na posebnem trgu, bogato okrase s pisanimi trakovi in ga napolnijo s svežim sadjem. Lonec je zelo velik in drži včasih po sto litrov ali še več. Njegova velikost je odvisna od števila družinskih članov. Ko je okrašen, ga obesijo na strop prazne sobe, da pravo visi in da se more premikati na vse strani ter dvigati in višati s pomočjo posebne vrvi. Ko se gostje zberejo, dobi vsak pisano svečo in v slovesnem sprevodu gredo vsi skozi hišo, dvorišče in vrt ter nazaj do hišnega praga. Ko pridejo tja, se razdele v dve skupini in vsaka ima svoje posebno delo. Domačini ostanejo na pragu, drugi pa se razkrope, se spet zberejo in poprosijo, da bi smeli priti v hišo. Potem se razvije posebej določen obred, ki je zelo obširen.

Tujci pojejo litanije, domačini odgovarjajo s pesmimi in nazadnje prosita dva, ki predstavljata Jožefa in Marijo, da bi smeli stopiti v dom. Takoj se jim vrata odpro. Šele zdaj se odigra glavna točka obreda. Vsi gredo v sobo, kjer visi skrivnostni lonec, in napravijo krog okoli njega. Enemu izmed njih, ki ga določi žreb, zavežejo oči in v roko mu dajo palico. Njegova naloga je, da lonec, ki ga domačin spretno odmika, zadene s palico in ga razbije. To se odigrava seveda z velikim hrupom. Nazadnje se «slepi miši» le posreči, da lonec razbije, vsi pa planejo nato po sadju, ki se razleti po tleh. Potem plešejo do pozne noči. To se ponavlja deset noči in poslednja je sveti večer. To pot razbijejo lonec točno opolnoči. Takrat izberejo med gosti po enega moškega in ženskega, ki sta botra novorojenega božjega deteta. To dete je lutka iz porcelana, ki jima jo gospodar slovesno izroči. Njuna naloga je, da položita dete v zibelko, ga zibata in se čim več ukvarjata z njim. Pri tem prepevata mehiške uspanke. Šele potem začno vsi misliti na želodec. Med narodnimi jedmi, ki pridejo na mizo, ne sme manjkati «salade de boena». Ta «solata» je iz vseh mogočih vrst sadja in vsaka Mehičanka je ponosna, če lahko pokaže pri njej svoj posebni okus in zmisel.

Kakor v Parizu, je tudi v New Yorku na božič vse po ulicah. Drugače je pa v Londonu. Tam je božič tradicionalen družinski praznik in je hkrati že prva priprava na prihod novega leta. Na ogenj nalože «julelog», veliko klado, ki je podobna srbskemu badnjaku. Takšne klade morajo potem goreti v kaminu vse večere do novega leta. Ne sme manjkati na božič tudi posebnega božičnega pudinga. Po sobi obesijo vejice omele in poljubljanje pod njimi je navada, ki se ji noben Anglež ne odreče rad, če je še tako hladnokrven. Pogosto se zgodi, da pod tako vejo poljubi aristokrat ljubko služkinjo, a časih je namesto nje tudi kakšna gospodinja, ki je bolj dostojanstvena, a zato manj prikupna in ljubka... R.





Božična
pravljica



Ivo Peruzzi:

NOVOLETNI SONET

Evrope čast je zdaj — španjolsko klanje ...
Za Šanghaj, Hongkong tisoči so pali;
na Betlehem so pozabili Kralji,
vodnica-zvezda so krvave sanje ...

Kdor čist je, mu usoda je čudaka,
značaj naprodaj je po javni ceni,
kdor ljubi, bo pritisnjen k mrtvi steni ...
slabič le v blaznem tempu ne koraka.

Skrivaj pa še gori kot plamen pester,
še Duh človeški v temi sil ne klone,
še rože v duše vsipa nam Silvester:

Enkrat robotov suženjstvo zatone.
A v Novo leto zaigra orkester
nam pesem, ki razbije časa spono ...



Pogača treh kraljev

Francozi s posebnim družinskim obredom praznujejo praznik sv. Treh kraljev (6. januarja). Po izbrani večerji prinese gospodinja na mizo kraljevsko pogačo (le gâteau des Rois), v katero je bila zapekla bob ali figurinico iz gume oz. stekla. Kdor od gostov ali domačih v svojem kosu pogače naleti na vpečeno znamenje, je kralj večera. Po srcu ali obzirnosti si nato izbere kraljico. Vse omizje se mora obema pokoravati in po njiju ukazih prispevati k razigranosti večera.

Pooblaščenim upravitelj klub «Tovarišev dinamita» se je približal veliki, okrogli posvetovalni mizi, ki je bila ta dan izjemoma pogrnjena s čistim prtom iz damasta. Vseh osemnajst zarotnikov je — kakor po navadi — stalo pozor okrog mize. V kleti, v kateri so zborovali, je vladala mrtvaška tišina. Le v temnem kotu nekje je škrtala in se prestopicala podgana, ki je niso nič plašili anarhija, vesoljno razdejanje in težke odločitve tega strašnega, mrakobnega trenutka.

Pooblaščenim upravitelj kluba «Tovarišev dinamita» je z odločno kretnjo slekel svojo častno kapuco, v katero je bila na črni svili uvezena srebrna mrtvaška glava z začetnicami T. D. T. D., da sta se pokazali izpod nje njegova kovinsko bela brada in široka rdeča pentlja. Nato je takole nagovoril zbrane brate:

— Tudi vi lahko storite isto, zakaj enkrat je kakor nobenkrat. Če napravimo izjemo, se s tem še nismo tega navadili. Nocoj bomo preizkusili naša stroga pravila, ki se upirajo vsakršni tradiciji, in skupaj jedli kraljevske pogače, četudi se naši statuti in naše sveto prepričanje protivi tem obredom, ki si jih je izmislilo piškavo, plesnivo človeštvo.

Vseh osemnajst zarotnikov si je hipoma snelo koničaste oglavnice, v katerih so bili videti kakor pravi inkvizitorji. Osemnajst moških in ženskih glav, osemnajst obrazov, sanjavih, poduhovljenih, izklesanih, fotogeničnih, razmišljenih ali zgolj sestradanih, se je prikazalo v svitu smolnatih bakel, ki jih je bil napredek elektrificiral.

— Bratje! je povzel pooblaščenim upravitelj. Jedli bomo sicer z veselim srcem in dobrim tekom pogačo Bogojavljenja, ne bomo pa pri tem pozabili na svoja pota in cilje. Ta pogača vsebuje kakor vse druge današnje pogače bob v podobi drobne punčke iz fajansovine. Tisti, ki bo v svoji rezini našel to punčko, bo seveda slovesno proglašen za vladarja omizja. Ta velika čast pa mu bo za nameček dodelila še strogo nalogo, da bo moral pri jutrišnji paradi gardnih polkov umoriti pravega kralja. Namesto da bi — kakor to delamo po navadi — enostavno vadjali, kockali ali vlekli, komu od nas pripade vzvišeno poslanstvo izvršitelja naših neodložljivih nalog, se bomo to pot gostili z izvrstnim kolačem. In kot dodatek k tej anarhistični novotariji bo imel naš kralj tudi pravico, da si bo izbral kraljico, ki ga bo spremljala pri njegovem slavnostnem poslanstvu, ko bo uničil bednega samosilnika.

Laskavo mrmranje je sledilo temu govoru, zadovoljno pritrjevanje, ki je še naraslo, ko se je pojavila kraljevska pogača. Upravitelj jo je razdelil na osemnajst enakih kosov, sam namreč ni spadal med oficijelne izvršitelje. Sicer pa tudi ni maral peciva iz valjanega testa, zato je izvlekel iz žepa lepo zapečen rogljiček in ga dvignil v znak radosti.

Punčka iz fajansovine je pripadla bratu št. 12, ki se je imenoval tudi Boris Paulossian. Boris je bil visok, slok in

boječ mladenič, ki se je zapisal med anarhiste, ker ni bil napravil izpita za vstop v poštno službo. Za klub «Tovarišev dinamita» ni bil kaj pretirano navdušen. Toliko da si ni zlomil zoba, ko je vgriznil v punčko iz fajansovine. Tovariši zarotniki so njegovo izvolitev pozdravili z navdušenim vpitjem, on pa se jim je le nekako prisiljeno smehljajal.

Ker so ga silili, naj imenuje svojo kraljico, je izbral Tamaro Kartoline, sestro št. 4, ki se je zdela angelsko dobra in skoro prozorna, v resnici pa je bila zaposlena z izdelovanjem nitroglicerinskih bonbonov za predsednike parlamentov, kanclerje, generale in drugo tako mogočno gospodo, ki so si jo zarotniki vzeli na piko. Boris je na skrivaj ljubil Tamaro. In zdaj ji je razkril svojo ljubezen na ta način, da si jo je izvolil za spremljevalko, ki mu bo o priliki jutrišnje parade gardnih čet pomagala pri atentatu na dednega monarha.

— Kralj pije!... Kralj pije! so po meščanski navadi tulili «Tovariši dinamita».

Ni dosti manjkalo, da niso kričali tudi:

— Živio kralj!...

Toda pooblaščenim upravitelj je s strogim in bliskajočim se pogledom brž zavrl te neumestne manifestacije.

*

Drugi dan se je po slavnostno okrašeni aveniji Ermeline-Amélie, po kateri je imel priti kralj s svojim spremstvom k reviji gardnih čet, sprehajal bled mladenič, čigar desnica je bila vsa ovita v debelo obvezo iz mavca. Podpiralo ga je angelsko lepo dekle, ki je skrbno pazilo, da bi se množica gledalcev ne zadevala v njenega tovariša. Radovedneži, ki so opazili tega mladeniča z zlomljeno nadlahtnico, so se umikali in mu rade volje odstopali svoj prostor, tako da se je ta ganljiva dvojica brez truda približala prav do roba hodnika, čisto blizu vojakov, ki so tvorili špalir.

V resnici pa je debela obveza iz mavca samo skrivala brzostrelno puško najnovejšega modela, majhno mitraljezo z bobenčkom za eksplozivne naboje in s posebno avtomatično pripravo, ki je tako regulirala to nevarno orožje, da je lahko oddajalo strel za strelom ali pa kar nekakšne salve, ad libitum.

Jutro je bilo sijajno; sonce je bolj ko kdajkoli blestelo na zlatih našitkih uniform in na ostrih konicah posrebrjenih bajonetov. Polk gardnih huzarjev je jezdil mimo, verižice pri udah so zvončkljale, povoščena kopita iskrih vrancev so po taktu udarjala ob asfalt široke avenije.

Če bi Boris in Tamara ne bila vsa zaverovana v svoje neodložljivo poslanstvo in v idejo, da bosta z dejanjem, ki ga vsak hip morata izvršiti, opravila izredno koristno in naravnost odrešilno delo, bi bila bolj pozorno opazovala neskončno radost ljudskih množic, bi bila bolj dojemljiva za poskočne ritme vojaških godb in za častljivost starih polkovnih zastav, teh ponosnih simbolov sveta, ki sta ga namerjala uničiti. Polagoma pa sta ob vsem sijaju in razkošju dolgega spreveda, ki so ga tisoči navdušenih gledalcev burno pozdravljali, vendar jela vedno manj in manj misliti na Idejo, zaradi katere sta se bila nastavila tik za vojaškim špalirjem. Bolj in bolj sta se pričela zanimati za podrobnosti te parade, ki je bila tako čudovito lepa paša za oči. Če bi brzostrelna puška v debeli obvezi iz mavca ne bila tako težka, bi se bila celo zabavala nad to splošno živahnostjo in razigranostjo in nad oglušujočimi živioklici, s katerimi je množica pozdravljala strumne vojake in lepe častnike...

Zdajci je priletela jata vojaških golobov in tik za njo se je počasi bližal kraljevski avtomobil, obkrožen od gard-

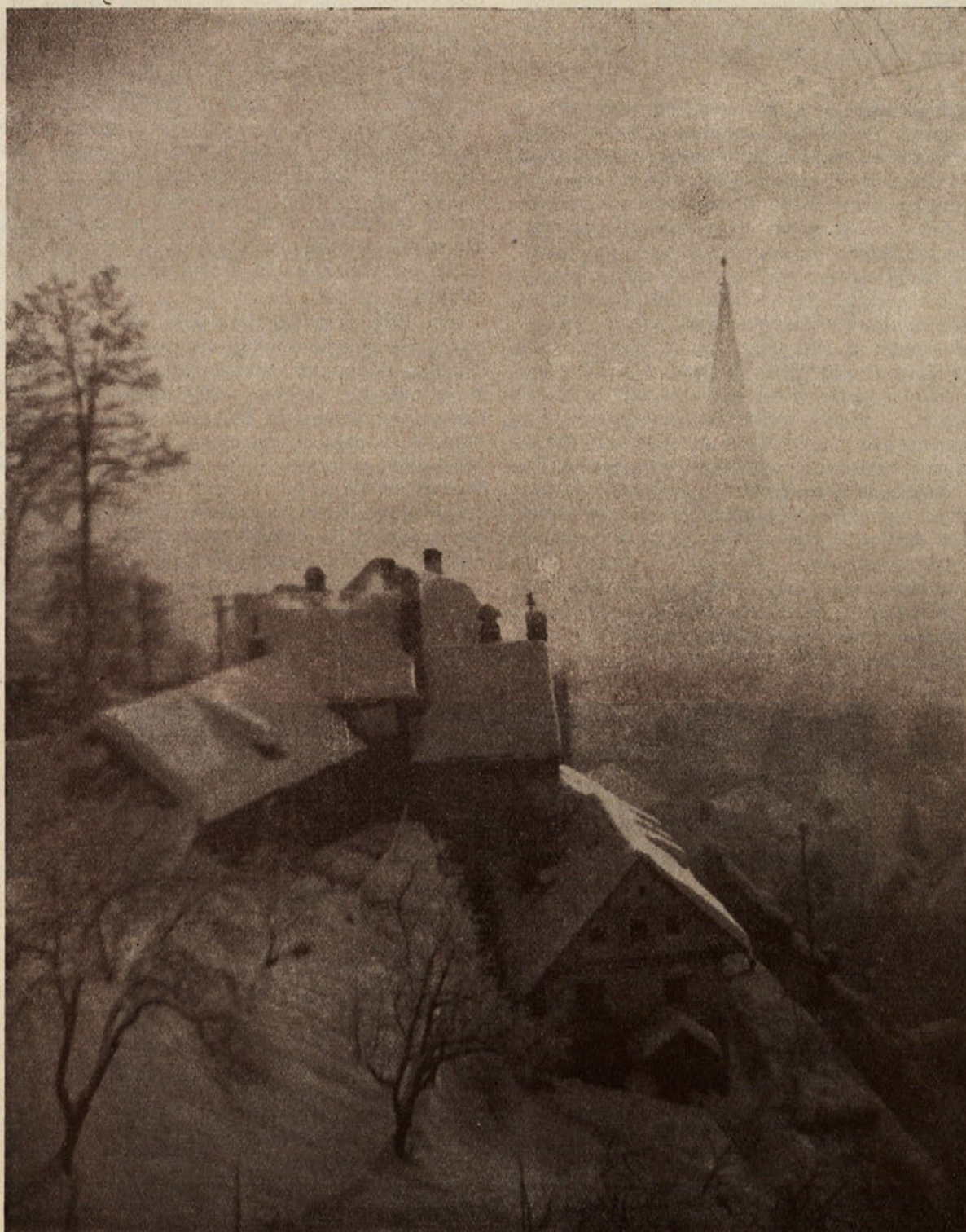
nih častnikov na ponosnih konjih. Navzlic teži svoje obveze iz mavca se Boris kar ni več domislil, da bo moral zdaj streljati. Nenadna oslabeledost, čudna neodločnost ga je bila vsega prevzela. Tik ob sebi je čutil toplo telo lepe Tamare Kartoline, ki je bila tudi popolnoma pozabila, da bi ga morala spodbujati k umoru. Njene velike črne oči so nepremično strmele v sprevod in srkale vase lepoto njegovih pestrih barv in mikavnih linij.

Nenadoma je Paulossian na nasprotnem koncu ulice, pri nekem oknu prvega nadstropja, zapazil črni in nezaupljivi pogled pooblaščenega upravitelja kluba «Tovarišev dinamita». Mož se namreč ni popolnoma zanesel na sposobnost

in spretnost mladega atentatorja, ki je bil šele začetnik, zato se je za primer, da bi se bratu št. 12 umor ne posrečil, nastavil ob sosednjem oknu, če bo nemara pomoč potrebna.

V tem trenutku je Boris neznansko zasovražil tega strašnega in nezaupljivega človeka. In ko je kraljevski avtomobil počasi privozil prav do njega, je mladi atentator dvignil svojo težko obvezo iz mavca malo više, kakor bi bilo treba, da bi zadel kralja, toda ravno prav visoko, da je s štirimi dobro pomerjenimi streli ubil vodjo anarhistov iz kluba «Tovarišev dinamita».

Prevedel d'Artagnan.



Ante Kornič — Fotoklub Ljubljana

V megli



JANEZ IN JURIJ ŠUBIC

(Ob priliki razstave v Narodni galeriji
in v Jakopičevem paviljonu)



Dne 7. novembra tega leta so se odprla vrata k veliki reprezentativni razstavi del naših slikarjev prvakov Janeza in Jurija Šubica. Za razumevanje umetniškega poslanstva obeh genialnih umetnikov je prav, da se seznanimo z njunim življenjem in okoljem dobe, v kateri sta živela.

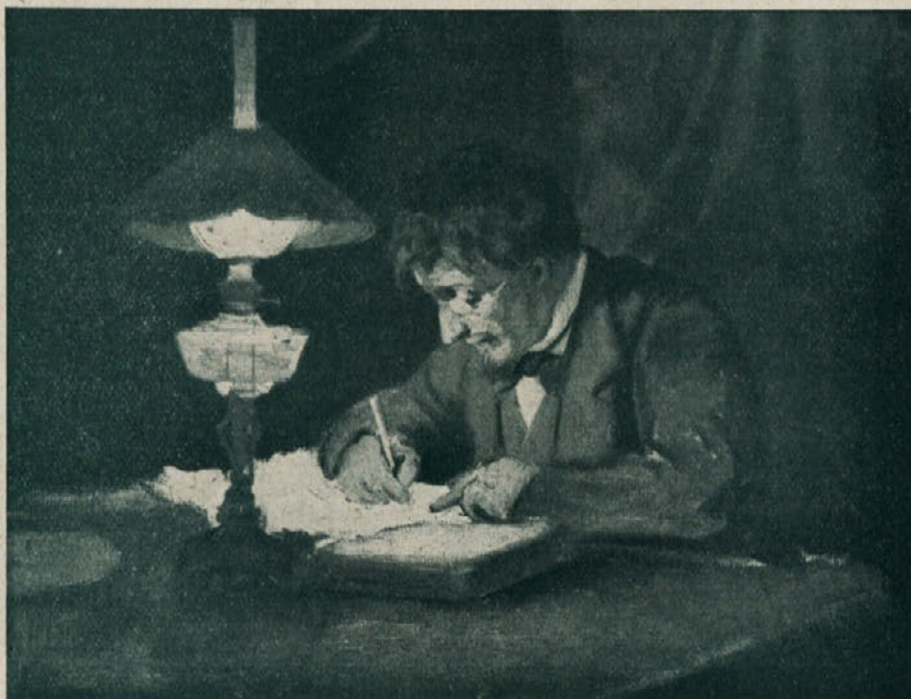
Oba mojstra Janez in Jurij izvirata iz darovite rodbine Šubicev v Poljanah nad Škofjo Loko, ki se je že od nekdaj bavila z umetnostjo in v kateri upodablajoči talent še zdaj ni izumrl. Njun ded Pavle, rojen 1772. leta, je bil znan podobar, ki je poleg mlinarskega poklica rezbaril svetnike in kipe. Njegovi sinovi so se po večini poprijeli podobarstva, posebno pa Štefan, ki je zaslovel po vsem slovenskem ozemlju to- in onstran naših sedanjih državnih meja kot spreten cerkveni podobar in slikar. Od petero sinov, ki so bili tudi podobarji in deloma slikarji, sta se kot največja dvignila Janez in Jurij. Janez Šubic, Štefanov najstarejši sin, se je rodil leta 1850. Ko je nehal hoditi v domačo vaško šolo, ga je dal oče v Ljubljano, kjer je dovršil normalko, potem pa stopil v gimnazijo. Zaradi bolehnosti je ostal na gimnaziji le tri leta, potem pa se je vrnil domov v Poljane, kjer je pridno pomagal očetu pri slikanju. Pozneje ga je peljal oče k svojemu zancu slikarju Janezu Wolfu, da bi pri tem slovečem mojstru še bolj napredoval in se dodobra izuril v slikarstvu. Wolf, čigar najznamenitejše delo so njegove freske v župni cerkvi v Vipavi, je bil nenavadno izobražen mož in izvrsten učitelj. Mladega Šubica je jako skrbno in premišljeno poučeval v vseh potrebnih strokah. Ornamentiko in sloge, perspektivo in nauk o barvah, zgodovino umetnosti in literature — vse je prišlo

pri Wolfu na vrsto in često sta sedela pozno v noč skupaj mojster in učenec ter se menila o umetnosti. V tem času je Janez Šubic naslikal med drugim dve podobi za domačo farno cerkev, ki, dasi delo začetnika, že živo pričata, da je bil mladi umetnik vrlo nadarjen. Leta 1870. je ustvaril po naročilu škofa Janeza Mraka dve veliki oltarni podobi za neko cerkev v Minesoti v Severni Ameriki.

Leta 1871. je odšel v Benetke na slikarsko akademijo. Tu je kmalu izdeloval svoje lastne kompozicije. Prvo večje delo je bil karton «Betlehamski detomor». Eno leto kasneje je tekmoval za darilo imenovane akademije. Narisal je karton «Rafaelova smrt» in je s to svojo krasno kompozicijo soglasno dobil prvo nagrado. V Benetkah je slikal tudi veliko podobo «Sv. trije Kralji» za samostansko cerkev v Jesenovcu v Bosni.

Leta 1875. je odrinil proti Rimu, da si v večnem mestu pridobi še višjega umetniškega obzorja. Tam je delal dve leti jako pridno ter ustvaril svojo najpopolnejšo kompozicijo nabožne vsebine, veliko oltarno sliko «Sv. Martin ozdravlja bolnico» za cerkev v Šmartnem pod Šmarno goro. V tej dobi nastaneta tudi podobi «Sv. Marjeta» za veliki oltar v Horjulu in «Kronanje Marijino» za Šturje na Vipavskem. Ko se je vrnil iz Rima, je v Horjulu okrasil ves prezbitერიj s slikami na presno. Delo, ki se odlikuje s krasnim koloritom in duhovito kompozicijo. V tej dobi slika freske tudi v Brezovici, na Žalostni gori in v Bakru.

Leta 1877. dobimo Janeza Šubica na Dunaju. Tu vstopi v delavnico slovečega slikarja Makarta. Med raznimi kompozicijami, ki so nastale v tej dobi, je omeniti zlasti salonsko sliko «Sv. Magdalene», ki jo je izvršil za župnika



Janez Šubic: Pismo

Tavčarja, strica pokojnega pisatelja dr. Ivana Tavčarja. Globoko čustvo in mirna vzvišenost dičita to sliko. Za Stritarjev «Zvon» je narisal več izvrstnih ilustracij.

Ko so se Dunajčanje pripravljali, da prirede vladarski dvojici ob njuni srebrni poroki velikanski slavnostni sprevod, je naprosil Makart Janeza Šubica, da mu pomaga risati kostume za sprevod. Oba sta več tednov marljivo risala historijske obleke in pripravljala vse potrebno za zanimivo slovesnost. Za album, ki ga je izdalo dunajsko mesto v spomin tistih lepih dni, je risal Šubic karton «Trgovstvo». Vsa zbirka je bila razstavljena v Avstrijskem muzeju in tedaj je kritika med prvimi pohvalno imenovala risbe našega umetnika.

Pozneje je dovršil več slik po naročilu poljanskega župnika Ramovša, ki je sploh njega, kakor pozneje brata Jurija, čislal kot pravega umetnika in jima dajal za cerkve svoje župnije različna naročila. Janez Šubic je napravil tedaj tri velike oltarne slike za romarsko cerkev sv. Volbenka pri Poljanah, apostola sv. Petra, sv. Matijo in Brezmadežno sredi dveh angelov, kasneje pa še dve, in sicer sv. Trojico in sv. Martina. Vse slike kažejo najdovršenejšo tehniko in čudovito spretnost ter pričajo, kako pošteno je Šubic žrtvoval vse svoje moči in porabil vse znanje tudi pri naročilih, ki so šla v kraje, velikemu svetu neznane, v samotno kmečko podružnico.

Ko so Čehi zgradili v Pragi novo narodno gledališče, so poklicali našega umetnika, da sodeluje pri okraševanju te krasne zgradbe. Rad je sprejel častni poziv ter šel leta 1881. v Prago, kjer je bil takoj priljubljen v družbi čeških umetnikov. Naslikal je stropno podobo «Propad» v foajeu gledališča, dalje dve luneti «Otava» in «Žalov» in pozneje na stenah foajea dve veliki sliki «Život» in «Zgodovina». Češki listi so jako pohvalno omenjali in opisovali Janezova dela; posebno so bili polni priznanja za njegov mojstrski kolorit, odlično risbo, dovršeno tehniko in duhovito kompozicijo.

Ko so poklonili leta 1881. češki umetniki svatbeni dar cesarjeviču Rudolfu, je naslikal za album čeških umetnikov akvarelno sliko z naslovom «Vprašanje», predočujočo mlado deklico, ki se pogovarja z Amorjem. Zopet mu je oficielna kritika prisodila palmo med vsemi ostalimi deli.

Ko je dovršil praška naročila, se je vrnil zopet na Dunaj in bival tudi deloma na očetovem domu v Poljanah nad

Škofjo Loko, kjer je slikal razna cerkvena dela. Še leta 1883. so ga poklicali Čehi nazaj v Prago, da je popravil v foajeu slike, ki jih je bil uničil požar v še nedokončanem gledališču. Obnovil je vse slike in na novo naslikal tri velike podobe na stropu foajea: «Renesansa», «Zlati vek» in «Propad». Ker so si pridobile te podobe velik umetniški uspeh, mu je pozneje praški mestni svet izročil okrasitev pročelja nove vodarne. Napravil je tam osem slik, predočujoče razne dogodke izza švedske vojne. Tu je ustvaril med drugimi podobami tudi sliko «Prodajalka sadja» za nekega dunajskega naročnika.

Iz Prage je šel Janez Šubic na Dunaj, pozneje se je pa vrnil v Poljane, ker se je lotila očeta smrtna bolezen. Tedaj je slikal doma podobe «Sv. Notburga» za romarsko cerkev na Bukovem vrhu nad Poljanami in po očetovi smrti oltarno podobo sv. Antona Padovanskega, namenjeno že od rajnega očeta za dar kapucinskemu samostanu v Škofji Loki. Kadarkoli je prišel v domovino na oddih, je slikal portrete. Posebno znameniti sta podobi očeta in matere. Vsi ti portreti so slikani v najodličnejši tehniki, karakteristika modelov je do skrajnosti izčrpno podana, plastika prepričevalna in iz slik diha umetniku lastno občutje, s katerim se je poglobljajal v psihični svet svojih portretirancev.

Poleti leta 1884. je bil pozvan na novo zidani Obrtni muzej v Kaiserslauternu v Renski Palaciji na Bavarskem.

Tedaj se je začela zanj nova doba, doba umetniškega pripoznanja in uspehov. Bavarska vlada mu je naročila, da olepša vestibul, lože in strop velike dvorane muzeja z raznimi slikami. Muzej ima dve loži, a nad vsako je razpetih sedem kupol; poleg teh je v vsaki loži sedem obokanih oken. Vsaka kupola je razdeljena z oprogami v štiri polja, v njih pa sta po eden ovalni in dva manjša okrogla ščita. V obeh ložah je torej 56 ovalnih in 112 okroglih tabel. Za vse te je Janez Šubic ustvaril primerne podobe, zajete iz svetovne zgodovine in iz duhovnega in političnega razvoja najvažnejših narodov. Poleg tega je izvršil dve veliki sliki «Moč» in «Izobilje» ter sestavil vse okrasje za lože, vestibul in druge prostore velikega muzeja.

A kakor v Pragi, tako je tudi na Bavarskem preganjala nesreča njegova dela. Dne 12. decembra 1885 je začelo goreti v muzeju in ogenj je pokončal zahodno ložo z vsemi njenimi slikami. Bavarska vlada je takoj odredila, da



Janez Šubic: Rimska krajina z antičnim torsom



Jurij Šubic: **Alegorija Zgodovinoznanstva v Narodnem muzeju**

naj se prične delo iz nova. V 18 mesecih je naš umetnik obnovil poškodovane slike in si pridobil priznanje vseh vladnih in umetniških vljakov.

Kako krepko in vztrajno je deloval v tej dobi, nam kažejo še razna druga naročila, ki jih je dobival v tem času in ki jih je izvrševal v splošno zadovoljstvo. Vlada ga je poslala v Dörnabach, kjer je prenovil dve stari gotiški sliki na presno. Za časa antwerpske razstave leta 1885. je okrasil v Antwerpnu razstavni paviljon in izvršil veliko dekorativno sliko za isti namen, predočujočo delavce v kovačnici. Vmes je izdelal več portretov, ki so posebno ugajali na razstavi slik, prirejani po kolonjskem «Kunstvereinu» v muzeju.

Na monakovski razstavi leta 1888. je Janez Šubic vodil vsa razstavna dela iz Renske Palacije in bival v ta namen več mesecev v Monakovem. Vsak prosti čas pa je porabil, da je potoval po Nemškem in obiskoval glavna umetniška središča, a pri tem ni nikdar pozabil svoje ljubljene domovine, poljanske fare.

V Kaiserslauternu je izdelal tudi veliko dekorativno sliko za vestibulski plafond novega deželnega muzeja v Ljubljani. Ta znamenita slika, predočujoča Karniolijo, zavetnico

slovenske znanosti in umetnosti, je v kompoziciji in celotni izvedbi občudovanja vreden umotvor.

Neumorno delo in nekoliko tudi notranji nemir sta oslabila že itak ne prav zdravo telo našega umetnika. Jel je bolehati in dne 25. aprila leta 1889. je dospela med Slovence tužna vest, da je Janez Šubic v Kaiserslauternu umrl. Bil je v 39. letu svoje starosti...

Njegov življenjepis bi bil nepopoln, ako bi ne označili naposled na kratko umetnikove nravi. Janez Šubic je bil vseskozi blaga duša, odkritosrčen in požrtvovalen prijatelj, najboljši sin in navdušen domoljub. V družbi je bil prejšnja leta vesel in dobrovoljen, a pozneje, ko mu je bil umrl oče in ga je mučilo kopnenje po domu, je postajal tudi v veseli družbi rad otožen in žalosten. Za svojo umetnost je bil vnet z dušo in telesom, slike je izdeloval vedno z veliko natančnostjo in vestnostjo. Svoji domovini in posebej njenim cerkvam je zapustil prelepe slike, svoj narod pa je proslavil s svojim genijem daleč po širnem svetu.

Janezu Šubicu je bil prirojen prav poseben talent za kompozicijo. Z neumornim študijem in delom si je pridobil način koncepcije, ki ga je dvignil med prve mojstre njegove dobe in celo nad nje. Suvereno dvigne jedro kompozicije, a vsak slikovni element, iz katerih ustvarja podobo, mu je enakovreden graditelj celotne kompozicije. Z železno vztrajnostjo koncipira zasnovo za zasnovo, dokler se ne približa povsem zamisli svojega umetniškega hotenja, dokler ne zadosti čisti umetniški rešitvi motivične in slikarske naloge. Ko pa ima zasnovo v celoti pred seboj, riše po naravi za vsak pregib svojih figur akte, draperije, študijske glave, proučava zadnji detajl, slika barvne skice, da pride končno pripravljen do potankosti k izvršitvi slike, ki jo izvede odločno, brez predelavanja in popravljanja, tako rekoč alla prima. Taka priprava, njegovo visoko tehnično znanje in prirojeni čut za monumentalnost mu omogočijo, da izgradi slike, podobne jasni arhitekturi. Njegove figure so mirne, zamaknjene vase in v veličino dogodka, ki ga doživljajo. Svoj svet ima Janez Šubic, svoj svet lepote, zdrave in resnične in tako sugestivne, da te pritegne z vso silo in da pričneš gledati in doživljati z mojstrom. Njegov kolorit izhaja iz študija klasičnega idealističnega kolorita renesančne dobe. Toda on stopnjuje barvo še do prav posebnega sijaja. Vkljub vsemu oplajanju ob renesančnih vzorih očitujejo njegova dela vseskozi neizbrisno in silno jasno individualno noto. Samosvoj je in zvest sebi in svojemu gledanju. Ne zre okoli po novih vzorih, le pogloblja se in izpopolnjuje, in kolikor se le izpreminja na poti do viška, se razvija iz sebe. Zanimivo je, kako je sodil njegov mlajši brat Jurij o njegovi umetniški potenci. V zapiskih, ki so se našli po Jurijevi smrti, čitamo med drugim: «Končno poudarjam z mirno vestjo, da je bil Janez Šubic doslej edini domači umetnik, ki se je povzpел v svoji stroki do častne, prej nepoznane višine, ki mu čuva za vse čase odlično mesto v zgodovini naše umetnosti... To se mora enkrat povedati, odločno in jasno, kajti čas je, da vendar začenjamo ločiti pravo od nepravega, ali da nam ne velja več vsak, ki prijemlje čopič v roko, že za umetnika. S takim postopanjem sami sebe slepimo in se vsled svojih navčnih nazorov o umetnosti izpostavljam o posmehu škodljivih tujcev...»

Jurij Šubic je bil pet let mlajši od svojega brata Janeza. Rodil se je leta 1855. v Poljanah nad Škofjo Loko. Po končani osnovni šoli v Škofji Loki se je uril doma pri svojem čtetu Štefanu, ki ga je že kmalu jemal s seboj v razne kraje na dela. Pomagal je že tudi bratu Janezu v cerkvi na Žalostni gori, v Ložu, na Križni gori, Olševku, Postojni in drugod.

Leta 1872. je tudi njega sprejel naš slikar J. Wolf za učenca in od tedaj so se mlademu umetniku jele izpolnjevati nekdanje srčne želje. Odprl se mu je nov svet. J. Wolf je z izredno ljubeznijo in vestnostjo vodil in izpodbujal svojega učenca. Predmet njegovemu pouku ni bilo samo slikarstvo, temveč vse sorodne in pomožne vede. Čitala sta skupaj svetovno zgodovino, prebirala klasike in se ozirala na vsa važnejša vprašanja v umetnosti. Bili so to dnevi, ki jih Jurij ni nikoli pozabil in ki so mu včepili veliko spoštovanje do mojstra. Wolf sam ga je nagovarjal, naj gre po svetu, najprej pa na Dunajsko akademijo, kjer ga bo priporočil svojemu prijatelju in sošolcu, genialnemu slikarju in profesorju A. Feuerbachu. Leta 1873., ob času svetovne razstave, krene Jurij na Dunaj, kjer mu je spočetka silno trda predla. Slikal je sicer večjo podobo za neko hrvaško cerkev in nekaj manjših slik za prodaj, vendar so bili dohodki tako majhni, da je pisal leta 1873.: «Vsak dan preživim med strahom in skrbjo, da se bom morebiti že jutri moral posloviti od mesta, od katerega sem upal pridobiti toliko koristi in znanja. A kamor poizkusim, povsod mi izpodleti. Prvič nimam sreče, drugič pa nobene žive duše, ki bi me komu priporočila.»

V začetku zimskega semestra leta 1874. je postal Jurij redni učenec Dunajske umetniške akademije. Velenadarjeni mladenič se je pridno učil in je naglo napredoval, da je naposled dobil zlato Függerjevo kolajno za najboljšo koncepcijo zadnjega prizora iz Schillerjeve pesmi «Hoja na plavž».

Toda sredi najsmelejših načrtov o bodočnosti ga je leta 1875. doletel klic v vojake. Ko je služil pri 17. pešpolku v Trstu, ga je naprosil Stritar, da mu je risal za «Zvon» ilustracije njegovega cikla «Raja». To so prve izvirne slovenske ilustracije, kar jih imamo v novejši dobi našega kulturnega preporoda. Ko je odslužil svoj vojaški rok, se je vrnil na Dunaj. Toda kmalu je bil poklican na okupacijo Bosne in Hercegovine. Zelo zanimive so risbe iz te dobe, priobčevali so jih praški in dunajski listi. Po okupaciji se je iznova vrnil na Dunaj in nadaljeval svoje študije v Gripenkerlovi šoli. Med drugim je tu naslikal po vladnem naročilu veliko oltarno sliko «Sv. Rok» za neko cerkev na Tirolskem, za katero je dobil razen običajne nagrade na akademiji še posebno darilo akademije.

Leta 1879. je šel k grofu Mensdorfu na Češko, da je poučeval mladega grofa v risanju in slikarstvu. Na gradu češkega plemenitaša je preživel dokaj prijetnih ur, vmes delal tudi zase in izvrševal razna naročila znanega založništva nabožnih slik Benzinger v Švici. Pozneje se je preselil z imenovano družino na Boskovski grad na Moravsko, a na jesen je bil že zopet na Dunaju. Tedaj je imela Dunajska akademija nalogo poiskati umetnika, ki bi prevzel večje delo v novi palači znanega raziskovalca stare Troje dr. H. Schliemanna v Atenah. Izbrali so Jurija Šubica, ki je radostno prevzel častno nalogo. Kako se je širilo umetniku srce, ko je z lastnim očesom gledal starodavna dela, o katerih je toliko čul in toliko sanjal! Prijazno sprejet, je živel v Atenah lepe dni. V Schliemannovi palači je slikal na stropu in na stene lastne velike kompozicije, predočujoče razne prizore iz grške mitologije. Na velikem balkonu palače je upodobil devet muz v naravni velikosti, na stranskih stenah pa je naslikal štiri elemente in štiri letne čase, na stropu velikega salona skupino amoretov, ki se ukvarjajo z izkopavanjem, arheologijo, itd., olimpskega točaja Ganimeda, bahante in bahantinj in še druge slike. Slikal je nadalje Schliemannovo soprogo in njegovega mlajšega brata, portret soproge arhitekta Zillerja, njegovega brata in sestre ter poučeval pri angleškem poslaniku Corbettu risanje. Ta si je tudi pridobil originale cikla «Raja», ki jih je Jurij ponesel s seboj v Atene, kakor tudi skico za pla-



Janez Šubic: Sv. Martin ozdravlja bolnico

fonsko sliko v Schliemannovi palači. Kmalu je bil znan v Atenah in grški veljaki so ga začeli obiskovati pri njegovem delu. Celotni kralj je bil večkratni gost pri njem in povabljen je bil tudi na dvor. Poln navdušenja, a obenem šegav, kakršnen je bil vedno, piše domov, kako sta se sestala pred njegovimi slikami dva Jurija, in sicer Štefanov Jurca iz Poljan in Georgios I., kralj vseh Helencev. Pounudili so mu profesuro na novi grški akademiji, ako se nauči grščine, a Jurij se ni mogel odločiti za tako mesto. Hrepenenje po nadaljnji izpopolnitvi je bilo večje kakor trdno stališče v tujini, zato je zapustil Atene, ko je končal svoje delo, sicer s težkim srcem, a vendar vesel, da zopet odhaja v široki svet. Jeseni leta 1880. se je vkrcal na ladjo in šel čez Neapelj in Marseille v Pariz, kamor ga je vedno vabil njegov tovariš in prijatelj, slavni češki slikar Vojtech Hynais. Ta je tisti čas delal za Narodni divadlo v Pragi in zato je tembolj prigovarjal Juriju, da naj mu pride



Jurij Šubic: Pred lovom

pomagat. Jurij se je naselil pri njem in začelo se je jako plodovito skupno delovanje. Naslikal je samostojno krasno sliko «Pomlad», namenjeno za kraljevo sprejemnico v novem gledališču. Seznanil se je z ogrskim slikarjem M. Munkacsyjem in sodeloval tudi v njegovem ateljeju. Posebno pri znani velikanski sliki «Kristus pred Pilatom» je Jurij dokaj pomagal. Tudi češkemu slikarju Brožiku je pomagal pri slikanju ogromnih podob «Krištof Kolumb» in «Jan Hus v Kostnicah». Za Charlesa Sedlmayerja, največjega trgovca s slikami, je izvršil več slik po lastnih kompozicijah in razne kopije, med temi dve po Murillu in manjšo kopijo Brožikovega «Kolumba», vse tri za špansko kraljico. Zasnova in naslikal je podobo «Skupni zajtrk», predočujočo mlado damo, ki daje lepi papigi pokušat od svojega zajtrka. Ta slika je sedaj na Dunaju. Isto leto (1883) je razstavil v salonu sliko «Pred lovom». Snov zanjo je dobil v Normandiji, kamor je bil šel na letovišče iz Pariza. Berlinški list «Illustrierte Frauenzeitung» je prinesel zelo dober lesorez te podobe, avtorja Jurija Šubica pa označil za Hrvata.

Leta 1883. je prišel v domovino na vojaške vaje. Ko je opravil to dolžnost, je slikal v Poljanah veliko oltarno podobo sv. Jurija za farno cerkev v Senčurju pri Kranju. Tisto leto potem je delal štiri stropne figure za novi deželni muzej v Ljubljani, predočujoče priropisje, umetnost, zgodovino in starožitnost. Genialne v kompoziciji, krasne v barvah in dovršene v tehniki bodo te slike trajen spomenik našega umetnika. Ko si jih je ogledal na potovanju skozi Ljubljano znameniti dunajski slikar Pausinger, je vzkliknil ves navdušen: «Ta genialni umetnik ima sijajno bodoč-

nost!» Jeseni leta 1885. je izvršil štiri portretne podobe okrog Karniolije brata Janeza v vestibulu muzeja, namreč Vodnika, Zoisa, Valvazorja in Herbersteina, in veliko sliko muzejskega mecena V. Smoleta, kakor tudi njegovega strica Andreja Smoleta, ki ga nam Prešeren opeva v znani pesmi.

Leta 1886. je dobil naročilo, da okraši strop šentjakobske cerkve v Ljubljani. Načrte je napravil v Parizu, potem pa se je hitro in vztrajno poprijel dela. V kratkem času je izvršil štiri monumentalne freske na stropu in se pokazal tudi v tej tehniki pravega mojstra. Poleg tega dela je izvršil v Ljubljani razne portrete, n. pr. dr. Tavčarja in njegovo soprogo, portret sinčka senatorja Ivana Hribarja in še več drugih. Še tisto leto je Jurij zopet zapustil Ljubljano in odrinil nazaj v Pariz, kjer ga je čakalo naročilo, da posname slovečo Munkacsyjevo sliko «Umirajoči Mozart». V Parizu je vedno izvrševal tudi domača naročila. Napravil je križev pot za farni cerkvi v Tržiču in Horjulu ter za horjulski župnijski dvorec podobo dobrotnika te fare, kanonika Zamejca. V Parizu je tudi napravil ilustracije za cesarjeviča Rudolfa knjigo «Avstro-Ogrska v besedi in sliki». Za Štajersko je narisal štiri velike risbe, med njimi deklico ob ročnem mlinu, ki je po oceni dunajskih listov brez dvoma izmed najlepših slik v omenjenem delu sploh. Za Kranjsko je narisal 10 velikih listov in dve vinjeti. Tudi pri zvezku za Goriško je sodeloval in napravil dve sliki. leta 1888. je slikal Jurij v Parizu «Marijino obiskovanje» za cerkev na Rožniku pri Ljubljani. Kolorit te oltarne slike na Rožniku je vprav čudovit. Kompozicija tako ljubka in risba tako pravilna, da smemo to podobo prištevati med znamenitosti ljubljanskega mesta.

Ko je prišel v Ljubljano, je naslikal zopet nekaj portretov in tri oltarne slike za župno cerkev v Osilnici ob Kolpi, in



Jurij Šubic: Portret pisatelja dr. Ivana Tavčarja

sicer: Marija Pomočnica, sv. Kozma in Damjan ter sv. Trije kralji. Spomladi leta 1889. je vnovič zapustil domovino in jo zapustil za vedno. V Parizu je dovršil po naročilu bavarske vlade razne slike, katerih ni bil dodelal njegov umrlj brat Janez v Kaiserslauternu. Kmalu pa je jel bolehati. Hripa se ga je bila lotila in tako je oslabel, da ni mogel precej časa delati.

Po dolgem naporu je bolezen toliko premagal, da je zopet mogel delati. Tedaj je ustvaril sliko «Sv. Cirila in Metoda» za farno cerkev v Cerkljah. Na tej podobi je v obličju sv. Cirila upodobil svoje lastno lice. Za cerkev pri Božjem grobu pri Ljubljani je naslikal «Sv. Štefana». Obe sliki stojita na vrhuncu njegovega znanja in se odlikujeta po vseh vrlinah njegovega čopiča.

Meseca avgusta istega leta odpotuje k znanцу, bogatašu Kessu, da mu okraši nekaj dvoran v gradu Raschwitzu pri Leipzigu. Toda komaj mesec dni je preživel Jurij v Raschwitzu. Bolezen se mu je poslabšala, opešalo mu je srce, in 8. septembra 1890. leta je v 35. letu svoje starosti umrl. Jurij Šubic je bil prava umetniška narava. Bil je brezskrben in lahkoživ, plemenitega srca in zlatega značaja. Požrtvovalen in radodaren do skrajnosti. V družbi je bil ljubezniv tovariš, nesebičen prijatelj in vedno dobre volje. Poleg velike nadarjenosti se je odlikoval z železno vztrajnostjo in čudovito pridnostjo. S trdno voljo si je pridobil obširno znanje v umetnosti in vedi. Komponiral je na videz brez težav, rekel bi, igraje. Obliko človeškega telesa je poznal do zadnje poteze, zato je risal tako pravilno in obenem elegantno. Za barve mu je bil dan izboren čut. Razne slikarske tehnike je imel popolnoma v oblasti in delal je neverjetno hitro, kadar mu je bil duh voljan in razpoložen. Jurij se od Janeza v marsičem razlikuje. Druga pota njegove študijske dobe in nemirna usoda njegovega življenja



Janez Šubic: Portret bratranca Ivana



Jurij Šubic: Portret Ivana Hribarja ml.

niso dopuščali, da bi zašel pod vpliv klasične umetnosti. Njegovemu temperamentu ni ustrezalo, da bi pripravljal svoje delo do vseh potankosti, kakor smo to videli pri Janezu Šubicu. Narava ga je obdarila z izrednim talentom: z lahkoto koncipiranja. Lahko bi rekli, da je skoraj do izvršitve slike nosil koncepcijo v svoji fantaziji. Skoraj neposredno je vrgel na platno svojo zamisel. Nemiren je, mičejo ga nova pota, novi cilji. Pri vsem pa služi umetnosti z vso svojo tankočutečo dušo. Noče ostati v Atenah, kjer mu ponujajo vsakovrstne dobrine in brezskrbno življenje. Hoče v svet, ker stremi kvišku in kot petindvajsetletni mladenič odhiti naravnost v Pariz. Čudovita doba orjaškega razvoja francoske umetnosti, literature in znanosti v osemdesetih letih, plodno ozračje Pariza, mesta njegovih sanj, vse vpliva na mladega Jurija s tako silo, da sta njegovo delo in življenje en sam polet navzgor. V salonih se seznanj s prvimi francoskimi umetniki in literati ter zahaja v družbo najodličnejših Slovanov. Nova pota modernega francoskega realizma ga navdušijo za študij v prosti naravi. Odhiti v Normandijo, kjer slika in se neumorno poglablja v nova odkritja in probleme modernega slikarstva, zvest načelu, da je samo v temeljitem proučevanju narave večer napredek. Do skrajnosti je kritičen do sebe in svojega dela. Njegova paleta postane svetla, barve njegovih platen so čudovito jasne in harmonične. Otrese se zadnjih konvencionalnosti, ki so se ga prijele v dunajski šoli, dela z neverjetno lagodno in virtuosno tehniko. Globoko vdiha zrak nove dobe, Francija mu postane umetniška domovina. Njegova samobitnost pa je tako močna, da ni mogoče v nobenem njegovem delu pogrešati odločne in izrazite individualne note, samosvoj je in nikoli ne zataji samega sebe.



Janez Šubic: Sv. Notburga

Slikarsko delo, ki sta ga zapustila Janez in Jurij Šubic je izredno veliko v kljub njuni zgodnji smrti. Veliko tehnično znanje in nenavadna marljivost sta jima omogočila širokopolnozno delavnost. Preobširno bi bilo, ko bi hoteli pōdrobno naštet in popisati ogromno število umetnin, ki sta jih ustvarila in katerih precejšnji del vsebuje sedanja kolektivna razstava. Njuna največja in najznamenitejša dela pa so žal v tujini. Kruta usoda je hotela, da sta morala iskati dela in priznanja daleč v svetu in da sta končala kratke dneve svojega življenja v tujini, daleč od doma in svojcev.

Večna škoda, da sta se umetniški zvezdi bratov Šubicev utrnili po tako kratkem sijaju. Bila sta umetnika, slikarska genija, s kakršnimi se Slovenci lahko ponašamo pred vsem svetom. Bila sta prava slovenska umetnika, ne samo po rodu in imenu, temveč tudi po mišljenju in udejstvovanju.

In prav v tem leži njen veliki pomen za nas. Medtem ko so njuni številni, sicer pomembni predhodniki v slikarstvu bili po večini po rodu in po duhu, pa tudi po imenu tujci, ki jih je zgolj naključje privedlo k nam, da so med nami delovali, a ostali so nam vendarle tujci. Brata Šubica sta v dveh desetletjih pridobila svojemu imenu evropski glas. Ob njuni prerani smrti je takratna javnost priznavala njun epohalni pomen za razvoj slovenske umetnosti in pa za splošno pojmovanje prave umetnosti. Po skoraj petdesetih letih šele smo se Slovenci oddolžili spominu velikih umetnikov s tem, da je Narodna galerija priredila reprezentativno razstavo njihovih del. Naj ta lepa razstava izpolni v prvi vrsti ta namen, da pove in pokaže sedanji generaciji, da pomenita brata Šubica za slovensko umetnost tedanje dobe dva prva vodnika, nedosežena med nami tudi še dandanes, in da ima trajno vrednost le tisto, kar predstavlja resnično lepoto!



Elena de Wolko:

NOVOLETNI KURIR

Ne jokaj, dete ubogo! Vem, ako bi ne bil Bog tako zgodaj poklical k sebi tvoje drage mamice, bi bilo vse drugače. Ah, težko je zdaj s tvojim batjuško očetom! Gleda okrog sebe kakor medved iz brloga, godrnja in vsakogar, je trdovraten in trmast kakor čreda starih mezgov! Oh, oh, revček moj, dosti moraš pretrpeti! Toda božja volja je taka, nič ne moremo proti njej mi njegovi nevredni služabniki...

Tako je govorila stara pestunja rod-bine bogatih gospodov Prozorovih svojemu gojencu, osemnajstletnemu Ivanuški, veselemu dečku, ki je poleti jahal iskre konje, pozimi pa hodil na lov. Zadnje leto pa je Ivanuška najrajši hodil na posestvo obubožanega plemiča Moratova, kjer je čez na pol podrti zid zanemarnjenega vrta lahko gledal črne oči, dolge kite, rdeči sarafan in sveža lica pa poslušal deklinški, veseli smeh — Mašenke, o kateri je Ivanuška sanjal in po kateri je hrepenel.

Toda gorje! Batjuška, gospod oče, debel mož, ki je strogo gledal izpod košatih obrvi, nosil še zmeraj dolgo brado ter priznaval nad seboj edino moč — moč carja gosudarja ali matuške carice, je zvečer pred tistim dnevom, ko začenjamo svoje pripovedovanje, poklical k sebi Ivanuško ter mu govoril:

«Ivane, osemnajst let ti je. Čas je, da misliš na ženitev. Dovolj si se naskakal kakor žrebe. Imam nevesto zate.»

Ivanuški je zaplesalo srce. Pridni, dobri batjuška! Najbrže je zvedel o Mašenki pa hoče pospešiti srečni dan svojega edinega moškega potomca.»

«Batjuška, zgodi naj se vaša volja! Ne branim se.»

Ampak kako naj se človek temu vda? Elizabeti Petrovni, oddaljeni Ivanuškovi teti, je bilo že okrog štirideset let. («Za nekaj let starejša!») Elizabeta Petrovna je škilila z enim očesom, imela je povešene prsi in koščene rumene roke. Elizabeta Petrovna je imela črne zobe, redke lase, ki jih je maskirala z dragimi petljami itd. Razen tega se je Ivanuška dobro spominjal, kako ga je Petrovna, ko mu je bilo devet let, našeškala po zadnji plati, ker ji je z borovnicami zamazal baržunasti sarafan! In zdaj — da bi jo imel za ženo in jo moral celo poljubiti na te njene zoprne ustnice?

Spomin na Mašenko je dal žrtvi trmastega očeta pogum, da je opisala vse slabe lastnosti Elizabete Petrovne. Ivanuška je končal z besedami:

«Vaša volja, matjuška, toda te stare čaravnice ne vzamem za ženo!»

Oče nekaj časa ni hotel verjeti svojemu sluhu, toda ker ga je obsedal skopuški bes, je zagrmel:

«Nehvaležnik! Pokazal ti bom, kaj se pravi upirati se! Ali vzameš Elizabeto ali pa te razdedinim in poženam z doma! Za doto dobiš očetovo kletvo in tudi mojo prezgodnjo smrt boš imel na vesti! In da se ne boš mogel vlačiti za tisto svojo beraško Maško, prepovem služabnikom, da ti ne smejo dajati konja.»

To je bilo tako grozno, da si je Ivanuška otiral kakor grah debele solze ter se zatekel k svoji ljubljeni pestunji Pafnutjevni, ki ga je ljubila in je bila vedno na njegovi strani. Zadnje, kar je slišal, ko je šel iz očetove sobe, je bil ukaz, naj padar brž pusti žilo razsrjenemu gospodu.

«Ne vem, ne vem, kako naj ti pomagam. Oh, naši veliki grehi! Moja stara glava ne najde misli, kako bi se preprečila ta sramota! Elizabeta je stara in še zlobna povrh; kadar jo dekleta česejo, jih samo klofuta! Pomagati bi ti mogla edinole naša matuška carica gosudarica. Ampak pravijo, da zmeraj boleha in se le redkokdaj pokaže. Zlato srce ima matuška naša, toda začaral jo je prekleti Nemeec, nepridiprav Byron.»

Ivanuška je poslušal modre nasvete svoje zveste Pafnutjevne ter obljubil, da vzame za ženo Elizabeto Petrovno. Prosil je le za polletni rok, da bi se navadil na gospodično nevesto ter se pripravil za zakon. Mašenki je nesla Pafnutjevna obljubo večne ljubezni in zvestobe ter koder Ivanuških las.

Tisto leto je bila jesen v Petrogradu posebno žalostna. Zmeraj je nekoliko deževalo, carica Ana je resno bolehalo, prestolonasledniku je bilo šele mesec dni. Slavohlepni, naduti favorit carice, Byron, je bil vsem zoprn.

Kaj bo, kaj se zgodi, ko ne bo več dobre in modre matuške gosudarice? Ohohoh! Nekje pri Petrogradu se je rodilo tele z dvema glavama, drugje spet je črna kokoš zapela kakor petelin. To je očitna prerokba, ki napoveduje velike nezgode in viharje! Ohohoh!

17. oktobra leta 1740. je plavala petrograjska carska palača v sozauh. Velike dvorane so odmevale od joka in stoka. Njeno Veličanstvo carica Ana je bila poklicana pred carja in najvišjega sodnika in prestol je zasedel tri mesece stari car, cesar vse Rusije, Ivan Antonovič. Na čuden način se je došlo, da bo do njegove polnoletnosti vladar Njegovo Visočanstvo, vojvoda Byron!

Kaj je pri tem čutila carjeva mati, velika kneginja Ana — o tem ne govorimo.

Selitev novega carja iz poletne palače v zimsko, v sedež vladarjev, je bila zelo slavnostna. Po ulicah so se gnetle množice ljudi. Čuden dojem so čutili

ljudje, ko so videli mladega (res mladega) carja!...

... Dete božje! Glejte, saj se komaj nosek Njegovega Veličanstva vidi iz čipk!...

... Oh, in matička carica, kako je žalostna... nemarni Nemeec jo bo mučil... ubogo dete, kaj te čaka?

Tako se je šušljalo med ljudstvom in nič ni moglo razpršiti zle slutnje, ki je napolnjevala vsa srca.

Pogled na ta prizor je bil edinstven in očividec, tedanji angleški poslanec Finth se je izrazil v pismu lordu Harringtonu:

«Dne 21. oktobra sem srečal na cesti novega gosudarja, ki so ga peljali iz letne v zimsko palačo. Njegovo Veličanstvo je eskortiral oddelek garde, spredaj so jahali prvi maršal in dvorni dostojanstveniki. Dvorjani so šli peš. Gosudar je ležal v krasni ekipaži na prekrasni blazini v naročju svoje pestunje. Mladega carja je spremljala njegova mati velika kneginja Ana. Za carjevo kočijo se je peljala cela vrsta drugih kočij v dolgem, krasnem sprevodu.»

Car je mirno spal in se ni menil za vesele vzklike in ljubeznive pozdrave ljudstva. Ni se prebudil niti tedaj, ko je stopil iz množice mladenič, pokleknil skoraj pod konja carskega voza in vrgel skozi okno kočije, na blazino, na kateri je mirno spal, polo papirja — bržkone prošnjo za kako izredno milost.

Kočija se je nekoliko ustavila, in dvorjan, ki je stopal ob carjevi strani, je vzdel prošnjo in rekel:

«Ker Njegovo Veličanstvo zdaj počiva, se ne more vaša prošnja predložiti Njegovemu Veličanstvu. Ko pa se Njegovo Veličanstvo prebudi, se bo vaša prošnja raziskala in z vso pravičnostjo in milostjo, ki je lastna Njegovemu Veličanstvu, rešila.»

Ves srečen je odhajal naš Ivanuška (čitatelj je že brez dvoma zaslutil v neznanca njega) v svoje petrograjsko stanovanje. Trdno je upal, da ga bo car, ki je na tem svetu vsemogočen, rešil zasovražene Elizabete. Konec Ivanuškove prošnje je bil:

«Klečim pred usmiljenim Vašim Veličanstvom in neskončno trpim! Če me Vaše carsko Veličanstvo reši Elizabete Petrovne — bogate stare grdobe, umrjem za Vaše Veličanstvo z največjim veseljem.»

Pokorni sluga Vašega Veličanstva
Prozorov Ivan.»

Stari Prozorov ni slutil, kaj zamišlja njegov sin, ko ga je poslal v Petrograd, da nakupi daril za gospodično nevesto, Elizabeto Petrovno!

V Petrogradu se je Ivanuški kar po glavi vrtelo.

«Torej glej, pri nas pod Novgorodom še sarafan in škornji, tu pa samo francoske obleke in lasulje in kavalirji v svilenih nogavicah! Pri nas vidiš le zdaj pa zdaj katerega, in še za njim kričijo mestni otroci! No Petrograd! No Pariz! No Babilon!

Vzlic temu je šel Ivanuška za svojim smotrom ter je srečno izročil gosudaru svojo prošnjo, v kateri je zelo podrobno očrtal svojo obupno situacijo. Poln nove vere v rešitev od Elizabete se je vračal Ivanuška domov z množico lepih daril in dragih predmetov pariške damske mode, ki jih bo nazadnje,

kakor je trdno upal, dobila njegova draga Mašenka. *

Minevali so meseci in prišel je večer pred Novim letom, ko naj bi bila zaroka Ivanuške z Elizabeto Petrovno. Iz Petrograda še ni bilo ne sluha, ne duha o rešitvi iz te grozne poroke. Mašenka je vidno hirala, Pafnutjevna je ihtela in tarnala, Ivanuška je molil in molčal, in samo gospod oče, stari Prozorov, je bil najboljše volje. Že je videl, kako se njegov rod potaplja v bogastvu.

K zaroki je prišla gospodična nevesta v veliki paradi. Imela je svileni rožasto obleko z velikansko krinolino, ki jo je pravkar poslala dvorna petrograjska šivilja. Redke lase je zakrivala bela lasulja s tronadstropnimi kodri. Na zgornjem nadstropju sta bila dva zlata poljubljajoča se golobčka — menda simbol bodočega srečnega zakona!

Preplašeni Ivanuška je z odkritim odporom gledal svojo »izvoljenko«, ki ga je samozavestno zabavala z zanimivimi govori:

«Ivanuška, mon coeur, kako vam ugaja, moj dragi vitez, tale moja nova frizura? Ni slaba, kajne, mon beau cavalier? Odslej me bo česal francoski zamorec, ki je česal najslavnejše pariške lepoticе! Peljala se bova na dvor. Kot mlada in lepa nevesta moram blesteti v našem modnem Petrogradu!»

Ženin je poslušal te besede in mislil čudne misli.

«... Gotovo umrje prej kakor jaz... grdi stari koš... Mašenka, moj zlati zaklad, moje edino dekle... ampak ne verjamem, da bi car batjuška pozabil na mojo obupno prošnjo...»

Že so pripravljali slavnostno pojedino, v kuhinji so se pekli na različno mlađi prasički, purani, labodi, fazani, gosi, vsa mogoča divjačina. Nešteto sodov piva in vina se bo izpilo na zdravje ženina in neveste. Na vseh mizah v veliki dvorani so bile najrazličnejše slaščice, med katerimi se je najbolj odlikovala velikanska torta, ki je predočevala moskovski Kreml.

Že se je bližal trenutek, ko si bosta ženin in nevesta izmenjala prstana in ko bo pač težko katera sila rešila Ivanuško iz kreppljev njegove gospodične tete oziroma gospodične neveste. Toda zdajci je nekaj završalo med gosti, kakor da je močan veter vzvalovil doslej mirno morskno gladino. Kakor blisk se je raznesla novica: štafeta, poseben kurn samega milostljivega carja batjuške! Ivanuški je od vesele slutnje malone počilo srce; pomenljivo je pogledal Pafnutjevno ter stopil k svojemu gospodu očetu.

«Draga nevestica, ljubi gostje in ti, Ivan, velika čast mi je, da se je naš milostljivi car spomnil name, nevrednega služabnika svojega, in mi bržkone pošilja čestitke k zaroki mojega edinega dediča! Sla — na najodličnejši prostor! Ivan, naočnike!»

Gospod oče je začel brati visoko pistuo, toda že mu je zardel obraz, potem je postal vijoličast, naježile so se mu obrvi, brki in dolga brada — ves je bil silno prestrašen! Toda moral je čitati na glas tisto usodno pismo.

Pismo se je glasilo:

«Mi po božji milosti Ivan VI., car vse Rusije, smo blagovolili ukazati, da

pošljete nemudoma na naš dvor svojega sina Ivana, ki je uvrščen v Našo telesno gardo in za katerega bodočnost, zlasti za dostojno zakonsko zvezo Mi sami poskrbimo.

Za Njegovo Veličanstvo našega sina vladarica Ana.»

Proti temu ni bilo mogoče ugovarjati! Že takoj drugi dan se je srečni Ivanuška odpeljal s carskim slom v Petrograd in prepustil skrb za Mašenko zvesti Pafnutjevni. Razočarani in razkačeni gospod oče ni vso noč spal, potem si je dal trikrat puščati žilo ter je slednjič ponudil razjarjeni Elizabeti Petrovni svojo lastno roko in svoje srce.

Kaj je ostalo mični Elizabeti, ki se je že tako veselila na zakon? Seveda se težko pogoltno namesto krepkega mladeniča — star dedec, toda usodi se ni mogoče protiviti! Torej je — privolila!

To je bilo srečno novo leto za Mašenko, ki je skakala kakor kozica in pela kakor škrjanček ves dan, zakaj je vedela, da jo čim prej pokliče njen Ivanuška v pravljici Petrograd!

Iz „Bolnikovih pesmi“.

Boris Rihteršič.

Danes je dež in solnca ni,
da bi me vsega ogrelo.
In duše ni, in ni srca,
ki bi me rado imelo.

O, jaz sem bolan, tako bolan,
da smrt mi že v dušo diha,
in duša ne najde poti na dan,
in bedna je vsa in tiha.

Danes je dež in solnca ni.

Nikoli ga več ne bo, —

in to je tako hudo.

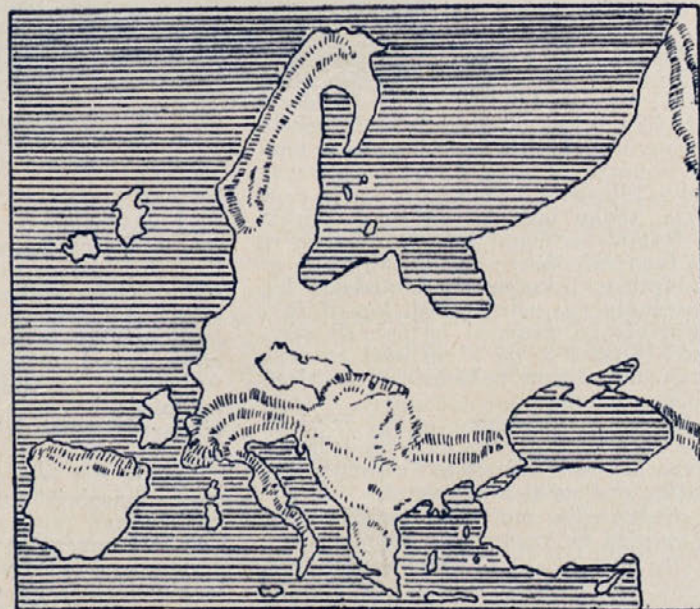
ZEMLJA SE GIBLJE

Časi se izpreminjajo in z njimi se izpreminjamo mi, prvi star latinski pregovor. Toda izpreminja se polagoma tudi to, kar smo navajeni smatrati za najstanovitnejše: zemlja, na kateri stojimo. To so tako počasne in dolgotrajne izpremembe, da jih morejo šteti samo tisočletja. Le včasih prihajajo bolj nagle izpremembe. To je ob potresih. Cela obrežja se naglo pogreznejo ali se pa dvignejo nad doseđanje višino.

Potopljena zemlja. Že stari grški modrijan Platon nam poroča o potopu velikega in obljudenega otoka Atlantide, ki je bil morda v Atlantskem oceanu blizu sedanjih Azorskih otokov. Morda so prav ti otoki poslednji ostanek lepe in nesrečne zemlje, ki se je baje potopila v enem samem dnevu in eni sami noči, menda pred 12 tisoč leti.

Poznamo tudi vasi in mesta, ki so se naglo potopila v zgodovinski dobi. Leta 1751. se je n. pr. v San Domingu pogreznilo ob potresu morskno obrežje v dolžini 60 km in morje je tam naredilo zaliv, ki je še sedaj. Na otoku Jamaiki je na podoben način izginilo v morskih valovih mesto Kingston. Najobsežnejšo takšno katastrofo poznamo iz Indije, kjer je leta 1762. izginilo pod vodo celih 200 km² suhe zemlje. Tudi to vemo, da je mnogo majhnih otokov v zadnjih stoletjih naglo izginilo pod morskno gladino.

Včasih pa se pojavijo novi otoki. Morsko dno se dvigne in nastane kopno. V Evropi je eden takih otokov otok Kai meni v Egejskem morju.



Meje Evrope se izpreminjajo. Skoraj ob vsem evropskem obrežju so kraji, ki so bili nekdanj obljudeni, pa so dandanes morsko dno. Te izpremembe, to pogrezanje in vzviševanje suhe zemlje znaša morda samo nekaj centimetrov v toku stoletij. Toda treba se je zavedati in pojasniti, kako se prostrana ploskev zalije z vodo, ako pade vodoravna ploskev morda le za pol centimetra.

Izpremembe v nadmorski višini obrežja se dandanes merijo in zaznamujejo. Tako so dognali, da se razmeroma znatno dviga iz morja obrežje Skandinavije. Nasprotno pa se pogreza vzhodnobaltiško in francosko obrežje. Ker so prav v teh krajih prostrane nižine, bi moglo morje tukaj vnikniti daleč v evropski kontinent. V Rusiji bi se vlekle baltiško obrežje proti jugu vse do polovice dolžine Urala in vzporedno z njim. Iz Španije bi postal otok, zahodne razrastke Alp bi oblikovalo morje in zoženi apeninski polotok bi bil združen s kontinentom samo po prav ozkem zgornjem delu. Tudi angleško obrežje se pogreza.

Podzemeljske sile. Te izpremembe se gode skoraj brez potresov, neprestano. Toda zakaj ni celina popolnoma «trdna»? Vzrok temu je, ker niti naša zemlja ni «trdna». To ni čisto kompaktna krogla, temveč je «razpokana» — brez dvoma vsaj v vrhnjih plasteh — na velikanske skrili neenake gmote. In med poedinimi deli ni popolnega ravnovesja. Padec ali premaknitev enega dela se izravnava z manjšo ali večjo premaknitvijo drugega dela. To se godi naglo — s tem nastajajo tektonski potresi — ali počasi in brez potresov v toku vekov. In tako so vse celine prav za prav v neprestanem gibanju.

Kaj bo s Kalifornijo? Kdor leti nad Kalifornijo od morja v notranjost ali pa obratno, lahko z višine čisto različno opazi poklino, ki gre skozi vso deželo. To so doline. To je jasno znamenje, da se vsa Kalifornija polagoma pomika proti severozahodu. Morda pride nekoč čas, ko se bo ta ameriški raj oddelil od celine in postal otok. Tudi pogostni potresi v Kaliforniji so v zvezi s tem trajnim pomikanjem tal.

Tudi minulosť celin se da zasledovati. Geolog spozna, da je bila oblika pred njim ležeče pokrajine v davni preteklosti čisto drugačna. Kjer je, recimo, dandanes suhozemeljsko morje, je bila pred davnimi časi suha zemlja. Otoki so često samo ostanki nekoč sovisne celine. Če naletimo dandanes na visokih gorah na morske usedline, okamenine in odtiske morskih živali, je to dokaz, da je tu nekoč morje oplakovalo najvišje gorske vrhove. Potem ni staro poročilo o vesoljnem potopu nič drugega ko spomin na minule velikanske naravne katastrofe, pri katerih so se veliki kosi suhe zemlje potopili, ker so se tla znižala.

Reka Temza je bila nekoč pritok Rena. Z geološkim opazovanjem in merjenjem se je dognalo, da Anglija ni bila vedno otok. Pred davnimi časi je bila samo najsevernejši evropski polotok. S skrbnim merjenjem se je ugotovilo, da se dno morske ožine, ki deli Anglijo od francoskega obrežja (ožina La Manche), zniža vsako leto za približno 3 centimetre. Po tem lahko sodimo, da je bila v davni preteklosti trdna zemeljska zveza namesto dandanašnje ožine in da je lamanški kanal, ki veže Atlantski ocean s Severnim morjem, nastal le zaradi pogrezanja tal. Približno se da celo določiti, da je bilo ustje Rena takrat tam, kjer leži zdaj angleški Doggebank. In reka Temza, ob kateri leži London, je bila bržkone levi pritok Rena.

Tudi dno Rena se dviga. Izpremembe se pa ne gode samo na obrežjih. Tudi v notranjosti celine se zemlja trajno pomiče. Tako morajo n. pr. v tako imenovanem «Biginger Lochu» na Reni na toliko in toliko let lomiti skale na dnu reke, ker ovira neprestano zviševanje dna plovbo. Dognali so, da se je tudi vsa skrlnata porenska površina dvignila v nekoliko tisočletjih za približno 200 metrov. Nasprotno pa se v Porurju tla neprestano nižajo. Merjenje in zaznavanje talnih izprememb v Porurju je posebno važno, ker je to rudniško ozemlje, kjer bi utegnili večji premiki tal povzročiti velikansko škodo na življenju ljudi in na imovini.



ELIDA MILA

-ime jamci za najboljšo kakovost

- Bogata mehka pena blago-dejno vpliva na kožo.
- Radi svoje izbrane sestavine polepšujejo polt in negujejo kožo.
- Obilni vonj ostane v milu do zadnjega ostanka in se še dolgo občuti na koži.



posebno blago in učinkovito čudovitega vonja.



Razirna krema LA TOJA
se hitro in odlično peni — omehča tudi najtršo brado — deluje na kožo zelo prijetno — britje z njo je res užitek!
Generalno zastopstvo za Jugoslavijo:
CHEMOTECHNA, Ljubljana, Mestni trg 10

SREDI ZIME

V grdo brezoblično reč na omari je prišlo življenje. Z rahlim šumom se je razklala lupina in iz nje se je izvil utrujen metulj. Oprezno je razvil svoje tipalke in poizkusil dvigniti konca peruti. Kako težavno je šlo to. V njegovem nežnem telescu je bilo še vse hromo. Toda peč v bližini je pošiljala zmerom nove toplotne žarke, ki so mu dali toliko moči, da se je naposled lahko dvignil. Oprezno je razprostrl peruti, da so se zaiskrile njihove pisane barve. Dolgo je čakal metulj na istem kraju, potem se je pa tipaje približal robu omarice in pogledal v strmo globino pod sabo.

Iz drugega kota se je svetila v soju luči glava, sklonjena nad knjigami, in bela roka je hlastno pisala vrstico za vrstico. Stara ura je leseno tikala iz teme. Od nekod je vel mehkek, sladko opojen vonj, ki je zvalil metulja, da se je dvignil in se spustil v ozračje sobe. Z drgetajočimi utripi kril je potem obkrožil svetilko in glavo.

«Metulj! Zdaj pozimi!» je dejal jasen glas presenečeno in dvoje oči ga je opazovalo tako začudeno kakor skrivnostnega duha, ki je prišel iz niča in bo v niču izgubil. Metulj se je ujel za senčnik svetilke, ostal nekaj časa tam, potem je pa odletel proti oknu. Tam je odkril v vazi iz brušenega stekla višnjevkast hijacint, ki je širil okoli sebe svoj opojni vonj.

«Cvet!» si je rekel metulj. «Vedel sem, da je že pomlad!»

»Ne,« se je nasmehnila višnjevkasta cvetica, «zunaj je zima in ti in jaz

bova morala kmalu umreti, kajti mraz seže s svojo hladno mrliško roko tudi v to sobo.»

«Toda ti vendar cveteš in dišiš, hijacint. Zakaj bi še ne bilo pomladi v deželi?»

«Mene so vzeli ljudje sredi zimskega spanja iz zemlje, me poklicali s svojimi čarovnijami v življenje, da sem moral zrasti in vzcveteti. Toda moje življenje bo kratko. Kmalu bom za vselej preminil.»

«Mene je izvabila sobna toplota iz hube, kamor sem se zavil jeseni, ko sem bil še gosonca. Zdaj pa bova morala oba umreti, ker nisva zrasla v zemlji, ker je najino življenje zraslo v laži in prevari... Hudo je to, hijacint!»

«Ne bodi žalosten», mu je šepnila cvetica, «Ničesar ni na svetu, kar bi ne imelo svojega namena.»

«V svoji smrti ne morem odkriti nikakršnega namena.»

Zgodba o slabem radiu

Boječ mlad mož je plaho potrkal in vstopil:

«Klanjam se! Prihajam od gospoda inženirja Vala.

«Ha!» je vzkliknil gospod in vstal, kakor bi bil že ves dan sedel na vzmeti. «Ha!» je vzkliknil in mrko pogledal predse in v ubogega gospoda, ki ga je poslal inženir Val. «Ali je vaš šef dobil moje pismo? Niti besedice ne prekličem! To je sleparija!»

Mladi mož je poizkusil izpregovoriti. To namero pa je gospodar položaja že v kali zatrl.

Kdor mnogo sedi



Ogl. reg. S. Br. 7008-15243/36

trpi večkrat radi neredne stolice. Dobro odvajalno sredstvo je Darmol. Je dobrega okusa in deluje brez bolečin. Vzemite zato tudi Vi Darmol.

DARMOL

«O, pač, mali metulj! Ljudem sva oba povedala, da pride za zimsko temo pomladno veselje. To je najin namen in zanj bova umrla.»

Metulj ni odgovoril. Dvignil se je, obletel glavo osamega pisca, pogledal v njegove oči in opazil v njih globini žarek svetlobe, ki je kakor pomladni vris pregнал vso zimsko otožnost. Hijacint pa je še zmerom širil svoj vonj, nežno in sladko. R.



Najlepši naravni okras

Opazujte kdaj, kako prijetno pozornost vzbujajo smehljajoča se usta z bleščječimi, belimi zobmi. Kako neumno bi bilo torej, opustiti vse lepote in zdravstvene prednosti lepih, belih zob samo zato, da si prihranimo ono malo denarja, kar stane vsakodnevna nega z zobno pasto Chlorodont. Vedno znova imamo užitek, kadar si čistimo zobe s Chlorodontom, tako učinkovita je njegova čistilna moč, tako dražesten njegov osvežujoči okus.

Domači proizvod.



Chlorodont - zobna pasta

Prozorno Pelikan nalivno pero



Če hočeš
komu kaj pokloniti,
pokloni Pelikan!

vas! Res lepa tvrdka to. Brez ugovora, prosim! Niti vaš visokospoštovani gospod šef, ki je strokovnjak za elektriko in takele nepotrebne izdatke, kakor je radio, bi ne mogel ugotoviti, ali poslušša Traviato iz milanske Scale ali borzna poročila iz Budimpešte. Ne, ne, ne, ne. To je že od sile. Niti te naše preljube Ljubljane s svojim kuku-kuku ne morem ujeti. Kaj? Vi se smejete? Kako? Opozarjam vas, da je to vaša stvar, kako bo zaboju funkcioniral! Rad bi videl norca, ki bi hotel kupiti to strašilo, to škatlo, ta preklicani klopotec, gospod moj dragi. Tisti tepec se bo moral šele roditi, ki bo imel ta instrument pol leta v svoji sobi. Tožil vas bom na povračilo škode. Po jutrišnjem odpotujem in do takrat hočem aparat prodati. S sabo ga ne bom jemal, da se ne splaši stroj. In vaš šef, slavnoznani strokovnjak, elektroinženir gospod Franc Saleški Val mi je zagotovil, da mi bo aparat spravil v red, da se bom lahko nadloge odkrižal. To naj bo popravilo? Še slabši je, kakor je bil! To je sleparija! Res sem radoveden, kakšne izgovore si je vas gospod šef izmislil, da bi me z njimi še naprej sleparill!

«Samo to,» je menil skromno mladi mož, «gospod inženir Val ni moj šef. Dal mi je vaš naslov, ker sem si tako pod roko hotel kupiti radio, in pri vas, je rekel, ga bom prav poceni lahko dobil...»

Oto Hot.

OBLEKA

Ženska se je obrnila na ležišču in kriknila, zroč proti vratom s široko razprtimi očmi: «Poberi se nesnaga, če ne te ubijem! Naj te ne vidim več! Še bolni mi ne daš miru...»

Peterček se je ustavil na pragu, prestrašen zaradi tega neprijaznega sprejema. Prišel je s srcem, zapletenim v čudno vprašanje. Šel je mimo sosedovih vrat in videl žensko, ki je oblačila otroka. Peterčku je srce močneje udarilo. Zavedel se je, da ima samo srajco na sebi, toda spomnil se je, da ima doma obleko, po meri narejeno. Prišel je bil, odločen, da poprosi zanjo, zdaj pa je začutil, kako brez koristi je njegova namera. Molčal je, ko je s tegobo spoznal, da nikoli ne bo mogel nikogar ničesar prositi. Oče mu je bil umrl, očetova druga žena pa, ki je oblastno zagospodarila nad njim in hišo, je postala nasilna.

«Kaj iščeš?»

To nepričakovano vprašanje mu je izrvalo odgovor. Pokazal je na kovčeg in zajecljal s prosečim glasom:

«Obleko, mati...»

«Capin!...»

Ostale besede so se izgubile v kašlju. Ženska je v znamenje obupa in groze zakrivila z rokami, in zdelo se mu je, da njene roke pritegajo njegovo shuj-

šano telo, medtem ko je zatulila v zadnjem naporu:

«Poberi se!»

Deček je zbežal do srede dvorišča, kjer se je ustavil, ne vedoč, kaj bi. Pred vrati se je nekaj sosedovih otrok kamenčkalo. Peterček je opazil, da so bolj oblačeni kakor on, in je zbežal užaljen skozi vrtna vrata čez polje. Tam je začel jokati. Čustvo osamljenosti ga je zazebló do kosti kakor vlažen, mrzel dan. Pamet mu še ni pomogla, da bi razumel, kaj se mu je zgodilo. Otroci njegovih let so se brez nali brez vsake skrbi na koncu vasi, ko se je moral on neprestano potepati po okoliških gričih. Res da mu ni bilo neprijetno. Vaška okolica je bila vsa zelena, senčnata in vabljiva. Zemlja je bila pokrita z mahovito preprogo in z rožami, katerih zorne barve so mamile oči. Peterček je pohajkoval ves dan. Ko je bil utrujen, je sedel v senco pod drevo in jedel. Smejale so se mu oči, ko je gledal za jato grlic v soncu, in misel se mu je izprehajala nedolžno in resno, kakršen je korak štokelj.

To pot ni videl ničesar več, bolečine dneva in solze so padale nanj kakor svinec in ga uspavale.

Bilo je proti poldnevu. Ko se je mati Marija nekoliko pomirila, se je obrnila v zid in si pokrila glavo z odejo. Stre-

Nadaljevanje na strani 45.



Božična darila, ki vsakogar razvesele

Knjiga je danes ta dan darilo, za kakršno Vam bo vsak obdarovanec hvaležen. Izberite za tistega, ki ga imate radi, nekaj izmed spodaj naštetih knjig. Na cene, ki so pri knjigah navedene, dobite kot naročnik revije «Priatelj» 25 odstotkov popusta. Če knjige do 21. t. m. naročite, dobite knjige po pošti 24. t. m.

Če nam pridobite novih naročnikov, dobite za vsakega naročnika kot darilo pravkar izišli roman Ljube Prenner «Življenje za hrbtom» ali pa Eda Deržaja «Gruh». Za dva naročnika dobite eno izmed teh knjig, vezano v platno. Torej za majhno prijaznost lepo knjižno nagrado. Če nam pa pridobite več ko dva naročnika, si lahko izberete izmed spodaj navedenih knjig v vrednosti din 30.— do 40.—, ki so z zvezdico zaznamovane, in sicer za enega naročnika mehko vezane, za dva naročnika pa v platno vezane knjige:

Leposlovna zbirka

(vse knjige vezane v platno).

BENOIT PIERRE: Atlantida
BEVK FRANCE: V mestu gorijo luči *
BJÖRNSSON BJÖRNSTERNE: Veseli fant *
CONRAD JOŽEF: Tajfun *
DERŽAJ EDO: Gruh *
Dnevnik malopridnega Jurčka
DUMAS ALEKSANDER: Črni tulipan
FRANK LEONHARD: Karel in Ana
GAGERN FRIEDRICH: Beg iz pekla *
GÜNTHER AGNES: Dušica Rožamarija
HOFBAUER JOŽEF: Pohod v zmedo
INGOLIČ ANTON: Mlada leta *
KELLER GOTTFRIED: Romeo in Julija na vasi *
KLABUND: Borgia *
LATZKO ANDREJ: Sedem dni
LAWRENCE D. H.: Žena je odjezdila *
LEBLANC MAURICE: Lupin se ženi *
LEWIS SINCLAIR: Mantrap
LJESKOV NIKOLAJ: Askalonski hudobec *
LONDON JACK: Mala gospa velikega doma
LONDON JACK: Joe med pirati

LOUYS PIERRE: Ženska in možicelj *
LUDWIG EMIL: Sinovom v svarilo
MANN HEINRICH: Profesor Unrat
MERLINOVA LIDA: Ljubezenska pesem Azije *
OPPENHEIM PHILIPS: Igra za prostost
POE EDGAR: Zgodbe groze *
PRENNER LJUBA: Življenje za hrbtom *
ROMAIN ROLLAND: Peter in Lučka *
SINCLAIR UPTON: Alkohol
SMIRNOVA NINA: Marfa *
SIENKIEWICZ HENRIK: Mali vitez
SUDERMAN H.: Mačja brv
ŠMELEV I.: Mary *
VALMIGERE PIERRE: Otani *
VANČURA VLADISLAV: Beg v Budin
VOJINOVA A. I.: Pisani kamni
WELS H. G.: Boj z Marsoveci
WENIG ADOLF: Živalce in roparji *
ZWEIG ŠTEFAN: Skrivnost, ki žge *
ŽEROMSKI ŠTEFAN: Povest greha

Praktična zbirka

(vse knjige so broširane).

Knjigotrška cena posamezne knjige je 30 din.

ČERNA RUŽENA: 1.400 nasvetov *
DR. DUCKELMANNOVA ANA: Postanek otroka in njegov razvoj *
GERLING R.: Sitni možje — Vzgoja za zakon *
KNEIPP SEBASTIJAN: Domača lekarna in zdravilna zelišča *
KREGAR R.: Naš dom *
KREGAR R.: Kako si zgradim svoj dom *
KREGAR R.: Kaj moram vedeti, kadar si gradim dom *
DR. LÖBEL JOSIP: Od zakona do ljubezni
MACFADDEN BETNAR: Mož in zakon *
DR. PETRIČ KAREL: Človek *
DR. PETRIČ KAREL: Bolezni, kako jih spoznamo in preprečimo *

DR. PETRIČ KAREL: Nalezljive bolezni *
DR. PETRIČ KAREL: Nega bolnikov *
PODGORNIKOVA A.: Za pridne roke — vezenje *
PODGORNIKOVA A.: Za pridne roke — za vsako nekaj *
PODGORNIKOVA A.: Za pridne roke — za moža in še kaj *
PODGORNIKOVA A.: Za pridne roke — VII. del *
PODGORNIKOVA A.: Za pridne roke — šivanje *
PODGORNIK D.: Vrt in moje rože *
DR. RAUNERT MARGARETA: Kako naj se žena neguje *
STUPANOVA MILICA: Kako vzgojim svojo deco *
ŠEST OSIP: Kar po domače *
VODETOVA A.: Žena v sedanji družbi *
VODETOVA A.: Spol in usoda *

Torej le hitro naročite z dopisnico nekaj knjig, da Vam jih o pravem času pošljemo. Za pridobivanje novih naročnikov uporabite priloženo dopisnico.

Vesel božič in srečno novo leto Vam želi

Založba «EVALIT»
Ljubljana, Dalmatinova ul. 8

salo jo je. Zaradi oken, zamašenih z modrim papirjem, je bila soba mrzla in mračna. Mračnost pa je podčrtavala še bolj njena prazna notranjščina in človek je lahko čutil njeno revščino. Malo prostornejši skedenj, ki ga je razsvetljevala lojena sveča, je služil hkrati za kurnik ponoči, podnevi pa za kuhinjo in stalno bivališče. Vrč, nekaj blazin, slamnata preproga na tleh in pisan kovčeg, to je bilo vse pohištvo. Mati Marija, ki ji je vročica poostrila čute, je vse bolj kakor navadno občutila vpliv svetlobe in toplote, in ne da bi na kaj mislila, je mehanično mežikala.

Medtem pa je gorkota opalila zemljo kakor žareče oglje. Peterček se je zbudil in šel po rebri proti poljani, ki se je razprostirala do hriba. Bil je vesel, nekaj se je odločil, le še večera je čakal. Mehka, globoka ubranost barv in poljski šumoti so se zdeli, da prihajajo iz nekega notranjega miru v soncu počivajoče narave. Zelenje dreves, ptice in listje se je mešalo z nejasnim mrmranjem v travi skritih žuželk. Peterček je dojemal vse to, ne da bi vedel kako. Njegov mirni, preprosti razum je segal kakor v sanjah po preprostih, resnih stvareh, ki so ga obkrožale. Nad vsem tem pa je lebdela motna podoba njegove obleke. Zdaj je čisto za gotovo vedel, da jo bo imel, in ta misel mu je izvabila smehljaj. Zleknil se je po travi kakor polž na rožo do zore. V njegovem srcu je kraljevalo zadovoljstvo zaradi te gotovosti.

Proti večeru se je nameril proti vasi. Njegova plašnost je dala prostor zupanju, ki se ni nič kaj prilagalo njegovim starostim. Čepica, ki je bila večja od glave, ga je delala še manjšega. Da nima obleke, ga ni več vznemirjalo. Zjutraj je bil v zadregi in ni vedel, kaj bi storil, da bi jo dobil. Mati Marija je bila po smrti svojega moža zaprla obleko v kovčeg. Peterček se je končno pomiril. Tekal je ves dan v srajci, srečen, da ga nihče ne moti. Ta dan je bil tako težak, toda minil je. Ustavil se je pred vrati, kjer je bil doma otrok, ki so ga zjutraj oblačili, in ga poklical. Otrok je prišel iz hiše, oblečen v lahno obleko. Peterček ga je pozorno pogledal in mu povedal o svojih oblekah. «Oče bi me tudi oblekel», je dejal. «Tudi jaz imam takšno obleko v kovčegu, kakršna je tvoja. Mati Marija jo je dela vanj, ko je oče umrl. Da jo vidiš, vezene rože ima, kakršne nosijo v mestu. Kupili so mi jo nekoč v Raureni.»

Peterček je stekel potem na dvorišče in tam isto pripovedoval. Kar vso vas bi bil zbral in ji povedal, da ima tudi on obleko. Pomislil pa ni, da je v tem trenutku skoraj nag. Oče mu je zapustil obleko z rožami, vedel je, da je v kovčegu, pripravljena zanj, in to mu je zadostovalo. Pripovedoval je tudi, da ga je mati Marija zmerjala, ker hodi kar v srajci, in da bi ga poslala za kazen v šolo, če se ne obleče. Ljudje so ga poslušali, šaleč se z njim, ga poslali domov in ga vabili, naj se vrne oblečen.

Proti zaprtju

Depilute

Oglas reg. 5 br. 3:36 dne 19. II. 1936



Ne umivaj otroka z ostrim milom!

Nežna pena Solea mila, ki vsebuje lecitin, ne draži niti rahlo vnetih mest na občutljivi koži vašega otroka. Po kopeli mu namažite kožo s Solea kremo. Vneta mesta izginejo in uspeh nege s Soleo je dehteč, zdrav otrok.

se medsebojno dopolnjujeta!



SOLEA
Milo in krema

«Dragi Peterček, pojdi in pridi nazaj pražnji.»

«Tako j pridem nazaj, striček.»

In napatil se je domov. Toda tedaj se mu je stisnilo srce. Kaj če je ne bo mogel vzeti! Na to misel ga je pripravil strah, ki mu ga je vdahnila mati Marija. Ustavil se je sredi dvorišča. Kaj ga je še ločilo od obleke? Polovica dvorišča, soba in kovčeg. Če premaga te ovire, bo enak drugim otrokom.

Ali bi šel?

Približal se je počasi hiši, stopil na hodnik, pogledal skozi luknjo v ključavnici. Mati Marija je spala. Vrata, soba, kovčeg. Da le tiho odpre, da ne zbudi bolnice, in da vzame obleko. Počasi je odprl vrata in vstopil po prstih. Srce mu je tolklo kakor srce vrabca, ujetega v kletki. Ves trepetajoč se je ustavil sredi sobe. Ni se zbudila.

Mati Marija se je obrnila v postelji. Peterček je hotel zbežati, pa ni mogel. Zaprl je oči in čakal. Val zraka je bušil v sobo in težko in mrzlo ozračje je zavladovalo v njej.

«Ni se zbudila, in četudi bi se zbudila, bi me ne videla, ker je mračno.» Izbuljil je oči, svetloba je pronicala v sobo skozi modri papir in se še povečala zaradi priprtih vrat. Peterček se je nekoliko opogumil. V zmedu čustev se mu je borilo srce. Zvil se je kakor kača v travi.

Morda me ne bo videla.

Približal se je kovčegu. Mati Marija se je pretegnila v postelji in sproščeno vzdihnila. Komaj je bilo slišati njeno dihanje. Vročica ji je skoraj pretrgala nit življenja. Že od pomladi je bila priklenjena na posteljo. Zaradi boleznih tudi ni mogla k pogrebu svojega moža. Peterček je oprezno odprl pokrov in osupel obstal. Njegov strah

se je izpremenil v iznenađenje. V kovčegu so bile razne dobre reči. Srajce zanj, pošite z zlatimi zrnci, zelen usnjen pas, hlače, škorenjčki in v kotu skrbno preganjena, toliko zaželena obleka. Naslonil se je, da bi bolje videl. V domišljiji je gledal nazaj v preteklost. Ob toliko belih rečeh je imel občutek, da je zima. Božiček je prišel tedaj, ko so njegovi starši še živeli, in mu prinesel darov. Vpraševali so ga, ali je bil priden. Od burnega veselja je otrok sklenil roke in radostno vzkliknil:

«Da, priden sem bil!»

A. M. Mackenzie:

UGANKA TROPSKE DŽUNGLE

Skrivališče slonov. Ali verjamete, da skrivajo celo v našem modernem stoletju afriške goščave in azijske džungle še vedno mnogo ugank?

Temu se bo pač tisti, ki udobno sedi v naslanjaču in se lahko z radijskim aparatom zveže z vsem svetom, nekoliko ironično nasmehnil, češ: «Kaj? Uganka džungle? Dandanes?»

Ker sem v dolgih letih v vzhodni Afriki ustrelil marsikaterega slona, verujem tudi sam v skrivnostno pokopališče slonov.

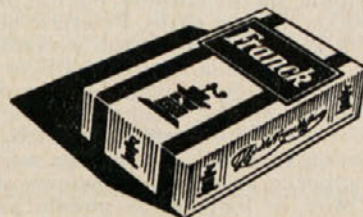
Kdo je videl umirajočega slona? Lovci teh velikanskih debelokožcev so prav pogosto videli, kako se je slon zgrudil, zadet od eksplozivne krogle. Toda kdo je videl slona, ki bi bil umrl naravne smrti?

Obstal je kakor okamenel, tresoč se od groze, in skrnil glavo v kovčeg. Mati Marija se je zbudila in vsa divja od besa — spoznala je v hipu vse, kar se je zgodilo — zbrala zadnje sile, in ne da bi se zavedela, kaj bo storila, je pritisnila pokrov na otrokov vrat. Ni se mogla več držati pokonci. Srce ji je bilo, kakor da hoče iz prsi. Grgraje se je zrušila z vso svojo težo na kovčeg.

Hreščanje strtih kosti je spremljalo cepet otrokovih nog. To je bilo vse. Trenutek nato se je zvilo tudi ostudno telo matere Marije.

N. Davidesco.

Vaša kava je boljša in cenejša s **Pravim Franckom**



krajih okrog Suka in Elgeja, kjer sem lovil slone dolgo vrsto let, sem se prepričal, da so bežali ranjeni sloni vselej brez izjeme proti severu. Na begu so izkoriščali svojo posebno zmožnost, namreč, da znajo docela zabrisati sledove za seboj; često smo jih morali prenehati zasledovati, ker sploh nismo vedeli, kam je žival izginila.

To se zgodi tedaj, ako slon misli, da je svojega zasledovalca že premotil in da ne pojde več za njim. Ta okolnost, da jo mahne debelokožec vselej proti

Pri takem vremenu imam polne roke dela!

To ni noben čudež! Samo NIVEA vsebuje „Eucerit“, izvrstno okrepčevalno sredstvo za kožo. Vaša koža potrebuje kremo NIVEA, da bo odporna. Z NIVEO negovana in utrjevana koža ostane nežna, mehka in gibčna kljub vlažnemu in hladnemu vremenu. Rdeče roke, hrapava in razpokana koža naj Vas ne vznemirjajo. Začnite še danes svojo kožo s kremo NIVEA!

severu, mi je vzbudila misel, da morajo biti bržkone kraji, kamor se živali zatekajo, ako čutijo, da se jim bliža konec. Izkratka — začel sem misliti na to, da so res pokopališča slonov, in sklenil sem, da jih moram najti.

Premišljal sem, kje bi utegnili biti ti prostori. In začel sem domnevati, da je bržčas to zatočišče nekje tam, kjer je dovolj hrane in kamor ni težko priti. Razen tega mora biti tam tudi dosti vode, zakaj slon ne vzdrži brez vode več ko štiri in dvajset ur. Zato sem začel iskati pokopališče slonov.

Pokopališča v divjini. Preden sem začel iskati, sem razodel svojo misel Billu Juddu, ki je po mojem mnenju največji afriški lovec zadnjih let. Soglašal je z menoj, da so gotovo nekje taki kraji, kamor hodijo sloni iskat poslednje zavetišče. Sam mi je rekel, da je bil trdno prepričan, da je takšno pokopališče slonov v lorijskem okraju in da ga je že sam iskal, toda brez uspeha. Če kdo odkrije kje tako pokopališče, je izjavil, se bo to zgodilo le tako, da mu morda ranjeni slon sam pokaže pot.

Bill Judd mi je še svetoval, naj ne zasledujem ranjenega slona preveč navdušeno v nadi, da mi pokaže tisti kraj, ker postane slon, ki je sicer mirna in pohlevna žival, silo nevaren, ako čuti svoj konec.

«Vi veste prav tako dobro kakor jaz, da je ranjen slon zelo resna stvar in da te živali razvijajo, kadar gredo v svoje zatočišče, skoraj nadnaravno zvičajnost. Zato poslušajte moj nasvet in se ne izpostavljajte preveč nevarnosti!»

Ne dolgo potem je Billa neki slon prebodel v okolici Wakamba.

Toda svojega načrta nisem opustil; napotil sem se v pokrajino Suk, da bi našel tam pokopališče slonov.

Od domačinov nisem zvedel ničesar. Kimali so, da so morda res kje taki kraji, toda bali so se duhov, ki prebivajo po njih mnenju na takih krajih.

Moje prizadevanje se mi je sicer pozneje poplačalo, toda uspeh ni bil tako sijajen, kakor sem pričakoval.

Po sledu ranjenega slona. Nekega dne sem ranil slona v pokrajini Elgey. Ranil sem ga preveč zadaj in rana je bila res huda. Bila je krasna žival, ki je imela morda dve sto liber slonove kosti, in zato nisem hotel, da bi mi ubežala. Toda zasledovanje je bilo dolgo in naporno po strmeh Suku in ob reki Turkwell. Dvakrat smo zagledali slona, a nismo mogli streljati. Drugi dan se nas je izkušal otesti. Šli smo po sledovih, ki so bili docela vidni, a kar nenadno so se nam izgubili. Iskali smo in iskali. Upal sem, da mi bo žival pokazala tisti skrivni kot, ki sem ga že tako dolgo iskal.

Nazadnje sem sled spet našel. To je bilo tretji dan. Bili smo v kraju, ki se je imenoval Marech. Nad nami so se dvigala velika drevesa in pod njimi je bila sled, ki smo jo iskali. Goščava je bila skoraj neprodorna. Skrbno sem pazil, ker smo pričakovali, da se žival pojavijo bodisi na tej ali na drugi strani.

V resnici pa smo bili tik pred njo. Po nekaj strašnih minutah, ko sem že mislil, da je z menoj konec, sem začel na žival besno streljati. Ko se je slon zgrudil, sem se oddahnil — in zdajci sem zagledal okostje drugega slona.

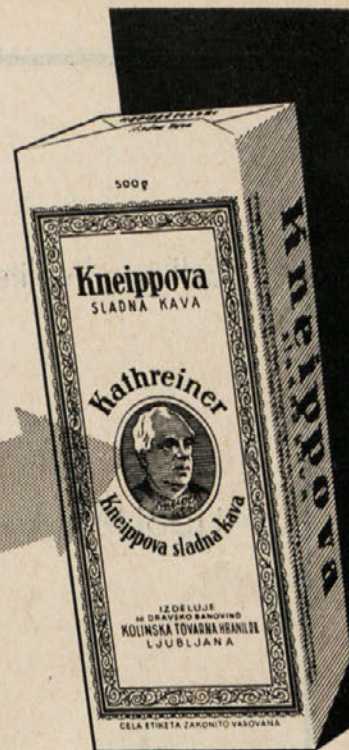


Ali je vino ali je kis?

Brez etiket tega ne spoznamo. Zato moramo nato posebno paziti. Pravo Kneippovosladno kavo spoznamo na zavitku po sliki župnika.

Odprta, v vrečah ali v zavitkih brez župnikove slike sploh ne obstoja

Kneippova sladna kava!



To okostje je bilo tu očitno že celo vrsto let, po oklih ni bilo niti sledu več. Ko so prišli domačini, sem jih začel izpraševati.

Pokazali so mi celo vrsto okostij slonov. Pravili so mi, da to že davno vedo in da prihajajo zdaj pa zdaj sem po slonovo kost. Tam sem ostal dva dni in v tem času smo odkrili najmanj dve sto okostij na približno pol hektarja velikem zemljišču, toda nikjer ni bilo niti koščka slonovine. Kraj je bil prav tak, kakor smo si ga mislili: bilo je dovolj hrane in vode in mislim, da sem bil prvi lovec belokožec, ki je prišel tja.

Domačini so mi pripovedovali, kako divji so sloni, ki prihajajo od časa do časa sem. Niti najhrabrejši se ne upajo v te kraje in mnogo jih je tu že poginilo. Kakor so mi pripovedovali, so prihajali sem umirat zelo stari in zelo inteligentni sloni. Po teh informacijah so se domačini približevali z nekimi svetim strahom velikanskim okostjem, potem pa so šli svojo pot.

Bil sem na pokopališču slonov. To pokopališče ni posebno veliko, to je res, ampak zadostovalo mi je, da sem se prepričal, da res eksistira. Vsi domačini, katere sem izpraševal, so govorili zelo oprezno in so neradi priznali, da hodijo sloni umirat samo na določene kraje. Iz praznoverja so se menda bali iskati, češ da bi jih na pokopališču zasledoval — duh mrtvih slonov. Samo pohlep po dragoceni slonovini je premagal njih praznovernost.

In brez pomoči domačinov je zelo težko priti v te nedostopne kraje.

Domačini tudi trdijo, in to potrjujejo tudi vsi lovci, da se staremu slonu, če je ranjen in beži, pridruži mlad slon in ga spremlja. Ko zagledata tisto poslednje zatočišče, se mlada žival vrne. Toda gorje potem lovecu, ki gre po sledi med visokim drevjem divjine.

Zadosten razlog.

Žena: «To je pa že preveč! Ob treh ponoči te je moral natakak pripeljati domov. Zakaj pa nisi prišel že ob desetih, kakor si mi obljubil?»

Mož: «Ko pa natakak ni prej utegnil!»

Zakonska.

Milka: «Ti mi ne privoščiš prav nobene zabave.»

Mirko: «Jezesmarija, kaj pa še hočeš: v ponedeljek si bila v kinu, v torek v gledališču, v sredo na koncertu, v četrtek...»

Milka: «No, da, ampak s teboj!»

Obljuba ga več ne veže.

«Ti si mi obljubil, da boš ob sedmih doma!»

«Da, očka.»

«In obljubil sem ti, da boš alica pela, če prideš pozneje!»

«Da, očka — ampak jaz nisem izpolnil svoje obljube, torej tudi tebi ni treba svoje.»



WRIGLEY

berl Rigli

guma za žvečenje

po vsaki jedi in cigareti

Zavojčki po din 1.— in 2.—.

Nihče me ne more prepričati, da je praženi ječmen, ki se dobiva dandanes kot odprto blago na tehtnico ali v raznih zavitkih, isto, kar je Kneippova sladna kava!

Bolniki so povsod. Zato je nujno potrebno, da se pazi na urejeno prebavo. Zdravniki priporočajo Darmol odraslim in otrokom. Tudi pri večkratni uporabi ne pride v navado. Uporabljajte pri zaprtju dobro odvajalno sredstvo Darmol. Dobi se v vseh lekarnah. Reg. 25.801/37.

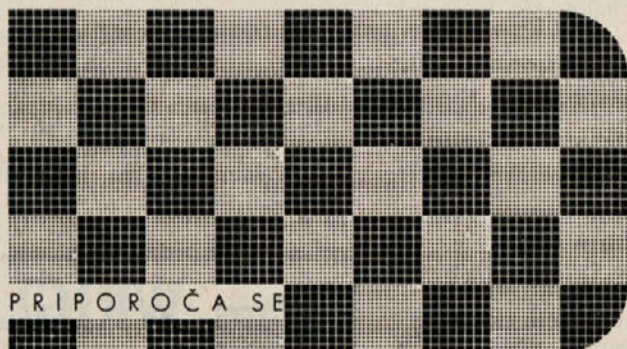
SMUŠKO OPREMO

odlične kvalitete v veliki izbiri in najceneje dobite direktno pri proizvajalcu

KOLB-PREDALIČ

LJUBLJANA - SPORTNA TRGOVINA - KONGRESNI TRG 4 - TEL. 35-21

Montaža robnikov in vsa popravila - Jopice iz balonske svile, raznovrstne maže in vse, kar potrebujete za smuk



PRIPOROČA SE

TRGOVINA S PAPIRJEM

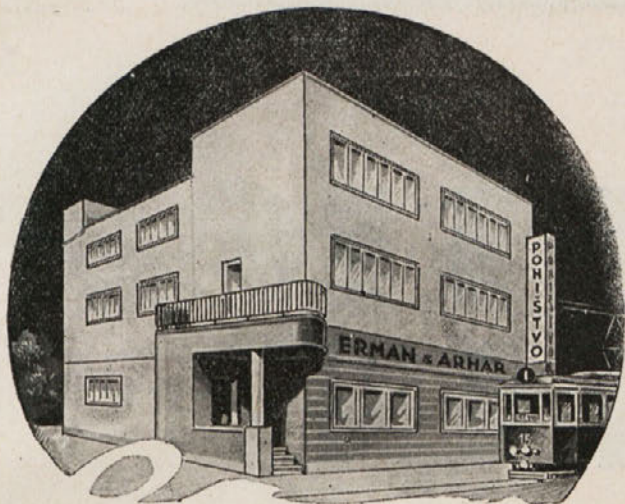
NA DEBELO

LJUBLJANA

TYRŠEVA 12 (DVORIŠČE)

APIROTEKA

D R U Ź B A Z O . Z .



OGLEJTE SI NAŠO STALNO
RAZSTAVO V NOVIH, NAJMO-
DERNEJE UREJENIH PROSTO-
RIH. PREPRIČAJTE SE O KVALI-
TETI NAŠIH JEDILNIC, SPALNIC,
GOSPOSKIH SOB, KUHINJ ITD.

Erman & Arhar

TOVARNA IN SKLADIŠČA TIK ZADNJE TRAMVAJSKE POSTAJE V ŠT. VIDU - TEEFON ŠT. VID 16

Nekaj novega.

«Moj sin mi piše vsak teden.»
«Jaz pa pošljem svojemu toliko denarja, da zdrži ves mesec.»

Kupčija je kupčija.

Gospod učitelj je vprašal, kdo je bil največji mož zgodovine. Tistemu, ki bo uganil, obljubi dinar.

Dečki ugibljejo: Kolumb, Napoleon ... nič. Mali Kohn se oglasi:

«Jezus.»
«Da, dinar je tvoj, toda kako si prišel na to?»
«Prosim, jaz si sicer v duhu mislim, da je največji človek Mojzes, ampak — — kupčija je kupčija.»

Ob treh zjutraj.

Stražnik pošteno «okajenemu»: «Dajte mi hišni ključ, da vam odprem, ker vidim, da vi ne morete.»

Gospod: «Pa zakaj bi ne mogel odkleniti jaz? Sam bom odklenil, samo držite hišo, da se ne bo tako majala!»

Dober okus.

Dama na razstavi slik: «Ali bi mi mogli povedati ime slikarja tega portreta?»

«Čemu?»

«Rada bi zvedela, kje si daje šivati obleke ta dama, ki je na sliki.»

BOGATO IZBIRO

VSAKOVVRSTNIH KOLEDARJEV

Vam nudi lahko samo LITOGRAFIJA



ČEMAŽAR JOSIP

LJUBLJANA, IGRIŠKA UL. 6, TELEFON 25-69

ki je vodilna jugoslovanska
tovarna koledarjev

Odlična izdelava in nizke cene presenečajo vsakogar — Zahtevajte obisk našega zastopnika, da se prepričate o prednostih, ako kupite naravnost od proizvajalca

KASTELEC IN DRUG

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO
LJUBLJANA, ALEKSANDROVA C. 9 (PRITLIČJE LEVO)

GLAVNO ZASTOPSTVO ZA SLOVENIJO:

Združenih papirnic Vevče, Goričane in Medvode d. d. v Ljubljani, in industrije
papirja in lepenke d. z o. z. Sladki vrh, postaja Št. Ilj - Slovenske gorice

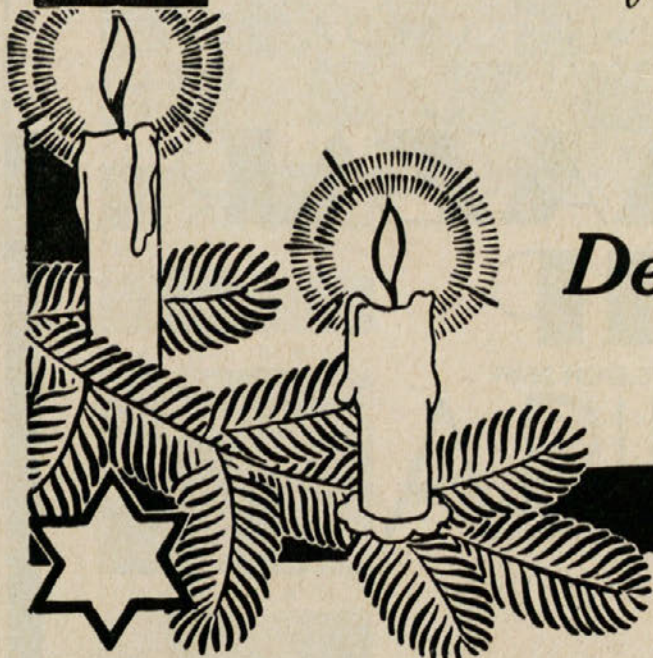


Vesel božič in srečno novo leto
1938.

želi vsem svojim odjemalcem

Delniška tiskarna, d. d.

Ljubljana, Dalmatinova 8



«Priatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina je: Letno 12 števil revije «Priatelj» Din 62.—
če se plačuje v obrokih, je četrtletna naročnina Din 16.—
polletna naročnina 31.—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/I. Tel. 21-32.
Tisk Delniške tiskarne d. d. Predstavniki: Ivan Ovsenik v Ljubljani.



AURORA
MOUSSELETTE
DOLORES
ALENKA
PHOSPHOR

59



2451-41882

Zelo praktični otroški čevljički iz finega boksa, obrobjeni s toplo kožuho. Varujejo Vašo dečo pred mrazom.

99



4055-66509



2675-66513

99

Izpopoln ujoč našo oort, smo izdelali tudi zimske čevlje za dame, gospode in dečo. Zgornji del je iz toplega sukna, obrobjen s finimi boksom, podplat je iz usnja. Damski imajo tudi topel in eleganten rob iz krzna. Zapenjajo se na gumbe in se zato tudi prav lahko obuvajo in sezujejo.

129



2655-66514

DIPLOMATKE



3659-67704

199

»Diplomatka«, eleganten visok čevlji za gospode, šivan na rom. Zgornji del je iz sukna, spodnji pa iz finega telečjega boksa. Zapenjajo se s patentnim gumbom čez nart in so zato zelo praktični. Stanejo samo 199 din brez pribora.



Bata